EDGAR ALLAN POE

Povídky

AUDIOKNIHY CZ · AUDIOKNIHYCZ.CZ

Jeho srdce je zavěšená loutna;
sotva se ho dotkneš, zazní.

– *Béranger*

Celý ten šedivý, temný a tichý podzimní den, kdy mraky visely tíživě nízko nad zemí, jsem sám a na koni projížděl neobyčejně pustým krajem, až jsem se konečně, když se snášely večerní stíny, ocitl na dohled zasmušilého domu Usherů. Nevím, jak se to stalo – ale při prvním pohledu na tu stavbu mi duši zaplavila nesnesitelná tíseň. Říkám nesnesitelná, protože ji nic nezmírňovalo, ani onen napůl příjemný, protože básnický cit, s nímž mysl obvykle přijímá i ty nejpříkřejší obrazy pustoty nebo hrůzy, jaké nabízí příroda. Hleděl jsem na výjev před sebou – na samotný dům a prostou krajinu kolem něj – na holé zdi – na prázdná okna, podobná očím – na pár bujných trsů ostřice – a na pár bílých kmenů odumřelých stromů – a cítil jsem v duši naprostou sklíčenost, kterou nemohu přirovnat k žádnému pozemskému pocitu výstižněji než k probuzení opiového snílka – k hořkému návratu do všedního života – k ohavnému spadnutí závoje. Bylo v tom ledové chladno, svírání, nevolnost u srdce – bezútěšná pochmurnost myšlenek, kterou by žádné bičování obrazotvornosti nepřetavilo v nic vznešeného. Co to bylo – zastavil jsem se, abych o tom přemýšlel – co to bylo, co mě při pohledu na dům Usherů tak rozrušovalo? Bylo to tajemství naprosto nerozluštitelné; a nedokázal jsem se ani vypořádat s přízračnými představami, které se na mě tlačily, zatímco jsem o tom hloubal. Musel jsem se smířit s neuspokojivým závěrem, že ačkoli nepochybně *existují* spojení docela prostých přírodních věcí, která mají moc na nás takto působit, rozbor té moci přesto leží za hranicemi našeho chápání. Napadlo mě, že by snad stačilo jinak uspořádat jednotlivosti výjevu, podrobnosti obrazu, a jeho schopnost vzbuzovat smutek by se zmírnila, nebo by možná zmizela úplně. Podle té myšlenky jsem

stočil koně na strmý okraj černého, sinale lesklého jezírka, které leželo u domu a jehož hladinu nic nečeřilo, a pohlédl jsem dolů – ale s ještě pronikavějším zachvěním než předtím – na přetvořené a převrácené obrazy šedé ostřice, přízračných kmenů a prázdných oken, podobných očím.

Přesto jsem si v tomto sídle chmur umínil pobýt několik týdnů. Jeho majitel, Roderick Usher, býval v chlapeckých letech jedním z mých nejbližších kamarádů; od našeho posledního setkání však uplynulo mnoho let. Nedávno mě ale ve vzdáleném koutě země zastihl dopis – dopis od něj –, který byl tak divoce naléhavý, že na něj nešlo odpovědět jinak než osobně. Rukopis prozrazoval nervové rozrušení. Pisatel psal o prudké tělesné nemoci – o duševní poruše, která ho tíží – a o vroucí touze vidět mě, svého nejlepšího a vlastně jediného přítele, a pokusit se v mé veselé společnosti svou nemoc aspoň trochu zmírnit. Byl to způsob, jakým to všechno a mnohem víc říkal – bylo to zjevné *srdce*, které do své prosby vložil –, co mi nedovolilo ani chvíli váhat; a tak jsem bez prodlení uposlechl výzvy, kterou jsem stále pokládal za velmi podivnou.

Ačkoli jsme byli jako chlapci dokonce důvěrnými druhy, ve skutečnosti jsem o svém příteli věděl jen málo. Jeho zdrženlivost byla vždy přehnaná a stala se mu zvykem. Věděl jsem však, že jeho velmi starobylý rod se odnepaměti vyznačoval zvláštní citlivostí povahy, která se po celé věky projevovala v mnoha dílech vznešeného umění a v poslední době i v opakovaných skutcích štědré, a přitom nenápadné dobročinnosti, stejně jako ve vášnivé zálibě v zákrutách hudební vědy, snad ještě větší než v jejích uznávaných a snadno rozpoznatelných krásách. Dozvěděl jsem se také velmi pozoruhodnou skutečnost, že kmen Usherů, jakkoli byl úctyhodně starý, nikdy nevyhnal žádnou trvalou boční větev; jinými slovy, že celý rod pokračoval jen v přímé linii a vždy, s velmi nepatrnými a velmi přechodnými odchylkami, tak po-

kračoval. Právě tento nedostatek, uvažoval jsem, když jsem si v duchu procházel, jak dokonale odpovídá ráz sídla pověstné povaze jeho obyvatel, a když jsem přemítal, jaký vliv mohlo jedno za dlouhá staletí mít na druhé – právě tento nedostatek vedlejších potomků, a tedy nepřerušené předávání dědictví i se jménem z otce na syna, je nakonec natolik ztotožnil, že původní název panství splynul s podivným a dvojznačným označením „dům Usherů“ – označením, které podle všeho v myslích venkovanů, kteří ho používali, zahrnovalo jak rod, tak rodové sídlo.

Řekl jsem, že jediným účinkem mého poněkud dětinského pokusu – pohledu dolů do jezírka – bylo, že se můj první podivný dojem ještě prohloubil. Nemůže být pochyb, že vědomí, jak rychle má pověrčivost roste – a proč bych ji tak neměl nazvat? –, sloužilo hlavně k tomu, že ten růst ještě urychlovalo. Takový je, jak už dávno vím, paradoxní zákon všech citů, jejichž základem je hrůza. A možná jen proto se mi v mysli zrodila zvláštní představa, když jsem znovu zvedl oči od obrazu domu v tůni k domu samotnému – představa vskutku tak směšná, že se o ní zmiňuji jen proto, abych ukázal, jak živá byla síla pocitů, které mě tížily. Natolik jsem rozjitřil svou obrazotvornost, že jsem opravdu věřil, že nad celým sídlem a panstvím visí ovzduší, jež je vlastní jen jim a jejich nejbližšímu okolí – ovzduší, které nemá nic společného se vzduchem pod nebem, ale které vystoupalo z odumřelých stromů, ze šedé zdi a z tichého jezírka – morový a tajemný opar, kalný, líný, sotva postřehnutelný a olověně šedý.

Setřásl jsem z duše to, co *musel* být sen, a podrobněji jsem si prohlédl skutečnou podobu stavby. Jejím hlavním rysem se zdálo být nesmírné stáří. Věky ji silně odbarvily. Drobné houby pokrývaly celé vnější zdivo a visely z okapů jako jemná, spletitá pavučina. To všechno však nemělo nic společného s nějakým neobvyklým zchátráním. Žádná část zdiva se nezřítila; a zdálo se, že je tu divoký rozpor mezi stále dokonalým

sladěním jednotlivých částí a rozpadajícím se stavem jednotlivých kamenů. Mnohé mi to připomínalo klamnou celistvost starého dřeva, které dlouhá léta tlí v nějaké zapomenuté kobce, kam nikdy nezavane dech vnějšího vzduchu. Kromě těchto známek pokročilého rozkladu však stavba jen málo prozrazovala, že by byla nepevná. Snad by bystré oko pozorovatele objevilo sotva znatelnou trhlinu, která se táhla od střechy průčelí klikatě dolů po zdi, až se ztrácela v zachmuřených vodách jezírka.

S těmito postřehy jsem přejel po krátké hrázi k domu. Čekající sluha převzal mého koně a já vstoupil gotickým obloukem do vstupní síně. Odtud mě komorník tichého, plíživého kroku mlčky vedl mnoha temnými a spletitými chodbami do *pracovny* svého pána. Mnohé z toho, na co jsem cestou narazil, nevím jak, ještě umocňovalo ty neurčité pocity, o nichž jsem už mluvil. Ačkoli věci kolem mě – řezby stropů, ponuré tapiserie na stěnách, ebenová čerň podlah a přízračné erbovní trofeje, které chřestily, když jsem kráčel kolem – byly jen takové věci nebo věci jim podobné, na jaké jsem byl zvyklý od dětství – ačkoli jsem neváhal přiznat, jak důvěrně známé mi to všechno je – přesto jsem žasl, jak nezvyklé představy ve mně ty obyčejné obrazy probouzejí. Na jednom ze schodišť jsem potkal rodinného lékaře. Jeho tvář, jak se mi zdálo, nesla směsici nízké lstivosti a rozpaků. Ustrašeně mě pozdravil a šel dál. Komorník teď rozrazil dveře a uvedl mě k svému pánovi.

Pokoj, v němž jsem se ocitl, byl velmi prostorný a vysoký. Okna byla dlouhá, úzká, zakončená lomeným obloukem a tak vysoko nad černou dubovou podlahou, že na ně zevnitř nebylo vůbec možné dosáhnout. Mřížovanými tabulkami pronikaly slabé paprsky narudlého světla a stačily k tomu, aby se dost zřetelně rýsovaly nápadnější předměty kolem; oko však marně usilovalo dohlédnout do vzdálenějších koutů komnaty nebo do výklenků klenutého, zdobeného stropu. Na stěnách visely tmavé závěsy. Nábytku bylo mnoho a byl nepohodlný, starobylý

a ošuntělý. Všude se povalovalo množství knih a hudebních nástrojů, ale výjevu nedokázaly dodat žádnou životnost. Cítil jsem, že dýchám ovzduší smutku. Nad vším visela a vším pronikala přísná, hluboká a beznadějná pochmurnost.

Když jsem vstoupil, Usher vstal z pohovky, na níž ležel natažený, jak byl dlouhý, a uvítal mě s živou vřelostí, v níž bylo, jak jsem si zprvu myslel, mnoho přehnané srdečnosti – nuceného úsilí *znuděného* světáka. Jediný pohled do jeho tváře mě však přesvědčil o jeho naprosté upřímnosti. Posadili jsme se; a několik okamžiků, kdy nemluvil, jsem na něj hleděl s pocitem napůl soucitu, napůl bázně. Jistě se ještě nikdy žádný člověk tak strašlivě nezměnil za tak krátkou dobu jako Roderick Usher! Jen s obtížemi jsem se dokázal smířit s tím, že ta zsinalá bytost přede mnou je tentýž člověk jako druh mých chlapeckých let. Přesto byl ráz jeho tváře vždycky pozoruhodný. Mrtvolně bledá pleť; oko veliké, vlhké a zářící nade všechno srovnání; rty poněkud tenké a velmi bledé, ale překrásně prohnuté; jemně tvarovaný nos židovského typu, ovšem s chřípím širším, než bývá u takových tvarů obvyklé; jemně modelovaná brada, která tím, jak málo vystupovala, prozrazovala nedostatek mravní síly; vlasy jemnější a tenčí než pavučina; tyto rysy spolu s neobyčejně širokým čelem nad spánky dávaly dohromady tvář, na kterou se jen tak nezapomíná. A teď se jeho tvář tolik změnila už jen tím, že převládající ráz těchto rysů a výraz, který obvykle vyjadřovaly, se vystupňoval, až jsem pochyboval, s kým to mluvím. Ze všeho nejvíc mě polekala, ba naplnila bázní bledost jeho kůže, teď už přízračná, a lesk jeho oka, teď už přímo zázračný. Hedvábné vlasy navíc nechal růst bez jakékoli péče, a jak mu ve své divoké, babímu létu podobné jemnosti spíš vlály, než splývaly kolem tváře, nedokázal jsem ani s námahou spojit jejich arabeskový výraz s představou prostého lidství.

Na chování mého přítele mě okamžitě zarazila jakási nesouvislost – nesoudržnost; a brzy jsem zjistil, že pramení z řady slabých a marných zápasů s jeho obvyklou roztřeseností – s přehnaným nervovým rozrušením. Na něco takového jsem byl ovšem připraven, a to nejen jeho dopisem, ale i vzpomínkami na některé jeho chlapecké rysy a závěry, k nimž jsem došel z jeho zvláštní tělesné stavby a povahy. Jeho jednání bylo střídavě živé a mrzuté. Jeho hlas rychle přecházel od roztřesené nerozhodnosti – kdy se zdálo, že životní síly v něm docela utichly – k onomu druhu energické úsečnosti – k té strohé, závažné, nespěchavé a dutě znějící výslovnosti – k té olověné, vyrovnané a dokonale modulované hrdelní mluvě, jakou lze pozorovat u ztraceného opilce nebo nenapravitelného pojídače opia ve chvílích jeho nejprudšího vzrušení.

Takto mluvil o účelu mé návštěvy, o své vroucí touze mě vidět a o útěše, kterou ode mě očekával. Dost obšírně se rozhovořil o tom, co pokládal za povahu své nemoci. Je to prý vrozené a rodové zlo, a takové, na něž už nedoufá najít lék – pouhá nervová choroba, dodal hned, která nepochybně brzy přejde. Projevovala se celou řadou nepřirozených pocitů. Některé z nich, jak mi je podrobně líčil, mě zaujaly i zmátly; i když na tom snad měla svůj podíl i slova a celkový způsob jeho vyprávění. Velmi trpěl chorobnou zostřeností smyslů; snesl jen tu nejmdlejší stravu; mohl nosit jen šaty z určité látky; vůně všech květin ho dusily; i slabé světlo mu trýznilo oči; a jen několik zvláštních zvuků, a to zvuků strunných nástrojů, v něm nevzbuzovalo hrůzu.

Zjistil jsem, že je bezmocným otrokem zvláštního druhu strachu. „Zahynu," řekl, „musím zahynout v tomto žalostném bláznovství. Tak, tak a nijak jinak budu ztracen. Děsím se budoucích událostí, ne jich samých, ale jejich následků. Chvěji se při pomyšlení na jakoukoli, i tu nejbezvýznamnější příhodu, která by mohla zapůsobit na tohle nesnesitelné rozrušení duše. Nebezpečí se vlastně nehrozím, leda v jeho

bezprostředním účinku – v hrůze. V tomhle zlomeném – v tomhle politováníhodném stavu – cítím, že dříve či později přijde chvíle, kdy budu muset opustit život i rozum zároveň, v nějakém zápase s tím zlověstným přízrakem, se STRACHEM."

Občas jsem se navíc z útržkovitých a dvojznačných narážek dozvídal o dalším podivném rysu jeho duševního stavu. Spoutávaly ho jisté pověrčivé představy o domě, v němž bydlel a z něhož se už mnoho let neodvážil vyjít – představy o jakémsi vlivu, jehož domnělou sílu líčil slovy příliš mlhavými, než abych je tu mohl opakovat – o vlivu, který prý některé zvláštnosti pouhého tvaru a hmoty jeho rodového sídla dlouhým působením získaly nad jeho duší – o účinku, který *tělesná* podoba šedých zdí a věžiček a kalného jezírka, do něhož všechny shlížely, nakonec měla na *duševní* stránku jeho bytí.

Připustil však, i když váhavě, že velkou část zvláštní sklíčenosti, která ho takto sužovala, lze vysvětlit přirozenějším a mnohem hmatatelnějším původem – těžkou a vleklou nemocí – ba zjevně se blížící smrtí – své něžně milované sestry – jeho jediné společnice po dlouhá léta – jeho poslední a jediné příbuzné na světě. „Její smrt," řekl s hořkostí, na kterou nikdy nezapomenu, „by z něj – z něj, beznadějného a křehkého – učinila posledního z prastarého rodu Usherů." Zatímco mluvil, prošla vzdálenou částí komnaty pomalu lady Madeline – tak se totiž jmenovala – a aniž si mě všimla, zmizela. Hleděl jsem na ni v naprostém úžasu, do něhož se mísila hrůza – a přesto jsem si ty pocity nedokázal nijak vysvětlit. Zatímco jsem očima sledoval její vzdalující se kroky, zmocnila se mě jakási strnulost. Když se za ní konečně zavřely dveře, můj pohled bezděčně a dychtivě vyhledal tvář jejího bratra – ten si však zabořil obličej do dlaní a já viděl jen to, že vyhublé prsty, mezi nimiž stékaly proudy vášnivých slz, zahalila mnohem větší bledost než obvykle.

Nemoc lady Madeline už dlouho vzdorovala umění jejích lékařů. Trvalá apatie, pozvolné chřadnutí těla a časté, i když přechodné záchvaty, které měly povahu částečné katalepsie – to byla neobvyklá diagnóza. Až dosud se tíze své nemoci vytrvale vzpírala a definitivně neulehla; ale když se snášel večer mého příjezdu, podlehla – jak mi v noci s nevýslovným rozrušením řekl její bratr – drtivé moci ničitele; a dozvěděl jsem se, že letmý pohled, kterým jsem ji zahlédl, bude tedy nejspíš poslední – že tu dámu, aspoň dokud bude naživu, už nikdy neuvidím.

Několik dní nato nevyslovil její jméno ani Usher, ani já; a během té doby jsem se usilovně snažil zmírnit melancholii svého přítele. Malovali jsme a četli spolu; anebo jsem jako ve snu naslouchal divokým improvizacím jeho mluvící kytary. A čím dál užší důvěrnost mě stále volněji vpouštěla do zákoutí jeho duše, tím hořčeji jsem poznával, jak marný je každý pokus rozveselit mysl, z níž temnota, jako by to byla její vrozená kladná vlastnost, vyzařovala na všechny předměty mravního i hmotného vesmíru v jediném nepřetržitém proudu chmur.

Navždy si s sebou ponesu vzpomínku na mnoho vážných hodin, které jsem takto strávil o samotě s pánem domu Usherů. Přesto bych selhal v každém pokusu přiblížit přesnou povahu studií nebo činností, do nichž mě zatahoval nebo v nichž mi ukazoval cestu. Na všechno vrhala sirný lesk rozjitřená a hluboce rozvrácená obrazotvornost. Jeho dlouhé improvizované žalozpěvy mi budou navždy znít v uších. Mimo jiné si bolestně pamatuji jakési podivné zkreslení a rozvedení divokého nápěvu posledního valčíku von Webera. Z obrazů, nad nimiž hloubala jeho spletitá fantazie a které se tah za tahem rozplývaly v neurčitosti, při nichž jsem se chvěl o to pronikavěji, že jsem se chvěl, aniž jsem věděl proč – z těchto obrazů, jakkoli živě je mám dosud před očima, bych se marně snažil vytěžit víc než malou část, kterou by bylo možné vtěsnat do pouhých psaných slov. Naprostou prostotou, nahotou svých námětů poutal pozornost a naplňoval ji bázní. Jestliže kdy nějа-

ký smrtelník namaloval myšlenku, byl to Roderick Usher. Aspoň ve mně – za okolností, které mě tehdy obklopovaly – vyvolávaly čisté abstrakce, které ten hypochondr dokázal vrhat na plátno, tak silnou a nesnesitelnou bázeň, že jsem ani její stín nikdy nepocítil při pohledu na jistě žhoucí, ale příliš konkrétní snové vize Füssliho.

Jednu z přízračných představ mého přítele, která tolik nepodléhala duchu abstrakce, lze slovy aspoň chabě naznačit. Malý obraz zachycoval vnitřek nesmírně dlouhé obdélníkové klenuté chodby nebo tunelu s nízkými stěnami, hladkými, bílými, bez jakéhokoli přerušení či ozdoby. Některé vedlejší podrobnosti obrazu dobře vystihovaly, že ta podzemní prostora leží nesmírně hluboko pod povrchem země. V žádné části jejího obrovského rozsahu nebylo vidět východ, nebylo tam vidět žádnou pochodeň ani jiný umělý zdroj světla; a přesto jí celou proudila záplava pronikavých paprsků a koupala ji v přízračném a nepatřičném jasu.

Právě jsem se zmínil o chorobném stavu sluchového nervu, kvůli němuž byla nemocnému nesnesitelná veškerá hudba, s výjimkou jistých zvuků strunných nástrojů. Snad to byly právě úzké meze, do nichž se tak na kytaře uzavíral, co do značné míry dávalo vzniknout fantastickému rázu jeho hry. Žhavou *lehkost* jeho *improvizací* však tím vysvětlit nešlo. Musely být – a také byly – jak v tónech, tak ve slovech jeho divokých fantazií – dost často se totiž doprovázel rýmovanými slovními improvizacemi – plodem onoho mocného duševního soustředění, o němž jsem se už zmínil, že je lze pozorovat jen v jistých chvílích nejvyššího umělého vzrušení. Slova jedné z těchto rapsodií jsem si snadno zapamatoval. Když ji přednášel, zapůsobila na mě snad tím silněji, že jsem ve spodním, tajemném proudu jejího smyslu poprvé, jak se mi zdálo, postřehl, že si Usher plně uvědomuje, jak se jeho vznešený rozum na svém trůnu potácí. Ty verše nesly název „Strašidelný palác“ a zněly velmi přibližně, ne-li přesně, takto:

I. V nejzelenějším z našich údolí,
kde dobří andělé žili,
kdysi palác sličný, vznešený –
zářný palác – hlavu vztyčil.
V říši krále Myšlenky
tam stál!
Nad krásnější stavbou nikdy
serafín křídla nerozpjal.

II. Korouhve žluté, nádherné a zlaté
vlály a splývaly z jeho střech –
to vše – to všechno bylo kdysi,
v čase dávném, dávno pryč –
a každý jemný vánek, jenž si hrál
v ten sladký den
s chocholy bledých hradeb, odnášel
okřídlenou vůni s sebou ven.

III. Poutníci v tom šťastném údolí
dvěma zářícími okny zřeli
duchy, jak se v hudbě vlní
podle loutny čistě laděné,
kolem trůnu, na němž seděl –
Porfyrogenet! –
v nádheře, jež jeho slávě slušela,
vládce celé této říše.

IV. Perlou a rubínem celé žhnuly
krásné dveře paláce,
jimiž proudil, proudil, proudil
a navěky se třpytil
zástup Ozvěn, jejichž sladkou službou
bylo jenom zpívat
hlasy nevýslovné krásy
vtip a moudrost svého krále.

V. Však zlé bytosti v rouchu žalu
napadly vládcův vznešený trůn –
ach, truchleme, vždyť žádné jitro
už nad ním, opuštěným, nevzejde! –
a sláva, jež kolem jeho sídla
se rděla a kvetla,
je už jenom matná pověst
z dávných časů pohřbených.

VI. A poutníci teď v tom údolí
rudě ozářenými okny zří
obrovské tvary, jak se divně hýbou
v rytmu rozladěné melodie;
a jako prudká, přízračná řeka
bledými dveřmi
ohavný zástup věčně ven se valí
a směje se – však už se neusměje.

Dobře si pamatuji, že podněty, které z té balady vzešly, nás zavedly k úvahám, v nichž vyšel najevo jeden Usherův názor, o kterém se zmiňuji ani ne tak pro jeho novost – podobně totiž smýšleli i jiní lidé –,

jako spíš pro tvrdošíjnost, s jakou ho hájil. Ten názor ve své obecné podobě tvrdil, že všechny rostliny mají cit. V jeho rozrušené fantazii však ta myšlenka nabyla odvážnější podoby a za jistých podmínek zasahovala až do říše neživé hmoty. Chybějí mi slova, jimiž bych vyjádřil celý rozsah nebo vážné zanícení* jeho přesvědčení. Ta víra však byla spjata, jak jsem už naznačil, se šedými kameny domova jeho předků. Podmínky citu tu byly podle jeho představ splněny způsobem, jakým byly ty kameny sestaveny – jejich uspořádáním, stejně jako uspořádáním mnoha *hub*, které je pokrývaly, a odumřelých stromů, které stály kolem – a hlavně tím, jak dlouho toto uspořádání trvalo nedotčeno, a tím, jak se zdvojovalo v tichých vodách jezírka. Jeho důkaz – důkaz toho citu – bylo prý vidět, a tu jsem se při jeho slovech zachvěl, v pozvolném, ale jistém houstnutí jejich vlastního ovzduší kolem vod a zdí. Výsledek lze prý poznat, dodal, v onom tichém, a přece neodbytném a strašlivém vlivu, který po staletí utvářel osudy jeho rodu a který z *něj* udělal to, co jsem teď viděl – to, čím byl. Takové názory nepotřebují komentář, a já žádný připojovat nebudu.

Naše knihy – knihy, které po léta tvořily nemalou část duševního života nemocného – byly, jak se dá předpokládat, v přísném souladu s tímto přízračným rázem. Společně jsme se zahloubávali do takových děl, jako jsou Gressetův *Ververt a Kartouza*, Machiavelliho *Belfagor*, Swedenborgovo *Nebe a peklo*, Holbergova *Podzemní cesta Mikuláše Klimma*, *Chiromantie* Roberta Fludda, Jeana d'Indaginé a De la Chambra, Tieckova *Cesta do modré dálky* a Campanellovo *Sluneční město*. Jedním z oblíbených svazků bylo malé osmerkové vydání *Rukověti inkvizitorů* od dominikána Eymerica z Girony; a v Pomponiu Melovi byly pasáže o starých afrických satyrech a egipanech, nad nimiž Usher dokázal celé hodiny snít. Největší potěšení však nacházel v četbě nesmírně vzácné a podivuhodné knihy, tištěné gotickým písmem ve velkém formátu –

příručky jakési zapomenuté církve – *Vigilií za zemřelé podle chóru mohučského chrámu*.

Nemohl jsem nemyslet na divoký obřad tohoto díla a na jeho pravděpodobný vliv na toho hypochondra, když mi jednoho večera náhle oznámil, že lady Madeline už není mezi živými, a sdělil mi svůj úmysl uchovat její tělo, než bude definitivně pohřbeno, čtrnáct dní v jedné z četných hrobek uvnitř hlavních zdí budovy. Světský důvod, který pro tento podivný postup uváděl, byl ovšem takový, že jsem se necítil oprávněn ho zpochybňovat. Bratr k tomu rozhodnutí dospěl – jak mi řekl – s ohledem na neobvyklou povahu nemoci zesnulé, na jisté dotěrné a dychtivé dotazy jejích lékařů a na odlehlou a nechráněnou polohu rodinného hřbitova. Nebudu zapírat, že když jsem si vybavil zlověstnou tvář člověka, kterého jsem v den svého příjezdu potkal na schodech, neměl jsem nejmenší chuť stavět se proti tomu, co jsem pokládal nanejvýš za neškodné, a rozhodně ne nepřirozené opatření.

Na Usherovu prosbu jsem mu osobně pomáhal s přípravami k dočasnému pohřbu. Když bylo tělo uloženo do rakve, odnesli jsme ho na místo odpočinku jen my dva. Hrobka, do níž jsme mrtvou uložili – a která nebyla otevřena tak dlouho, že naše pochodně, napůl udušené jejím tíživým vzduchem, nám dovolily jen málo se tam rozhlédnout –, byla malá, vlhká a neměla jediný otvor, jímž by mohlo vniknout světlo; ležela velmi hluboko, přímo pod tou částí budovy, kde byla moje vlastní ložnice. Za dávných feudálních časů zřejmě sloužila k nejhorším účelům jako žalář a později jako skladiště střelného prachu nebo nějaké jiné snadno hořlavé látky, protože část její podlahy i celý vnitřek dlouhé klenuté chodby, kterou jsme se k ní dostali, byly pečlivě obloženy mědí. Stejně byly chráněny i masivní železné dveře. Jejich nesmírná váha způsobovala, že při otáčení v pantech neobvykle ostře skřípaly.

Když jsme svůj truchlivý náklad složili na podstavce v tomto kraji hrůzy, odsunuli jsme kousek stranou dosud nepřišroubované víko rakve a pohlédli do tváře té, která v ní ležela. Teprve teď mě zarazila nápadná podoba mezi bratrem a sestrou; a Usher, který snad uhodl mé myšlenky, zamumlal několik slov, z nichž jsem se dozvěděl, že zesnulá a on byli dvojčata a že mezi nimi vždycky panovalo pouto téměř nepochopitelné povahy. Naše pohledy však na mrtvé nespočinuly dlouho – nedokázali jsme se na ni dívat bez bázně. Nemoc, která tak uložila lady Madeline do hrobu v rozpuku mládí, zanechala, jak bývá u všech nemocí přísně kataleptické povahy, na hrudi a ve tváři posměšný nádech slabého ruměnce a na rtech onen podezřele přetrvávající úsměv, který je ve smrti tak strašný. Nasadili jsme víko zpět, přišroubovali ho, zajistili železné dveře a namáhavě jsme se vrátili do sotva méně pochmurných komnat v horní části domu.

A když uplynulo několik dní hořkého žalu, nastala v projevech duševní choroby mého přítele zřetelná změna. Jeho obvyklé chování zmizelo. Své obvyklé činnosti zanedbával nebo na ně zapomínal. Bloudil z komnaty do komnaty spěšným, nepravidelným a bezcílným krokem. Bledost jeho tváře nabyla, je-li to vůbec možné, ještě přízračnějšího odstínu – ale záře jeho oka docela pohasla. Dřívější občasná chraptivost jeho hlasu už nebyla slyšet; a jeho řeč teď obvykle provázelo chvění, jako by z krajní hrůzy. Byly chvíle, kdy jsem měl dojem, že jeho neustále rozrušená mysl zápasí s nějakým tíživým tajemstvím a že on sbírá potřebnou odvahu, aby je vyjevil. Jindy jsem zase musel všechno připsat pouhým nevysvětlitelným rozmarům šílenství, protože jsem ho vídal celé dlouhé hodiny zírat do prázdna v postoji nejhlubší pozornosti, jako by naslouchal nějakému smyšlenému zvuku. Nebylo divu, že mě jeho stav děsil – že mě nakazil. Cítil jsem, jak se mě pomalu, ale jistě zmocňuje divoký vliv jeho vlastních fantastických, a přece působivých pověr.

Plnou sílu takových pocitů jsem zakusil zvláště tehdy, když jsem šel pozdě v noci spát, sedmého nebo osmého dne poté, co jsme lady Madeline uložili do žaláře. Spánek se k mému loži nepřiblížil – a hodiny ubíhaly a ubíhaly. Snažil jsem se rozumem zahnat nervozitu, která mě ovládla. Snažil jsem se uvěřit, že mnohé, ne-li všechno, co cítím, způsobuje matoucí vliv ponurého zařízení pokoje – tmavých, ošuntělých závěsů, které dech zvedající se bouře rozháněl do pohybu, takže se trhaně houpaly sem a tam po stěnách a neklidně šustily kolem ozdob lůžka. Ale mé úsilí bylo marné. Celým tělem se mi pozvolna rozlilo nepotlačitelné chvění; a nakonec mi na samém srdci usedla můra naprosto bezdůvodného strachu. Setřásl jsem ji s těžkým oddechnutím a s námahou, nadzvedl jsem se na polštářích, upřeně jsem hleděl do husté tmy komnaty a naslouchal – nevím proč, leda že mě k tomu ponoukl jakýsi pud – jistým tichým a neurčitým zvukům, které se v přestávkách bouře v dlouhých odstupech ozývaly, nevěděl jsem odkud. Přemožen silným pocitem hrůzy, nevysvětlitelné, a přece nesnesitelné, jsem se spěšně oblékl, protože jsem cítil, že už té noci neusnu, a snažil jsem se vytrhnout ze žalostného stavu, do něhož jsem upadl, tím, že jsem rychle přecházel po pokoji sem a tam.

Udělal jsem takhle jen několik obchůzek, když mou pozornost upoutal lehký krok na vedlejším schodišti. Brzy jsem v něm poznal Usherův. Okamžik nato jemně zaklepal na mé dveře a vstoupil s lampou v ruce. Jeho tvář byla jako obvykle mrtvolně zsinalá – ale kromě toho měl v očích jakési šílené veselí – a z celého jeho chování byla patrná zjevně potlačovaná *hysterie*. Jeho vzezření mě zděsilo – ale cokoli bylo lepší než samota, kterou jsem tak dlouho snášel, a jeho přítomnost jsem dokonce uvítal jako úlevu.

„A vy jste to neviděl?“ řekl náhle, když se chvíli mlčky rozhlížel kolem – „vy jste to tedy neviděl? – ale počkejte! Uvidíte.“ S těmi slovy pečlivě zaclonil lampu, spěchal k jednomu z oken a dokořán je otevřel bouři.

Prudká zuřivost vnikajícího poryvu nás málem zvedla ze země. Byla to vskutku bouřlivá, a přece přísně krásná noc, divoce jedinečná svou hrůzou i krásou. V naší blízkosti zřejmě sbíral síly vichr; vítr totiž často a prudce měnil směr; a ani nesmírná hustota mraků – visely tak nízko, že doléhaly na věžičky domu – nám nebránila postřehnout, s jakou živou rychlostí se ze všech stran řítily proti sobě, aniž by odplouvaly do dálky. Říkám, že ani jejich nesmírná hustota nám nebránila to postřehnout – a přesto jsme nezahlédli ani měsíc, ani hvězdy – a neprobleskl ani jediný blesk. Ale spodní strany obrovských mas rozbouřené páry, stejně jako všechny pozemské předměty v naší bezprostřední blízkosti, zářily nepřirozeným světlem slabě svítícího a zřetelně viditelného plynného výparu, který visel kolem domu a halil ho.

„Nesmíte – nebudete se na to dívat!“ řekl jsem Usherovi s chvěním a s jemným násilím jsem ho odvedl od okna k židli. „Tyhle úkazy, které vás tak matou, jsou jen elektrické jevy, nijak neobvyklé – anebo možná mají svůj přízračný původ v páchnoucích výparech jezírka. Zavřeme to okno; vzduch je studený a pro vaše tělo nebezpečný. Tady je jeden z vašich oblíbených románů. Já budu číst a vy budete poslouchat; a tak spolu přečkáme tuhle strašnou noc.“

Starobylý svazek, po němž jsem sáhl, byl *Šílené setkání* sira Launcelota Canninga; ale Usherovým oblíbeným jsem ho nazval spíš ze smutného žertu než doopravdy; po pravdě je v jeho neohrabané a nenápadité rozvláčnosti jen málo, co by mohlo zaujmout vznešenou a duchovní obrazotvornost mého přítele. Byla to však jediná kniha, která byla po ruce; a choval jsem neurčitou naději, že vzrušení, které teď toho hypochondra zmítalo, by mohlo najít úlevu – dějiny duševních chorob jsou plné podobných podivností – právě v krajnosti té pošetilosti, kterou budu číst. Kdybych měl soudit podle divoké, vypjaté živosti, s jakou naslouchal, nebo jak se zdálo, že naslouchá, slovům příběhu, mohl jsem si k úspěchu svého záměru opravdu blahopřát.

Došel jsem k dobře známému místu příběhu, kde se Ethelred, hrdina *Setkání*, poté co se marně pokoušel pokojně dostat do příbytku poustevníka, chystá vniknout dovnitř násilím. Tady, jak si čtenář jistě vzpomene, zní slova vyprávění takto:

„I Ethelred, jenž byl od přírody srdce statečného a jenž byl nyní též mocný silou vína, které vypil, nečekal již déle na vyjednávání s poustevníkem, který byl věru povahy umíněné a zlovolné, nýbrž když ucítil déšť na svých ramenou a zalekl se, že bouře zesílí, pozvedl rázně svůj kyj a ranami rychle udělal v prknech dveří místo pro svou ruku v železné rukavici; a pak za ně tak zmužile zatáhl, že všechno praskalo, pukalo a trhalo se na kusy, až hluk suchého, dutě znějícího dřeva burcoval a rozléhal se celým lesem."

Na konci té věty jsem sebou trhl a na okamžik jsem se zarazil; zdálo se mi totiž – ačkoli jsem hned usoudil, že mě oklamala má rozjitřená fantazie –, zdálo se mi, že z nějaké velmi vzdálené části domu ke mně nezřetelně dolehlo něco, co mohlo být svou naprosto stejnou povahou ozvěnou – jistě tlumenou a temnou – právě onoho praskání a pukání, které sir Launcelot tak podrobně popsal. Mou pozornost upoutala bezpochyby jen ta shoda okolností; neboť v chrastění okenních rámů a obvyklém směsitém hluku stále sílící bouře nebylo na tom zvuku samém jistě nic, co by mě mělo zajímat nebo znepokojovat. Pokračoval jsem v příběhu:

„Leč dobrý bojovník Ethelred, vstoupiv dveřmi, byl velice rozhněván a udiven, neboť nespatřil ani stopy po zlovolném poustevníkovi; nýbrž místo něho draka šupinaté a obludné podoby a s ohnivým jazykem, jenž seděl na stráži před palácem ze zlata se stříbrnou podlahou; a na zdi visel štít z lesklé mosazi s tímto nápisem –

Kdo vstoupil sem, ten vítězem byl;
kdo draka zabije, štít dostane v díl;

I pozvedl Ethelred svůj kyj a udeřil draka do hlavy, a ten padl před ním a vypustil svůj morový dech s výkřikem tak strašným a drsným, a přitom tak pronikavým, že si Ethelred musel zacpat uši rukama před jeho hrozným hlukem, jakého nebylo nikdy předtím slyšet."

Tu jsem se znovu prudce zarazil, a tentokrát s pocitem divokého úžasu – neboť nemohlo být nejmenších pochyb, že jsem v tomto případě skutečně slyšel – ačkoli jsem nedokázal říct, z kterého směru přicházel – tichý a zřejmě vzdálený, ale drsný, protáhlý a nanejvýš neobvyklý křik nebo skřípot – přesný protějšek toho, co si má fantazie už vybavila pro nepřirozený řev draka, jak ho romanopisec popsal.

Ačkoli mě při této druhé a nanejvýš podivuhodné shodě okolností jistě zaplavily tisíce protichůdných pocitů, v nichž převládal úžas a krajní hrůza, zachoval jsem si přece dost duchapřítomnosti, abych žádnou poznámkou nepodráždil přecitlivělé nervy svého společníka. Nebyl jsem si vůbec jist, že ty zvuky postřehl; i když se v jeho chování během posledních několika minut nepochybně udála podivná změna. Původně seděl proti mně, ale pozvolna natočil židli tak, že teď seděl tváří ke dveřím komnaty; a tak jsem jeho rysy viděl jen zčásti, ačkoli jsem postřehl, že se mu chvějí rty, jako by neslyšně něco mumlal. Hlavu měl svěšenou na prsa – věděl jsem však, že nespí, protože když jsem ho zahlédl z profilu, měl oko doširoka a strnule otevřené. Proti tomu svědčil i pohyb jeho těla – kolébal se totiž ze strany na stranu, jemně, ale ustavičně a stejnoměrně. Když jsem si toho všeho rychle všiml, pokračoval jsem ve vyprávění sira Launcelota, které znělo dál takto:

„A když nyní bojovník unikl hrozné zuřivosti draka, rozpomenuv se na mosazný štít a na zrušení kouzla, které na něm spočívalo, odklidil mrtvé tělo z cesty a kráčel udatně po stříbrné dlažbě hradu až tam, kde visel na zdi štít; ten však věru nečekal, až bojovník dojde, nýbrž spadl mu k nohám na stříbrnou podlahu s mohutným, převelikým a strašlivým zvoněním."

Sotva mi ta slova splynula ze rtů, uslyšel jsem – jako by v tu chvíli na stříbrnou podlahu opravdu těžce dopadl mosazný štít – zřetelný, dutý, kovový a řinčivý, ale zřejmě tlumený dozvuk. Docela bez sebe jsem vyskočil na nohy; ale Usherovo odměřené kolébání se nepřerušilo. Vrhl jsem se k židli, na níž seděl. Oči měl strnule upřené před sebe a celou jeho tvář ovládala kamenná nehybnost. Ale když jsem mu položil ruku na rameno, projelo celým jeho tělem silné zachvění; kolem rtů se mu zachvěl chorobný úsměv; a viděl jsem, že tichým, překotným a bláboliv̌m šepotem mluví, jako by si mé přítomnosti nebyl vědom. Sklonil jsem se těsně nad něj a konečně jsem do sebe vpil ohavný smysl jeho slov.

„Že to neslyším? – ano, slyším to, a *slyšel* jsem to. Dlouho – dlouho – dlouho – mnoho minut, mnoho hodin, mnoho dní jsem to slyšel – ale neodvážil jsem se – ach, smilujte se nade mnou, ubožákem, jakým jsem! – neodvážil jsem se – *neodvážil* jsem se promluvit! *Uložili jsme ji do hrobu živou!* Neříkal jsem, že mám zjitřené smysly? *Teď* vám říkám, že jsem slyšel její první slabé pohyby v duté rakvi. Slyšel jsem je – už před mnoha, mnoha dny – ale neodvážil jsem se – *neodvážil jsem se promluvit!* A teď – dnes v noci – Ethelred – cha! cha! – vyražené dveře poustevníka, smrtelný výkřik draka a řinčení štítu! – řekněte spíš praskot její rakve, skřípění železných pantů jejího vězení a její zápas v mědí obložené klenuté chodbě hrobky! Ach, kam mám utéct? Nebude tu každou chvíli? Copak sem nespěchá, aby mi vyčetla můj chvat? Copak jsem neslyšel její krok na schodech? Copak nerozeznávám ten těžký a strašný tlukot jejího srdce? Šílenče!“ – tu prudce vyskočil na nohy a vykřikl ta slova, jako by s tím úsilím vydechoval duši – „*Šílenče! Říkám vám, že teď stojí za dveřmi!*“

Jako by v nadlidské síle jeho slov tkvěla moc zaklínadla – obrovská starobylá křídla dveří, na něž ukazoval, v tu ránu pomalu rozevřela své těžké ebenové čelisti. Způsobil to prudký poryv větru – ale za těmi

dveřmi *opravdu* stála vysoká, rubášem zahalená postava lady Madeline z rodu Usherů. Na bílém šatu měla krev a na celém vyhublém těle známky nějakého krutého zápasu. Chvíli se na prahu chvěla a vrávorala sem a tam – pak s tichým sténavým výkřikem těžce padla dovnitř na svého bratra a ve svém prudkém, a teď už posledním smrtelném zápasu ho strhla k zemi mrtvého – jako oběť hrůz, které předvídal.

Z té komnaty a z toho sídla jsem zděšeně uprchl. Bouře venku stále zuřila v plné síle, když jsem se ocitl na staré hrázi. Náhle po cestě šlehlo divoké světlo a já se otočil, abych viděl, odkud mohla vyjít tak neobvyklá záře; za mnou byl totiž jen ohromný dům a jeho stíny. Byl to svit měsíce v úplňku, zapadajícího a krvavě rudého, který teď jasně prosvítal onou kdysi sotva znatelnou trhlinou, o níž jsem se už zmínil, že se klikatě táhne od střechy budovy až k základům. Zatímco jsem se díval, trhlina se rychle rozšiřovala – zadul prudký dech vichru – celý měsíční kotouč mi náhle vyvstal před očima – zatočila se mi hlava, když jsem viděl, jak se mohutné zdi rozestupují – ozval se dlouhý bouřlivý hukot jako hlas tisíců vod – a hluboké, temné jezírko u mých nohou se zachmuřeně a tiše zavřelo nad troskami „*domu Usherů*“.

Poznámky autora

Watson, doktor Percival, Spallanzani a zvláště biskup z Landaffu. — Viz Chemické eseje*, svazek pátý.

Vraždy v ulici Morgue

> Jakou píseň zpívaly Sirény nebo jaké jméno přijal Achilles, když se skrýval mezi ženami, to jsou sice záhadné otázky, ale nevymykají se *všem* dohadům.
>
> – *Sir Thomas Browne*

Duševní schopnosti, o nichž se mluví jako o analytických, samy o sobě rozboru jen málo podléhají. Poznáváme je pouze podle jejich účinků. Víme o nich mimo jiné, že tomu, kdo je má v neobyčejné míře, jsou vždy zdrojem nejživějšího potěšení. Jako se silák těší ze své tělesné zdatnosti a libuje si ve cvičeních, která uvádějí do pohybu jeho svaly, tak se analytik kochá onou duševní činností, která *rozplétá*. Těší ho i ta nejvšednější zaměstnání, při nichž může svůj talent uplatnit. Má v oblibě záhady, hádanky, hieroglyfy a při jejich řešení projevuje takový stupeň *bystrosti*, že se obyčejnému chápání zdá nadpřirozený. Jeho výsledky, k nimž dospívá samou duší a podstatou metody, mají ve skutečnosti veskrze ráz intuice.

Schopnost řešit nejspíš velmi posiluje studium matematiky, a zvláště jejího nejvyššího odvětví, které se nespravedlivě, a jen kvůli jeho zpětným postupům, nazývá analýzou, jako by bylo analýzou v tom nej-

vlastnějším smyslu. Počítat však samo o sobě ještě neznamená analyzovat. Šachista například dělá to první, aniž by se namáhal tím druhým. Z toho plyne, že se účinek šachu na povahu ducha velmi nesprávně chápe. Nepíšu tu teď pojednání, jen předesílám poněkud zvláštnímu vyprávění několik dost nahodilých postřehů; využiji proto příležitosti a prohlásím, že vyšší schopnosti přemýšlivého rozumu zaměstnává rozhodněji a užitečněji nenápadná hra v dámu než všechna ta vyumělkovaná lehkovážnost šachu. V šachu, kde mají figury různé a *podivné* tahy a rozličnou a proměnlivou hodnotu, se to, co je pouze složité, mylně pokládá – a není to neobvyklý omyl – za hluboké. Mocně se tu uplatňuje *pozornost*. Ochabne-li jen na okamžik, dojde k přehlédnutí, které vede ke ztrátě nebo k porážce. Protože možných tahů je nejen mnoho, ale jsou i spletité, šance na taková přehlédnutí se násobí; a v devíti případech z deseti nevyhrává bystřejší hráč, nýbrž ten, kdo se dokáže lépe soustředit. Naproti tomu v dámě, kde jsou tahy *jednoznačné* a málo se obměňují, je nepozornost méně pravděpodobná, a protože sama pozornost zůstává poměrně nevyužita, získává každá strana výhody jedině větší *bystrostí*. Abych byl méně abstraktní, představme si partii dámy, v níž zbyly na desce jen čtyři povýšené kameny a v níž se ovšem žádné přehlédnutí nedá čekat. Je zřejmé, že tady může o vítězství – jsou-li hráči aspoň trochu vyrovnaní – rozhodnout jen nějaký *vybroušený* tah, plod mocného vypětí rozumu. Analytik, zbavený obvyklých prostředků, se vžije do ducha svého protivníka, ztotožní se s ním a nezřídka tak jediným pohledem spatří ty jediné způsoby – někdy vskutku směšně prosté –, jimiž ho může svést k chybě nebo uštvat k mylnému výpočtu.

Whist je odedávna proslulý svým vlivem na to, čemu se říká schopnost počítat; a je známo, že lidé nejvyššího ducha v něm nacházeli zdánlivě nevysvětlitelné potěšení, zatímco šachu se vyhýbali jako lehkovážné hře. Není pochyb, že žádná podobná hra nezaměstnává schopnost analýzy tolik jako on. Nejlepší šachista křesťanstva *může* být

jen o málo víc než nejlepší hráč šachu; ale mistrovství ve whistu předpokládá schopnost uspět ve všech oněch důležitějších podnicích, v nichž se duch utkává s duchem. Když říkám mistrovství, myslím tím dokonalost ve hře, která zahrnuje pochopení *všech* zdrojů, z nichž lze získat oprávněnou výhodu. Ty jsou nejen četné, ale i rozmanité a často leží v zákoutích myšlení, která jsou obyčejnému chápání naprosto nepřístupná. Pozorně sledovat znamená zřetelně si pamatovat; a potud si soustředěný šachista povede ve whistu velmi dobře, zatímco Hoylova pravidla – sama založená na pouhém mechanismu hry – jsou dostatečně a obecně srozumitelná. Mít dobrou paměť a hrát „podle knihy" se proto obvykle pokládá za souhrn dobré hry. Ale dovednost analytika se projevuje teprve ve věcech, které leží za hranicemi pouhých pravidel. Mlčky provádí spoustu pozorování a vyvozuje z nich závěry. Totéž možná dělají i jeho spoluhráči; a rozdíl v rozsahu získaných poznatků nespočívá ani tak ve správnosti úsudku jako v kvalitě pozorování. Nutné je vědět, *čeho* si všímat. Náš hráč se nijak neomezuje; a jen proto, že cílem je hra, nezavrhuje ani úsudky z věcí, které leží mimo hru. Zkoumá tvář svého spoluhráče a pečlivě ji srovnává s tváří každého z protivníků. Uvažuje o tom, jak si kdo v ruce řadí karty; často spočítá trumf po trumfu a figuru po figuře podle pohledů, které na ně jejich držitelé vrhají. Jak hra postupuje, všímá si každé změny ve tváři a z rozdílů ve výrazu jistoty, překvapení, triumfu nebo mrzutosti si střádá zásobu myšlenek. Podle toho, jak kdo sbírá štych, posoudí, zda ten, kdo ho bere, může v téže barvě vzít ještě další. Podle způsobu, jakým je karta hozena na stůl, pozná, co se hraje jen naoko. Nahodilé nebo neopatrné slovo; náhodné upuštění nebo otočení karty a úzkost či lhostejnost, s jakou ji pak dotyčný skrývá; počítání štychů a pořadí, v jakém jsou uloženy; rozpaky, váhání, dychtivost nebo rozechvění – to všechno poskytuje jeho zdánlivě intuitivnímu postřehu známky skutečného stavu věcí. Po dvou nebo třech prvních kolech zná doko-

nale obsah každé ruky a od té chvíle vykládá karty s tak naprostou jistotou záměru, jako by ostatní obrátili své karty lícem nahoru.

Analytickou schopnost nelze zaměňovat s pouhým důvtipem; zatímco analytik je totiž nutně důvtipný, důvtipný člověk bývá často pozoruhodně neschopný analýzy. Schopnost konstruovat neboli kombinovat, jíž se důvtip obvykle projevuje a pro niž frenologové – podle mého mylně – vyhradili zvláštní orgán, protože ji pokládali za prvotní schopnost, byla tak často pozorována u lidí, jejichž rozum jinak hraničil s idiocií, že vzbudila všeobecnou pozornost moralistů. Mezi důvtipem a analytickou schopností je rozdíl mnohem větší než mezi fantazií a obrazotvorností, ale povahou velmi přesně obdobný. Ukáže se totiž, že důvtipní lidé mají vždy bujnou fantazii a že lidé s *opravdovou* obrazotvorností jsou vždy zároveň i analytičtí.

Vyprávění, které následuje, se čtenáři bude jevit poněkud jako komentář k tvrzením, která jsem právě vyslovil.

Když jsem na jaře a po část léta roku osmnáct set – pobýval v Paříži, seznámil jsem se tam s jistým panem C. Auguste Dupinem. Ten mladý muž pocházel ze znamenité, ba přímo slavné rodiny, ale řadou nepříznivých událostí upadl do takové chudoby, že pod její tíhou ochabla energie jeho povahy; přestal se ve světě o cokoli snažit a nestaral se o to, aby své jmění znovu získal. Díky shovívavosti věřitelů mu ještě zůstal malý zbytek otcovského dědictví; a z příjmu, který z něj plynul, si dokázal přísnou šetrností opatřit, co potřeboval k životu, aniž by si dělal starosti s nadbytečnostmi. Jediným jeho přepychem byly vlastně knihy, a ty se v Paříži dají sehnat snadno.

Poprvé jsme se setkali v jedné nenápadné knihovně v ulici Montmartre, kde nás náhoda, že jsme oba hledali tutéž velmi vzácnou a velmi pozoruhodnou knihu, sblížila. Vídali jsme se znovu a znovu. Hluboce mě zaujala drobná rodinná historie, kterou mi vylíčil se vší tou upřímností, jíž se Francouz oddává, kdykoli mluví o sobě. Udivila mě také nesmírná šíře jeho četby; a především jsem cítil, jak mi duši roz-

něcuje divoký zápal a živá svěžest jeho obrazotvornosti. Protože jsem v Paříži hledal to, co jsem tehdy hledal, cítil jsem, že společnost takového muže by pro mě byla nedocenitelným pokladem; a ten pocit jsem mu upřímně svěřil. Nakonec jsme se dohodli, že po dobu mého pobytu ve městě budeme bydlet spolu; a protože moje hmotné poměry byly o něco méně stísněné než jeho, bylo mi dovoleno nést náklady na pronájem a zařízení – ve stylu, který se hodil k poněkud fantastické zasmušilosti naší společné povahy – starého, zubem času rozhlodaného a bizarního domu, dlouho opuštěného kvůli pověrám, po nichž jsme se nepídili, který se chýlil k pádu v odlehlé a pusté části předměstí Saint-Germain.

Kdyby svět věděl, jak na tom místě vypadal náš každodenní život, pokládal by nás za šílence – i když snad za šílence neškodné. Naše odloučenost byla dokonalá. Nepřijímali jsme žádné návštěvy. Místo našeho útočiště jsme dokonce pečlivě tajili před mými dřívějšími známými; a Dupin už mnoho let v Paříži nikoho neznal a nikdo neznal jeho. Žili jsme jen sami pro sebe.

Byl to rozmar mého přítele – jak jinak to mám nazvat? –, že byl do noci zamilovaný pro ni samu; a do tohoto *podivínství*, stejně jako do všech ostatních, jsem tiše upadl i já a oddával se jeho divokým nápadům s naprostou *odevzdaností*. Ta temná bohyně s námi ovšem sama pořád nepobývala; ale její přítomnost jsme dokázali napodobit. S prvním úsvitem jsme zavřeli všechny těžké okenice našeho starého domu a zapálili pár silně navoněných svící, které vydávaly jen ty nejpřízračnější a nejslabší paprsky. Při jejich světle jsme pak zaměstnávali duši sněním – četli jsme, psali nebo rozmlouvali, dokud nás hodiny neupozornily, že přichází skutečná Tma. Pak jsme vyšli zavěšeni jeden do druhého do ulic a buď jsme dál rozmlouvali o tématech dne, nebo jsme se toulali široko daleko až do pozdních hodin a hledali mezi divokými světly a stíny lidnatého města onu nekonečnost duševního vzrušení, kterou dokáže poskytnout tiché pozorování.

V takových chvílích jsem nemohl nepozorovat a neobdivovat – ačkoli mě na to jeho bohatá obrazotvornost připravila – Dupinovu zvláštní analytickou schopnost. Zdálo se také, že ji s dychtivou rozkoší uplatňuje – ne-li přímo předvádí – a neváhal přiznat, jaké potěšení mu to přináší. S tichým uchechtnutím se mi chlubil, že většina lidí má pro něj v hrudi okénko, a taková tvrzení obvykle hned podpořil přímými a velmi překvapivými důkazy, jak důvěrně zná i to moje. Jeho chování bylo v těch chvílích chladné a odtažité; oči měl bez výrazu, zatímco jeho hlas, obvykle sytý tenor, vystoupal do výšky, která by zněla nedůtklivě, nebýt rozvážnosti a naprosté zřetelnosti jeho výslovnosti. Když jsem ho v těchto náladách pozoroval, často jsem zamyšleně přemítal o staré filozofii dvojdílné duše a bavil se představou dvojího Dupina – tvořivého a řešícího.

Ať si nikdo z toho, co jsem právě řekl, nemyslí, že líčím nějaké tajemství nebo píšu nějaký román. To, co jsem na tom Francouzi popsal, bylo jen výsledkem vzrušeného, nebo snad chorobného rozumu. Jakou povahu však měly jeho poznámky v oněch chvílích, nejlépe ukáže příklad.

Jednou v noci jsme se procházeli dlouhou špinavou ulicí v okolí Palais Royal. Oba jsme byli zřejmě zabráni do myšlenek a nejméně patnáct minut nikdo z nás nepromluvil ani slovo. Najednou Dupin vyhrkl:

„Je to opravdu moc malý chlapík, to je pravda, a hodil by se spíš do divadla *Variétés*.“

„O tom nemůže být pochyb,“ odpověděl jsem bezděčně a zprvu jsem si ani nevšiml – tak jsem byl zabrán do úvah –, jak neobyčejně se mluvčí připojil k mým myšlenkám. Vzápětí jsem se vzpamatoval a můj úžas byl hluboký.

„Dupine,“ řekl jsem vážně, „tohle přesahuje mé chápání. Neváhám přiznat, že jsem ohromen a sotva věřím svým smyslům. Jak je možné, že jste věděl, že myslím na –?“ Tu jsem se zarazil, abych se bez nejmenší pochyby přesvědčil, zda opravdu ví, na koho myslím.

„– na Chantillyho," řekl, „proč nepokračujete? Říkal jste si v duchu, že se pro tragédii nehodí, protože je tak drobný."

Přesně o tom jsem přemýšlel. Chantilly býval švec z ulice Saint-Denis, který propadl divadelnímu šílenství, pokusil se o roli Xerxa ve stejnojmenné Crébillonově tragédii a za svou námahu se stal terčem všeobecného posměchu.

„Pro všechno na světě, povězte mi," zvolal jsem, „jakou metodou – jestli nějaká metoda existuje – jste dokázal v tomhle případě proniknout do mé duše." Byl jsem vlastně ještě víc ohromený, než bych byl ochoten přiznat.

„Byl to ten ovocnář," odpověděl můj přítel, „kdo vás přivedl k závěru, že ten spravovač podrážek není dost vysoký na Xerxa a na všechny role toho druhu."

„Ovocnář! – udivujete mě – nevím o žádném ovocnáři."

„Ten muž, který do vás vrazil, když jsme vcházeli do této ulice – mohlo to být před patnácti minutami."

Teď jsem si vzpomněl, že mě opravdu nějaký ovocnář s velkým košem jablek na hlavě nedopatřením málem porazil, když jsme z ulice C. přecházeli na třídu, kde jsme právě stáli; ale co to mělo společného s Chantillym, jsem nedokázal pochopit.

Dupin neměl v sobě ani špetku *šarlatánství*. „Vysvětlím vám to," řekl, „a abyste všechno jasně pochopil, projdeme nejdřív zpětně běh vašich úvah od chvíle, kdy jsem na vás promluvil, až k onomu *střetnutí* s ovocnářem. Hlavní články řetězu vypadají takto – Chantilly, Orion, doktor Nichols, Epikúros, stereotomie, dlažební kameny, ovocnář."

Málokdo se někdy v životě nebavil tím, že zpětně sledoval kroky, jimiž jeho mysl dospěla k určitým závěrům. To zaměstnání bývá často velmi zajímavé; a kdo se o ně pokusí poprvé, žasne nad zdánlivě nezměrnou vzdáleností a nesouvislostí mezi výchozím bodem a cílem. Jaký tedy musel být můj úžas, když jsem slyšel, co ten Francouz právě řekl, a když jsem nemohl nepřiznat, že mluví pravdu. Pokračoval:

„Jestli si dobře vzpomínám, mluvili jsme o koních, těsně předtím, než jsme opustili ulici C. To bylo poslední téma, o kterém jsme hovořili. Když jsme přecházeli do téhle ulice, ovocnář s velkým košem na hlavě se kolem nás rychle protáhl a strčil vás na hromadu dlažebních kamenů, navršených na místě, kde se opravuje vozovka. Šlápl jste na jeden z uvolněných kamenů, uklouzl jste, lehce jste si vyvrtl kotník, zatvářil jste se rozmrzele nebo zamračeně, zamumlal pár slov, otočil se, abyste se na tu hromadu podíval, a pak jste mlčky pokračoval v cestě. Nijak zvlášť jsem nedával pozor, co děláte; ale pozorování se pro mě v poslední době stalo jakousi nutností.

„Upíral jste oči k zemi – a s nedůtklivým výrazem jste pokukoval po dírách a výmolech v dlažbě, takže jsem viděl, že pořád myslíte na ty kameny –, dokud jsme nedošli k uličce zvané Lamartine, která je na zkoušku vydlážděna kvádry, jež se navzájem překrývají a jsou spojeny nýty. Tady se vám tvář rozjasnila, a když jsem viděl, jak se vám pohnuly rty, nemohl jsem pochybovat, že jste zamumlal slovo ‚stereotomie', výraz, kterým se tomuto druhu dlažby velmi strojeně říká. Věděl jsem, že si nemůžete říct ‚stereotomie', aniž by vás to přivedlo k atomům, a tím k Epikúrovým teoriím; a protože jsem vám, když jsme o tom tématu nedávno mluvili, připomněl, jak pozoruhodně, a přitom jak bez povšimnutí se nejasné dohady toho vznešeného Řeka potvrdily v nedávné mlhovinové kosmogonii, cítil jsem, že nebudete moci nezvednout oči k velké *mlhovině* v Orionu, a skutečně jsem čekal, že to uděláte. Opravdu jste vzhlédl; a teď jsem si byl jist, že jsem vaše kroky sledoval správně. Ale v té jízlivé *tirádě* proti Chantillymu, která včera vyšla v *Muzeu*, ten satirik hanebně narážel na to, že si švec změnil jméno, když obul tragické koturny, a citoval latinský verš, o kterém jsme spolu často mluvili. Myslím ten verš

První písmeno ztratilo svůj dávný zvuk.

„Vysvětlil jsem vám, že se to vztahuje k Orionu, který se dříve psal Urion; a podle jistých štiplavých poznámek, které jsem k tomu výkladu připojil, jsem věděl, že jste na to nemohl zapomenout. Bylo tedy jasné, že si nemůžete nespojit Oriona s Chantillym. Že jste je opravdu spojil, jsem poznal podle rázu úsměvu, který vám přelétl po rtech. Myslel jste na to, jak toho ubohého ševce obětovali. Až dosud jste šel shrbeně; ale teď jsem viděl, jak se napřimujete do celé své výšky. Tím jsem si byl jist, že přemýšlíte o Chantillyho drobné postavě. V tu chvíli jsem přerušil vaše úvahy poznámkou, že by se – protože je to opravdu moc malý chlapík, ten Chantilly – hodil spíš do divadla *Variétés*."

Nedlouho nato jsme si prohlíželi večerní vydání *Soudního věstníku*, *Gazette des Tribunaux*, když nás zaujaly tyto odstavce:

„*Neobyčejné vraždy*. – Dnes ráno kolem třetí hodiny vyburcovala obyvatele čtvrti Saint-Roch ze spánku řada strašlivých výkřiků, které zřejmě vycházely ze čtvrtého patra domu v ulici Morgue, kde, jak známo, bydlela jen jistá paní L'Espanayová se svou dcerou, slečnou Camille L'Espanayovou. Po jistém zdržení, způsobeném marným pokusem dostat se dovnitř obvyklým způsobem, byla vrata vyražena páčidlem a osm nebo deset sousedů vstoupilo dovnitř v doprovodu dvou *četníků*. Výkřiky mezitím ustaly; ale když skupina vyběhla po prvním schodišti, rozeznali dva nebo více hrubých hlasů v rozzlobené hádce, které jako by vycházely z horní části domu. Když dorazili na druhou podestu, utichly i tyto zvuky a všude zavládlo naprosté ticho. Skupina se rozdělila a spěchala z pokoje do pokoje. Když dorazili do velkého zadního pokoje ve čtvrtém patře – jeho dveře byly zamčené s klíčem uvnitř, a tak je museli vylomit –, naskytl se jim pohled, který každého z přítomných naplnil hrůzou neméně než úžasem.

„V pokoji panoval nejdivočejší nepořádek – nábytek byl rozbitý a rozházený na všechny strany. Byla tam jen jedna postel; matrace z ní byla stržena a pohozena doprostřed podlahy. Na židli ležela břitva potřísněná krví. Na krbu ležely dva nebo tři dlouhé a husté prameny še-

divých lidských vlasů, rovněž zmáčené krví a zřejmě vyrvané i s kořínky. Na podlaze se našly čtyři napoleondory, topazová náušnice, tři velké stříbrné lžíce, tři menší z *alžírského kovu* a dva pytlíky, v nichž bylo skoro čtyři tisíce franků ve zlatě. Zásuvky *prádelníku*, který stál v jednom rohu, byly otevřené a zřejmě vyloupené, i když v nich ještě zůstalo mnoho věcí. Pod *matrací* – ne pod postelí – byla objevena malá železná pokladnička. Byla otevřená a klíč byl ještě v zámku. Neobsahovala nic kromě několika starých dopisů a jiných bezvýznamných papírů.

„Po paní L'Espanayové tu nebylo ani stopy; ale protože si všimli neobvyklého množství sazí v krbu, prohledali komín a – hrůza vyprávět! – vytáhli z něj hlavou dolů mrtvolu dcery; byla takto vražena úzkým otvorem dost vysoko nahoru. Tělo bylo ještě docela teplé. Při prohlídce na něm zjistili mnoho odřenin, způsobených bezpochyby násilím, s jakým bylo do komína vráženo a zase z něj vyprošťováno. Na obličeji měla mnoho hlubokých škrábanců a na hrdle tmavé modřiny a hluboké otisky nehtů, jako by ji někdo uškrtil.

„Po důkladném prohledání celého domu, které nic dalšího neodhalilo, vyšla skupina na malý dlážděný dvorek za budovou, kde ležela mrtvola staré dámy s hrdlem tak dokonale prořízntutým, že když se ji pokusili zvednout, upadla jí hlava. Tělo i hlava byly strašlivě zohaveny – tělo natolik, že sotva ještě připomínalo lidskou bytost.

„K této strašné záhadě zatím, pokud víme, neexistuje ani nejmenší vodítko."

Noviny z následujícího dne přinesly tyto další podrobnosti.

„*Tragédie v ulici Morgue*. – V souvislosti s touto nanejvýš neobyčejnou a děsivou aférou bylo vyslechnuto mnoho osob" – francouzské slovo *affaire* ještě nemá ve Francii onen lehkovážný nádech, jaký má u nás –, „ale nevyšlo najevo vůbec nic, co by na ni vrhlo světlo. Níže uvádíme všechna podstatná svědectví, která se podařilo získat.

„*Pauline Dubourgová*, pradlena, vypovídá, že obě zesnulé znala tři roky, protože jim po tu dobu prala. Stará dáma a její dcera spolu zřej-

mě dobře vycházely – měly se velmi rády. Platily výborně. O tom, jak a z čeho žily, nemůže nic říct. Domnívá se, že paní L. se živila věštěním. Měla prý ušetřené peníze. Když si chodila pro prádlo nebo ho přinášela zpátky, nikdy v domě nikoho nepotkala. Je si jistá, že nezaměstnávaly žádné služebnictvo. Kromě čtvrtého patra nebyl zřejmě nikde v domě žádný nábytek.

„*Pierre Moreau*, trafikant, vypovídá, že paní L'Espanayové už skoro čtyři roky prodával tabák a šňupavý tabák v malém množství. Narodil se v sousedství a vždycky tam bydlel. Zesnulá a její dcera obývaly dům, v němž byly mrtvoly nalezeny, víc než šest let. Předtím v něm bydlel klenotník, který horní pokoje podnajímal různým lidem. Dům patřil paní L. Nelíbilo se jí, jak nájemník s jejím domem zachází, a tak se do něj nastěhovala sama a odmítla pronajmout jakoukoli jeho část. Stará dáma byla dětinská. Svědek viděl dceru za těch šest let asi pětkrát nebo šestkrát. Obě žily nesmírně uzavřeně – měly prý peníze. Slyšel mezi sousedy říkat, že paní L. věští – nevěřil tomu. Nikdy neviděl nikoho vcházet do dveří kromě staré dámy a její dcery, jednou nebo dvakrát nosiče a asi osmkrát nebo desetkrát lékaře.

„Mnoho dalších osob, sousedů, vypovídalo v témž smyslu. O nikom se nemluvilo jako o častém návštěvníkovi domu. Nebylo známo, zda paní L. a její dcera mají nějaké žijící příbuzné. Okenice předních oken se otvíraly jen zřídka. Zadní byly vždycky zavřené, s výjimkou velkého zadního pokoje ve čtvrtém patře. Dům byl dobrý – nijak zvlášť starý.

„*Isidore Musèt*, *četník*, vypovídá, že byl k domu přivolán kolem třetí hodiny ráno a u vrat našel asi dvacet nebo třicet lidí, kteří se snažili dostat dovnitř. Nakonec je vypáčil bajonetem – ne páčidlem. Neměl s otevřením velké potíže, protože to byla dvoukřídlá vrata, nezajištěná závorou ani dole, ani nahoře. Výkřiky trvaly, dokud vrata nebyla vypáčena – a pak náhle ustaly. Zněly jako křik nějakého člověka, nebo snad více lidí, v krutých mukách – byly hlasité a protáhlé, ne krátké a rychlé. Svědek šel po schodech první. Když došel na první podestu, slyšel

dva hlasy, jak se hlasitě a zlostně hádají – jeden hrubý, druhý mnohem ječivější – velmi podivný hlas. Z prvního, který patřil nějakému Francouzi, rozeznal několik slov. Je si jist, že to nebyl ženský hlas. Rozeznal slova *sacré* a *diable*. Ječivý hlas patřil cizinci. Nemohl s jistotou říct, zda to byl hlas muže, nebo ženy. Nerozuměl, co říká, ale domnívá se, že jazyk byl španělský. Stav pokoje a těl popsal tento svědek tak, jak jsme je popsali včera.

„*Henri Duval*, soused, povoláním stříbrník, vypovídá, že byl mezi těmi, kdo vstoupili do domu jako první. Celkově potvrzuje Musètovu výpověď. Jakmile se vlámali dovnitř, zase za sebou dveře zavřeli, aby zadrželi dav, který se navzdory pozdní hodině velmi rychle shromažďoval. Ječivý hlas podle tohoto svědka patřil Italovi. Je si jist, že to nebyla francouzština. Nemůže s jistotou říct, že to byl mužský hlas. Mohl být i ženský. Italštinu neovládá. Slova nerozeznal, ale podle intonace byl přesvědčen, že mluvčí byl Ital. Paní L. a její dceru znal. Často s oběma mluvil. Je si jist, že ječivý hlas nepatřil ani jedné ze zesnulých.

„*Odenheimer*, majitel restaurace. Tento svědek se přihlásil dobrovolně. Protože nemluví francouzsky, byl vyslechnut prostřednictvím tlumočníka. Pochází z Amsterdamu. V době výkřiků šel kolem domu. Trvaly několik minut – asi deset. Byly dlouhé a hlasité – velmi hrozné a tísnivé. Byl mezi těmi, kdo vešli do budovy. Potvrdil předchozí výpovědi ve všem kromě jednoho. Je si jist, že ječivý hlas patřil muži – Francouzi. Pronesená slova nerozeznal. Byla hlasitá a rychlá – nepravidelná – vyslovená zřejmě ve strachu i ve zlosti. Hlas byl drsný – ani ne tak ječivý jako drsný. Nemohl by ho nazvat ječivým. Hrubý hlas opakovaně říkal *sacré*, *diable* a jednou *mon Dieu*.

„*Jules Mignaud*, bankéř z firmy Mignaud a syn, ulice Deloraine. Je to starší Mignaud. Paní L'Espanayová měla jisté jmění. Na jaře roku – před osmi lety – si u jeho banky otevřela účet. Často ukládala menší částky. Nic nevybírala až do třetího dne před svou smrtí, kdy si osobně

vyzvedla částku čtyř tisíc franků. Ta částka byla vyplacena ve zlatě a domů s penězi šel jeden úředník.

„*Adolphe Le Bon*, úředník banky Mignaud a syn, vypovídá, že onoho dne kolem poledne doprovodil paní L'Espanayovou do jejího domu se čtyřmi tisíci franky, rozdělenými do dvou pytlíků. Když se otevřely dveře, objevila se slečna L. a vzala mu z rukou jeden z pytlíků, zatímco stará dáma ho zbavila druhého. Pak se uklonil a odešel. V tu chvíli na ulici nikoho neviděl. Je to vedlejší ulička – velmi opuštěná.

„*William Bird*, krejčí, vypovídá, že byl mezi těmi, kdo do domu vnikli. Je Angličan. V Paříži žije dva roky. Byl jedním z prvních, kdo vystoupali po schodech. Slyšel hlasy, které se hádaly. Hrubý hlas patřil Francouzi. Rozeznal několik slov, ale všechna si teď nevybavuje. Zřetelně slyšel ‚*sacré*' a ‚*mon Dieu*'. V tu chvíli se ozval zvuk, jako by zápasilo několik lidí – škrábání a šoupání. Ječivý hlas byl velmi hlasitý – hlasitější než ten hrubý. Je si jistý, že to nebyl hlas Angličana. Zdálo se mu, že patří Němci. Mohl to být ženský hlas. Německy nerozumí.

„Čtyři z výše jmenovaných svědků byli znovu předvoláni a vypověděli, že dveře pokoje, v němž bylo nalezeno tělo slečny L., byly zamčené zevnitř, když k nim skupina došla. Všude bylo naprosté ticho – žádné sténání ani jiné zvuky. Když dveře vyrazili, nikoho neviděli. Okna zadního i předního pokoje byla zavřená a zevnitř pevně zajištěná. Dveře mezi oběma pokoji byly zavřené, ale ne zamčené. Dveře z předního pokoje na chodbu byly zamčené a klíč byl zevnitř. Malá místnost v přední části domu ve čtvrtém patře, na konci chodby, byla otevřená, dveře byly jen přivřené. Tato místnost byla přeplněná starými postelemi, bednami a podobnými věcmi. Všechno to pečlivě vynesli a prohledali. V celém domě nezůstal jediný palec, který by nebyl pečlivě prohledán. Komíny prohnali ‚kominíky' nahoru i dolů. Dům měl čtyři patra a podkroví s mansardami. Padací dvířka na střechu byla velmi pevně zatlučená hřebíky – zdálo se, že nebyla léta otevřena. Dobu, která uplynula od chvíle, kdy byly slyšet hádající se hlasy, do vyražení

dveří pokoje, uváděli svědkové různě. Podle některých to byly jen tři minuty – podle jiných až pět. Dveře šly otevřít jen ztěžka.

„*Alfonzo Garcio*, majitel pohřebního ústavu, vypovídá, že bydlí v ulici Morgue. Pochází ze Španělska. Byl mezi těmi, kdo do domu vnikli. Nahoru po schodech nešel. Je nervózní a obával se následků rozrušení. Slyšel hlasy, které se hádaly. Hrubý hlas patřil Francouzi. Nerozeznal, co se říká. Ječivý hlas patřil Angličanovi – tím si je jistý. Anglicky nerozumí, ale soudí podle intonace.

„*Alberto Montani*, cukrář, vypovídá, že byl mezi prvními, kdo vystoupali po schodech. Slyšel ony hlasy. Hrubý hlas patřil Francouzi. Rozeznal několik slov. Zdálo se, že mluvčí někomu domlouvá. Slova ječivého hlasu nerozeznal. Mluvil rychle a nepravidelně. Myslí si, že to byl hlas Rusa. Potvrzuje celkové svědectví. Je Ital. S rodilým Rusem nikdy nemluvil.

„Několik svědků bylo znovu předvoláno a dosvědčilo, že komíny všech pokojů ve čtvrtém patře jsou příliš úzké, než aby jimi mohl projít člověk. Slovem ‚kominíci' se přitom myslely válcovité kartáče, jaké používají ti, kdo čistí komíny. Těmito kartáči byly projety všechny průduchy v domě nahoru i dolů. Neexistuje žádná zadní chodba, kterou by mohl kdokoli sejít dolů, zatímco skupina stoupala vzhůru. Tělo slečny L'Espanayové bylo v komíně zaklíněno tak pevně, že je nedokázali stáhnout dolů, dokud nespojili síly čtyři nebo pět mužů.

„*Paul Dumas*, lékař, vypovídá, že byl k ohledání mrtvol přivolán kolem svítání. Obě tehdy ležely na popruhovém dně postele v pokoji, kde byla nalezena slečna L. Tělo mladé dámy bylo plné modřin a odřenin. Tyto známky dostatečně vysvětluje skutečnost, že bylo vecpáno do komína. Hrdlo bylo silně rozedřené. Těsně pod bradou bylo několik hlubokých škrábanců a řada podlitin, což byly zřejmě otisky prstů. Obličej byl strašlivě zbarvený a oční bulvy vystouplé. Jazyk byl částečně prokousnutý. Na žaludeční jamce se našla velká podlitina, způsobená patrně tlakem kolena. Podle názoru pana Dumase byla slečna L'Espa-

nayová uškrcena neznámou osobou nebo neznámými osobami. Tělo matky bylo strašlivě zohavené. Všechny kosti pravé nohy a pravé paže byly více či méně roztříštěné. Levá *holenní kost* byla rozštípaná na mnoho úlomků, stejně jako všechna žebra na levé straně. Celé tělo bylo hrozivě pomlácené a zbarvené. Nebylo možné říci, jak byla zranění způsobena. Těžký dřevěný kyj nebo široká železná tyč – židle – jakákoli velká, těžká a tupá zbraň by vyvolala takové následky, kdyby se jí oháněly ruce velmi silného muže. Žádná žena by takové rány nedokázala zasadit žádnou zbraní. Hlava zemřelé, když ji svědek uviděl, byla úplně oddělená od těla a také rozbitá na mnoha místech. Hrdlo bylo zjevně podříznuto nějakým velmi ostrým nástrojem – nejspíš břitvou.

„*Alexandre Etienne*, chirurg, byl s panem Dumasem přivolán k ohledání mrtvol. Potvrdil svědectví i názory pana Dumase.

„Nic dalšího důležitého se nezjistilo, přestože bylo vyslechnuto ještě několik dalších osob. Tak záhadná a ve všech podrobnostech tak matoucí vražda nebyla v Paříži ještě nikdy spáchána – pokud se tu vůbec nějaká vražda stala. Policie je naprosto bezradná – což se v záležitostech tohoto druhu nestává často. Nikde však není vidět ani stín nějaké stopy."

Večerní vydání novin uvádělo, že ve čtvrti Saint-Roch dosud trvá největší rozruch – že dotyčný dům byl znovu pečlivě prohledán a svědkové byli znovu vyslechnuti, ale všechno marně. Dodatek na konci však oznamoval, že Adolphe Le Bon byl zatčen a uvězněn – ačkoli kromě už popsaných skutečností nic nesvědčilo o jeho vině.

Zdálo se, že Dupina vývoj této záležitosti neobyčejně zajímá – aspoň tak jsem usuzoval z jeho chování, protože žádné poznámky nečinil. Teprve když se oznámilo, že Le Bon byl uvězněn, zeptal se mě, co si o těch vraždách myslím.

Mohl jsem jen souhlasit s celou Paříží, že jde o nerozluštitelnou záhadu. Neviděl jsem žádnou cestu, jak by se dalo vraha vypátrat.

„Nesmíme o cestách soudit," řekl Dupin, „podle tohoto vyšetřování, které je jen prázdnou skořápkou. Pařížská policie, tolik vychvalovaná pro svou *bystrost*, je mazaná, ale nic víc. V jejím postupu není žádná metoda kromě metody okamžiku. Okázale vyhlašuje spoustu opatření; jenže ta bývají nezřídka tak špatně přizpůsobena zamýšleným cílům, že nám připomínají pana Jourdaina, jak volá po svém *županu, aby lépe slyšel hudbu*. Výsledky, kterých dosahuje, bývají často překvapivé, ale většinou jich dosáhne prostou pílí a činorodostí. Když tyto vlastnosti nestačí, její plány selžou. Vidocq například dobře odhadoval a byl vytrvalý. Jenže bez školeného myšlení se neustále mýlil právě kvůli tomu, jak usilovně pátral. Kazil si zrak tím, že držel předmět příliš blízko. Možná viděl jeden nebo dva body neobyčejně jasně, ale přitom nutně ztrácel ze zřetele věc jako celek. Člověk tedy může být i příliš hluboký. Pravda nebývá vždycky na dně studny. Pokud jde o ty důležitější poznatky, myslím dokonce, že leží vždycky na povrchu. Hloubka leží v údolích, kde pravdu hledáme, a ne na vrcholcích hor, kde ji nacházíme. Způsoby a zdroje tohoto druhu omylu dobře ilustruje pozorování nebeských těles. Podívat se na hvězdu letmo – pohlédnout na ni úkosem, obrátit k ní vnější části *sítnice*, které jsou na slabé světelné podněty citlivější než vnitřní –, to znamená vidět hvězdu zřetelně – nejlépe ocenit její třpyt – třpyt, který bledne přesně v té míře, v jaké na ni obracíme zrak *naplno*. V druhém případě sice do oka skutečně dopadá víc paprsků, ale v prvním je vnímání jemnější. Přílišnou hloubkou myšlení mateme a oslabujeme; a příliš vytrvalým, příliš soustředěným nebo příliš přímým zkoumáním lze z oblohy vymazat i samotnou Venuši.

„Co se těch vražd týče, pusťme se nejdřív do nějakého zkoumání sami, než si o nich utvoříme názor. Takové pátrání nás pobaví," – připadalo mi to jako zvláštní slovo v takové souvislosti, ale nic jsem neřekl – „a mimoto mi Le Bon kdysi prokázal službu, za kterou mu nejsem

nevděčný. Půjdeme se na to místo podívat na vlastní oči. Znám G., prefekta policie, a nebudu mít potíže obstarat si potřebné povolení."

Povolení jsme dostali a vydali jsme se rovnou do ulice Morgue. Je to jedna z těch ubohých uliček, které spojují ulici Richelieu s ulicí Saint-Roch. Bylo už pozdní odpoledne, když jsme tam dorazili, protože tato čtvrť leží velmi daleko od té, v níž jsme bydleli. Dům jsme snadno našli; z protější strany ulice k zavřeným okenicím stále vzhlíželo mnoho lidí s bezúčelnou zvědavostí. Byl to obyčejný pařížský dům s průjezdem a na jedné straně průjezdu stála prosklená budka s posuvným okénkem, *vrátnice*. Než jsme vešli, prošli jsme kus ulicí nahoru, zahnuli do průchodu a pak, po dalším zahnutí, jsme prošli kolem zadní strany budovy – Dupin přitom zkoumal celé okolí i dům s tak úzkostlivou pozorností, že jsem pro ni nedokázal najít žádný myslitelný účel.

Vrátili jsme se stejnou cestou zpátky k průčelí domu, zazvonili, a když jsme ukázali svá pověření, strážníci, kteří tam drželi hlídku, nás vpustili. Vystoupali jsme nahoru – do pokoje, kde bylo nalezeno tělo slečny L'Espanayové a kde dosud ležely obě zemřelé. Nepořádek v pokoji nechali, jak bývá zvykem, být. Neviděl jsem nic, co by nebylo uvedeno v *Soudním věstníku*. Dupin si všechno podrobně prohlédl – nevyjímaje těla obětí. Potom jsme prošli ostatní pokoje a dvůr; po celou dobu nás doprovázel četník. Prohlídka nám zabrala čas až do setmění, pak jsme odešli. Cestou domů se můj společník na chvilku zastavil v redakci jednoho z deníků.

Už jsem řekl, že můj přítel měl rozmarů nespočet a že jsem k nim byl shovívavý, že *je les ménageais* – pro tuhle francouzskou frázi nemá angličtina obdobu. Tentokrát se mu zachtělo odmítat jakýkoli rozhovor o vraždě až do druhého dne kolem poledne. Pak se mě znenadání zeptal, jestli jsem na místě toho ukrutného činu nezpozoroval něco *zvláštního*.

V tom, jak zdůraznil slovo „zvláštního", bylo něco, z čeho mě zamrazilo, aniž jsem věděl proč.

„Ne, nic *zvláštního*," řekl jsem, „aspoň nic víc, než co jsme oba četli v novinách."

„*Věstník*," odpověděl, „nepronikl, obávám se, k té neobvyklé hrůze celé věci. Ale pusťte z hlavy plané názory toho plátku. Zdá se mi, že tato záhada je pokládána za nerozluštitelnou právě z toho důvodu, kvůli kterému by měla být považována za snadno řešitelnou – mám na mysli *výstřední* povahu jejích rysů. Policii mate zdánlivý nedostatek motivu – ne k vraždě samotné – ale k její ukrutnosti. Láme si hlavu i nad tím, že zdánlivě nelze uvést v soulad hlasy, které se hádaly, se skutečnostmi, že nahoře nebyl nalezen nikdo kromě zavražděné slečny L'Espanayové a že nikdo nemohl uniknout bez povšimnutí skupiny, která stoupala po schodech. Divoký nepořádek v pokoji; mrtvola vražená hlavou dolů do komína; strašlivé zohavení těla staré dámy; tyto okolnosti spolu s těmi, které jsem právě zmínil, a s jinými, které zmiňovat nemusím, stačily k tomu, aby ochromily síly vládních úředníků, neboť jejich vychvalovanou *bystrost* úplně svedly na scestí. Upadli do hrubého, ale běžného omylu, že zaměnili neobvyklé za nepochopitelné. Jenže právě těmito odchylkami od roviny všednosti si rozum, pokud vůbec, nahmatává cestu při hledání pravdy. Při vyšetřování, jako je to, které teď vedeme, bychom se neměli ani tak ptát ‚co se stalo', jako spíš ‚co se stalo, co se ještě nikdy nestalo'. Ve skutečnosti je snadnost, s jakou dospěji, nebo už jsem dospěl, k rozluštění této záhady, přímo úměrná tomu, jak nerozluštitelná se zdá v očích policie."

Hleděl jsem na něj v němém úžasu.

„Teď čekám," pokračoval a díval se ke dveřím našeho bytu, „teď čekám na člověka, který, i když možná není pachatelem těch jatek, musel do nich být do jisté míry zapleten. Na nejhorší části spáchaných zločinů je pravděpodobně nevinen. Doufám, že se v tomto předpokladu nemýlím; protože na něm stavím své očekávání, že rozluštím celou hádanku. Očekávám toho muže tady – v tomto pokoji – každým okamžikem. Je pravda, že možná nepřijde; ale pravděpodobnost mluví

pro to, že ano. Pokud přijde, bude ho nutné zadržet. Tady jsou pistole; a oba víme, jak je použít, když to okolnosti vyžadují."

Vzal jsem pistole, sotva jsem věděl, co dělám, nebo věřil tomu, co slyším, zatímco Dupin mluvil dál, skoro jako by vedl samomluvu. Už jsem se zmínil o tom, jak býval v takových chvílích duchem nepřítomný. Jeho řeč byla určena mně; ale jeho hlas, i když nijak hlasitý, měl ten tón, jakým se obvykle mluví k někomu, kdo je velmi daleko. Oči s prázdným výrazem upíral jen na zeď.

„Že hlasy, které skupina na schodech slyšela při hádce," řekl, „nebyly hlasy samotných žen, to svědectví plně prokázala. Tím jsme zbaveni jakýchkoli pochyb o tom, zda stará dáma nemohla nejdřív zabít dceru a potom spáchat sebevraždu. O tomto bodu mluvím hlavně kvůli metodě; protože síla paní L'Espanayové by naprosto nestačila na to, aby vecpala mrtvolu své dcery do komína tak, jak byla nalezena; a povaha zranění na jejím vlastním těle myšlenku na sebevraždu zcela vylučuje. Vraždu tedy spáchala nějaká třetí strana; a hlasy této třetí strany byly ty, které bylo slyšet při hádce. Obraťme teď pozornost – ne k celému svědectví o těchto hlasech – ale k tomu, co bylo na tom svědectví *zvláštního*. Zpozoroval jste na něm něco zvláštního?"

Poznamenal jsem, že zatímco se všichni svědkové shodli v domněnce, že hrubý hlas patřil Francouzi, o ječivém, nebo, jak to nazval jeden z nich, drsném hlasu panovala velká neshoda.

„To bylo svědectví samo," řekl Dupin, „ale ne zvláštnost toho svědectví. Nezpozoroval jste nic význačného. A přece tu *bylo* co zpozorovat. Svědkové se, jak říkáte, shodli o hrubém hlasu; tady byli jednomyslní. Ale pokud jde o ječivý hlas, zvláštnost není v tom, že se neshodli – ale v tom, že když se ho pokoušeli popsat Ital, Angličan, Španěl, Holanďan a Francouz, každý z nich o něm mluvil jako o hlasu *cizince*. Každý si je jistý, že to nebyl hlas jeho krajana. Každý ho přirovnává – ne k hlasu příslušníka nějakého národa, jehož jazyk ovládá – ale naopak. Francouz se domnívá, že to byl hlas Španěla, a ‚mohl by roze-

znat některá slova, *kdyby uměl španělsky*‘. Holanďan tvrdí, že to byl hlas Francouze; ale čteme, že ‚*protože tento svědek nemluví francouzsky, byl vyslechnut prostřednictvím tlumočníka*‘. Angličan si myslí, že to byl hlas Němce, a ‚*německy nerozumí*‘. Španěl si ‚je jistý‘, že patřil Angličanovi, ale ‚soudí‘ výhradně ‚podle intonace‘, ‚*protože anglicky nerozumí*‘. Ital věří, že to byl hlas Rusa, ale ‚*s rodilým Rusem nikdy nemluvil*‘. Druhý Francouz se navíc s prvním neshoduje a je si jist, že ten hlas patřil Italovi; ale protože *italštinu neovládá*, je stejně jako Španěl ‚přesvědčen podle intonace‘. Jak podivně neobvyklý musel ten hlas ve skutečnosti být, když o něm *mohla* vzniknout taková svědectví! – hlas, v jehož *tónech* ani obyvatelé pěti velkých oblastí Evropy nerozpoznali nic známého! Řeknete, že to mohl být hlas Asiata – nebo Afričana. Asiatů ani Afričanů v Paříži mnoho není; ale aniž bych tuto úvahu popíral, upozorním vás teď jen na tři body. Jeden svědek ten hlas označuje jako ‚spíš drsný než ječivý‘. Dva jiní ho popisují jako ‚rychlý a *nepravidelný*‘. Žádný svědek se nezmínil o tom, že by rozeznal nějaká slova – nějaké zvuky podobné slovům.

„Nevím,“ pokračoval Dupin, „jaký dojem jsem zatím udělal na váš vlastní rozum; ale neváhám prohlásit, že oprávněné dedukce už z této části svědectví – z části týkající se hrubého a ječivého hlasu – samy o sobě stačí k tomu, aby zrodily podezření, které by mělo udat směr veškerému dalšímu postupu při vyšetřování té záhady. Řekl jsem ‚oprávněné dedukce‘; ale tím jsem svou myšlenku nevyjádřil úplně. Chtěl jsem naznačit, že jsou to *jediné* správné dedukce a že z nich podezření vyplývá *nevyhnutelně* jako jediný výsledek. Jaké to podezření je, však ještě neprozradím. Chci jen, abyste měl na paměti, že pro mne bylo dost silné na to, aby mému pátrání v tom pokoji dalo určitou podobu – určitý směr.

„Přenesme se teď v duchu do toho pokoje. Co tu budeme hledat nejdřív? Cestu, kterou vrazi unikli. Nebude přehnané říci, že ani jeden z nás nevěří v nadpřirozené události. Paní a slečnu L’Espanayovy ne-

zahubili duchové. Pachatelé byli tělesní a utekli tělesným způsobem. Jak tedy? Naštěstí lze o tom uvažovat jen jedním způsobem, a ten nás *musí* dovést k jednoznačnému rozhodnutí. Prozkoumejme jednu po druhé všechny možné cesty úniku. Je jasné, že vrazi byli v pokoji, kde byla nalezena slečna L'Espanayová, nebo aspoň ve vedlejším pokoji, když skupina stoupala po schodech. Východy tedy musíme hledat jen z těchto dvou místností. Policie odkryla podlahy, stropy i zdivo stěn na všech stranách. Žádný *tajný* východ by její ostražitosti neunikl. Ale protože jsem nevěřil *jejím* očím, prohlédl jsem to svýma vlastníma. Žádné tajné východy tam tedy nebyly. Obojí dveře, které vedly z pokojů na chodbu, byly bezpečně zamčené a klíče byly uvnitř. Obraťme se ke komínům. Ty jsou sice zhruba osm nebo deset stop nad ohništěm běžně široké, ale v celé své délce by jimi neprošlo ani tělo velké kočky. Protože únik už uvedenými cestami je tedy naprosto nemožný, zbývají nám jen okna. Okny předního pokoje by nikdo nemohl uniknout, aniž by si toho všiml dav na ulici. Vrazi tedy *museli* projít okny zadního pokoje. A když jsme k tomuto závěru dospěli tak jednoznačně, není na nás, abychom jej jakožto rozumově uvažující lidé zavrhovali kvůli zdánlivým nemožnostem. Zbývá nám jen dokázat, že tyto zdánlivé ‚nemožnosti' ve skutečnosti nemožné nejsou.

„V pokoji jsou dvě okna. Jedno z nich nezakrývá žádný nábytek a je celé vidět. Spodní část druhého je skrytá za čelem těžkopádné postele, která je k němu přistrčená až těsně. To první bylo nalezeno pevně zajištěné zevnitř. Odolalo i největšímu úsilí těch, kdo se je snažili vytáhnout nahoru. V jeho rámu vlevo byla vyvrtaná velká díra a v ní byl nalezen velmi silný hřebík, zaražený skoro až po hlavičku. Když prohlíželi druhé okno, uviděli v něm podobný hřebík, podobně zaražený; a ani usilovný pokus vytáhnout toto okenní křídlo se nezdařil. Policie teď byla naprosto spokojena, že únik těmito směry nevedl. A *proto* se považovalo za zbytečné hřebíky vytahovat a okna otevírat.

„Moje vlastní prohlídka byla o něco důkladnější, a to z důvodu, který jsem právě uvedl – protože jsem věděl, že právě tady se *musí* dokázat, že všechny zdánlivé nemožnosti ve skutečnosti nemožné nejsou.

„Začal jsem tedy uvažovat takto – *od následku k příčině*. Vrazi skutečně utekli jedním z těchto oken. Pokud tomu tak je, nemohli okenní křídla znovu zajistit zevnitř tak, jak byla nalezena – a právě tato úvaha svou samozřejmostí učinila přítrž pátrání policie v tomto směru. A přece okna zajištěná *byla*. *Musí* se tedy umět zajistit sama. Tomuto závěru nebylo úniku. Přistoupil jsem k oknu, které nic nezakrývalo, s jistou námahou vytáhl hřebík a pokusil se okenní křídlo vysunout nahoru. Odolalo všemu mému úsilí, jak jsem předpokládal. Teď už vím, že tam musí být skrytá pružina; a toto potvrzení mé myšlenky mě přesvědčilo, že aspoň mé předpoklady jsou správné, ať se okolnosti kolem hřebíků zdály sebezáhadnější. Pečlivé hledání brzy odhalilo skrytou pružinu. Stiskl jsem ji a spokojen s objevem jsem už okno nevysouval.

„Teď jsem vrátil hřebík na místo a pozorně si ho prohlížel. Člověk, který by tímto oknem vylezl ven, ho mohl znovu zavřít a pružina by zaklapla – ale hřebík by na místo vrátit nemohl. Závěr byl jasný a znovu zúžil pole mého pátrání. Vrazi *museli* uniknout druhým oknem. Pokud tedy předpokládáme, že pružiny na obou křídlech jsou stejné, což bylo pravděpodobné, *musí* se najít rozdíl mezi hřebíky, nebo aspoň mezi způsobem, jakým byly upevněny. Vylezl jsem na popruhové dno postele a přes čelo postele jsem si důkladně prohlédl druhé okno. Když jsem sjel rukou dolů za čelo, snadno jsem nahmatal a stiskl pružinu, která byla, jak jsem předpokládal, stejného druhu jako ta vedlejší. Teď jsem se podíval na hřebík. Byl stejně silný jako ten druhý a zřejmě stejně upevněný – zaražený skoro až po hlavičku.

„Řeknete, že jsem byl zmatený; ale jestli si to myslíte, musel jste špatně pochopit povahu mých úsudků. Řečeno loveckou mluvou, ani jednou jsem ‚neztratil stopu'. Pach mi ani na okamžik neunikl. V žá-

dném článku řetězu nebyla trhlina. Sledoval jsem tajemství až k jeho poslednímu výsledku – a tím výsledkem byl *hřebík*. Měl, jak říkám, ve všech ohledech stejnou podobu jako jeho druh v druhém okně; ale tato skutečnost, jakkoli se mohla zdát průkazná, byla naprosto bezcenná ve srovnání s úvahou, že právě tady, v tomto bodě, stopa končila. ‚S tím hřebíkem *musí* být něco v nepořádku,' řekl jsem si. Dotkl jsem se ho; a hlavička i s asi čtvrt palcem dříku mi zůstala v prstech. Zbytek dříku vězel ve vyvrtané díře, kde se ulomil. Zlom byl starý, protože okraje měl pokryté rzí, a zřejmě vznikl úderem kladiva, které hlavičku hřebíku částečně vrazilo do horní hrany spodního okenního křídla. Teď jsem tu hlavičku pečlivě vrátil do prohlubně, z níž jsem ji vzal, a podoba s celým hřebíkem byla dokonalá – trhlina nebyla vidět. Stiskl jsem pružinu a opatrně vysunul křídlo o několik palců nahoru; hlavička se zvedla s ním a pevně držela ve svém lůžku. Zavřel jsem okno a zdání celého hřebíku bylo opět dokonalé.

„Hádanka byla tedy až potud rozluštěna. Vrah utekl oknem u postele. Když vylezl ven, okno samo kleslo, nebo je snad úmyslně zavřel, a pružina je zajistila; a policie se mylně domnívala, že okno drží hřebík, ačkoli ho držela pružina – a další pátrání proto pokládala za zbytečné.

„Další otázkou je, jakým způsobem sestoupil dolů. V tomto bodě jsem si udělal jasno, když jsme spolu obcházeli budovu. Asi pět a půl stopy od toho okna vede hromosvod. Z hromosvodu by nikdo nemohl dosáhnout na samotné okno, natož do něj vlézt. Všiml jsem si však, že okenice ve čtvrtém patře jsou zvláštního druhu, kterému pařížští truhláři říkají *ferrades* – druhu, který se dnes používá jen zřídka, ale často ho vídáme na velmi starých domech v Lyonu a Bordeaux. Mají podobu obyčejných dveří, jednokřídlých, ne dvoukřídlých, jenže dolní polovina je mřížkovaná, zpracovaná jako prolamovaná mříž – a tak skýtá rukám výborné držení. V tomto případě jsou ty okenice široké celé tři a půl stopy. Když jsme je viděli ze zadní strany domu, byly obě

asi napůl otevřené – to znamená, že od zdi odstávaly v pravém úhlu. Je pravděpodobné, že policie stejně jako já prohlédla zadní stranu domu; ale pokud ano, pak když se na ty *ferrades* dívala z boku, po jejich šířce, jak se nutně dívat musela, tuto velkou šířku samotnou nepostřehla, nebo ji v každém případě náležitě nevzala v úvahu. Když se totiž jednou ujistila, že tímto směrem nikdo uniknout nemohl, prohlédla si to tu přirozeně jen velmi zběžně. Mně však bylo jasné, že okenice patřící k oknu u čela postele by, kdyby se otevřela úplně až ke zdi, sahala do vzdálenosti dvou stop od hromosvodu. Bylo také zřejmé, že s vynaložením zcela neobvyklé hbitosti a odvahy se dalo tímto způsobem z hromosvodu dostat do okna. Kdyby se natáhl do vzdálenosti dvou a půl stopy – předpokládáme teď, že okenice je otevřená dokořán –, mohl by se lupič pevně chytit mřížoví. Kdyby pak pustil hromosvod, opřel se nohama pevně o zeď a odvážně se od ní odrazil, mohl by okenici přirazit tak, že by se zavřela, a pokud si představíme, že okno bylo v tu chvíli otevřené, mohl by se dokonce švihnout až do pokoje.

„Chci, abyste měl zvlášť na paměti, že jsem mluvil o *velmi* neobvyklé hbitosti, které je k úspěchu při tak nebezpečném a tak obtížném kousku zapotřebí. Mým úmyslem je ukázat vám zaprvé, že se ta věc vůbec mohla podařit – ale zadruhé a *hlavně* vám chci vtisknout do mysli *zcela mimořádnou* – téměř nadpřirozenou povahu té obratnosti, která to mohla dokázat.

„Řeknete nepochybně, řečí práva, že ‚abych svůj případ obhájil', měl bych hbitost, která je k tomu zapotřebí, spíš podceňovat, než trvat na jejím plném docenění. To může být zvykem v právu, ale není to zvykem rozumu. Mým konečným cílem je jen pravda. Mým bezprostředním záměrem je přimět vás, abyste postavil vedle sebe tu *velmi neobvyklou* hbitost, o níž jsem právě mluvil, a ten *velmi zvláštní* ječivý, nebo drsný, a *nepravidelný* hlas, o jehož národnosti se nenašli ani dva lidé, kteří by se shodli, a v jehož projevu nebylo možné rozeznat žádné slabiky."

Při těch slovech mi myslí prolétla neurčitá a napůl zformovaná představa o tom, co Dupin myslí. Zdálo se mi, že stojím na pokraji pochopení, a přitom nemám sílu pochopit – tak jako se lidé někdy ocitnou na pokraji vzpomínky, a nakonec si přece nedokážou vzpomenout. Můj přítel pokračoval ve svém výkladu.

„Uvidíte," řekl, „že jsem otázku přesunul od způsobu, jak se pachatel dostal ven, ke způsobu, jak se dostal dovnitř. Chtěl jsem tím naznačit, že obojí proběhlo stejným způsobem a na stejném místě. Vraťme se teď do pokoje. Prohlédněme si, jak to tam vypadá. Zásuvky prádelníku byly prý vyrabovány, i když v nich zůstalo ještě mnoho kusů oblečení. Tento závěr je nesmyslný. Je to pouhý dohad – a velmi hloupý – nic víc. Jak můžeme vědět, že věci nalezené v zásuvkách nebyly všechno, co v nich původně bylo? Paní L'Espanayová a její dcera žily nesmírně uzavřeným životem – nestýkaly se se společností – zřídka vycházely – neměly zapotřebí mnoho oděvů na převlékání. Ty, které se našly, byly přinejmenším stejně kvalitní jako cokoli, co tyto dámy pravděpodobně vlastnily. Kdyby nějaké vzal zloděj, proč nevzal ty nejlepší – proč nevzal všechny? Jedním slovem, proč by nechal ležet čtyři tisíce franků ve zlatě a zatížil se rancem prádla? Zlato tam *zůstalo*. Téměř celá částka, o které mluvil bankéř, pan Mignaud, se našla v pytlících na podlaze. Chci proto, abyste ze svých myšlenek vypustil nemotornou představu o *motivu*, kterou v hlavách policistů zplodila ta část svědectví, jež mluví o penězích doručených ke dveřím domu. Náhody desetkrát pozoruhodnější než tato – doručení peněz a vražda spáchaná do tří dnů na tom, kdo je převzal – se nám všem stávají každou hodinu našeho života, aniž by na sebe upoutaly byť jen chvilkovou pozornost. Náhody jsou obecně velkým kamenem úrazu pro ten druh myslitelů, které nikdo nenaučil nic o teorii pravděpodobnosti – o teorii, které nejslavnější předměty lidského bádání vděčí za ta nejslavnější objasnění. V tomto případě, kdyby zlato zmizelo, byla by skutečnost, že bylo doručeno před třemi dny, něčím víc než náhodou. Potvrzovala

by tu myšlenku o motivu. Jenže za skutečných okolností případu, máme-li předpokládat, že motivem toho zločinu bylo zlato, musíme si také představit, že pachatel byl tak nerozhodný hlupák, že nechal ležet zlato i svůj motiv zároveň.

„Mějte teď pevně na paměti body, na které jsem vás upozornil – ten zvláštní hlas, tu neobvyklou hbitost a ten zarážející nedostatek motivu u vraždy tak neobyčejně ukrutné, jako je tato – a pohleďme na ta jatka samotná. Máme tu ženu uškrcenou holýma rukama a vecpanou hlavou dolů do komína. Obyčejní vrazi takové způsoby vraždy nepoužívají. A už vůbec takhle neodklízejí zavražděné. Uznáte, že ve způsobu, jakým byla mrtvola vecpána do komína, bylo něco *nadmíru výstředního* – něco, co se naprosto nedá sladit s našimi běžnými představami o lidském jednání, i kdybychom předpokládali, že pachatelé jsou ti nejzvrácenější lidé. Pomyslete také, jak velká musela být síla, která dokázala tělo vrazit *nahoru* do takového otvoru tak prudce, že spojená síla několika lidí sotva stačila, aby je stáhla *dolů*!

„Obraťte se teď k dalším známkám toho, že tu byla použita síla nanejvýš podivuhodná. Na ohništi ležely silné prameny – velmi silné prameny – šedivých lidských vlasů. Byly vyrvány i s kořínky. Víte, jak velké síly je zapotřebí, abyste takhle vytrhl z hlavy třeba jen dvacet nebo třicet vlasů najednou. Ty kadeře jste viděl stejně dobře jako já. Jejich kořínky – ohavný pohled! – byly slepené kousky masa z pokožky hlavy – jistá známka obrovské síly, která musela být vynaložena, aby se vyrvalo snad půl milionu vlasů najednou. Hrdlo staré dámy nebylo jen podříznuté, ale hlava byla úplně oddělená od těla: a nástrojem byla pouhá břitva. Chci také, abyste si všiml *zvířecí* zuřivosti těchto činů. O modřinách na těle paní L'Espanayové nemluvím. Pan Dumas a jeho ctihodný pomocník pan Etienne prohlásili, že byly způsobeny nějakým tupým nástrojem; a potud mají ti pánové naprostou pravdu. Tupým nástrojem byla zjevně kamenná dlažba na dvoře, na kterou oběť dopadla z okna u postele. Tato myšlenka, jakkoli se teď může zdát

prostá, unikla policii ze stejného důvodu, z jakého jí unikla šířka okenic – protože jí záležitost s hřebíky vnímání hermeticky uzavřela před možností, že by okna vůbec někdy byla otevřena.

„Jestliže jste teď kromě toho všeho náležitě uvážil podivný nepořádek v pokoji, došli jsme tak daleko, že spojujeme představy ohromující hbitosti, nadlidské síly, zvířecí zuřivosti, jatek bez motivu, hrůzné *groteskности* naprosto cizí lidské povaze a hlasu, jehož tón byl cizí uším lidí mnoha národů a který postrádal jakékoli zřetelné nebo srozumitelné slabiky. Jaký z toho tedy plyne výsledek? Jaký dojem jsem vyvolal ve vaší obrazotvornosti?“

Když mi Dupin tu otázku položil, přeběhl mi po těle mráz. „To udělal šílenec,“ řekl jsem, „nějaký zuřivý blázen, který utekl z některého blízkého ústavu pro choromyslné.“

„V některých ohledech,“ odpověděl, „není vaše myšlenka od věci. Ale hlasy šílenců, ani v jejich nejdivočejších záchvatech, se nikdy neshodují s tím zvláštním hlasem, který bylo slyšet na schodech. Šílenci patří k nějakému národu a jejich řeč, jakkoli nesouvislá ve slovech, má vždycky souvislé slabiky. Mimoto vlasy šílence nevypadají jako to, co teď držím v ruce. Tenhle malý chomáček jsem vyprostil ze strnule sevřených prstů paní L’Espanayové. Řekněte mi, co si o něm myslíte.“

„Dupine!“ řekl jsem, zcela vyveden z míry, „tyhle vlasy jsou nanejvýš neobvyklé – to nejsou *lidské* vlasy.“

„Netvrdil jsem, že jsou,“ řekl, „ale než tuto otázku rozhodneme, chci, abyste se podíval na malý náčrt, který jsem tady obkreslil na papír. Je to *věrná kopie* toho, co jedna část svědectví popisuje jako ‚tmavé modřiny a hluboké otisky nehtů‘ na hrdle slečny L’Espanayové a jiná část – od pánů Dumase a Etienna – jako ‚řadu podlitin, zřejmě otisků prstů‘.

„Všimněte si,“ pokračoval můj přítel a rozprostřel papír na stole před námi, „že tato kresba vyvolává představu pevného, neochvějného sevření. Není vidět žádné *sklouznutí*. Každý prst si udržel – možná až

do smrti oběti – ten strašlivý stisk, jímž se původně zaryl. Zkuste ted položit všechny své prsty zároveň do příslušných otisků, tak jak je vidíte."

Pokusil jsem se o to marně.

„Možná tu věc nezkoušíme spravedlivě," řekl. „Papír je rozprostřený na rovné ploše; ale lidské hrdlo je válcovité. Tady je poleno, jehož obvod je asi takový jako obvod hrdla. Oviňte kolem něj kresbu a zkuste ten pokus znovu."

Udělal jsem to; ale nesnáz byla ještě zjevnější než předtím. „Tohle," řekl jsem, „není stopa lidské ruky."

„Přečtěte si teď," odpověděl Dupin, „tuhle pasáž z Cuviera."

Byl to podrobný anatomický a celkově popisný výklad o velkém rezavě hnědém orangutanovi z Východoindických ostrovů. Obrovský vzrůst, ohromná síla a hbitost, divoká zuřivost a sklony k napodobování těchto savců jsou všem dostatečně známy. Rázem jsem pochopil celou hrůzu té vraždy.

„Popis prstů," řekl jsem, když jsem dočetl, „přesně odpovídá této kresbě. Chápu, že takové otisky, jak jste je obkreslil, nemohlo zanechat žádné jiné zvíře než orangutan tohoto druhu. I tento chomáč rezavých chlupů je úplně stejný jako srst Cuvierova zvířete. Ale vůbec nedokážu pochopit podrobnosti té strašlivé záhady. Mimoto byly při hádce slyšet *dva* hlasy a jeden z nich byl nepochybně hlas Francouze."

„To je pravda; a vzpomenete si na výraz, který svědci téměř jednomyslně připisovali tomuto hlasu – na výraz ‚*mon Dieu!*'. Ten za daných okolností jeden ze svědků, cukrář Montani, právem označil za výraz výčitky nebo domlouvání. Na těchto dvou slovech jsem tedy hlavně postavil své naděje na úplné rozluštění hádanky. O vraždě věděl nějaký Francouz. Je možné – ba víc než pravděpodobné –, že na krvavých událostech, k nimž došlo, neměl vůbec žádný podíl. Orangutan mu možná utekl. Možná ho vystopoval až do toho pokoje; ale za rozčilujících okolností, které následovaly, ho nemohl znovu chytit. Zvíře je po-

řád na svobodě. Nebudu tyto dohady rozvádět – protože nemám právo nazývat je jinak –, jelikož odstíny úvah, na nichž spočívají, jsou sotva dost hluboké, aby je postřehl můj vlastní rozum, a jelikož bych si nemohl troufat učinit je srozumitelnými pro chápání někoho jiného. Nazvěme je tedy dohady a mluvme o nich jako o dohadech. Je-li ten Francouz, jak předpokládám, na té ukrutnosti skutečně nevinen, přivede ho do našeho bytu tento inzerát, který jsem včera večer, cestou domů, nechal v redakci *Le Monde* – listu, který se věnuje lodní dopravě a který námořníci horlivě vyhledávají."

Podal mi noviny a já četl:

> *Chycen v Boulogneském lesíku časně ráno dne … tohoto měsíce* – to bylo ráno, kdy došlo k vraždě – *velmi velký rezavě hnědý orangutan bornejského druhu. Majitel, o němž se zjistilo, že je to námořník z maltské lodi, může zvíře dostat zpět, jestliže je uspokojivě pozná a uhradí několik výloh spojených s jeho odchytem a chováním. Hlaste se na adrese ulice …, číslo …, předměstí Saint-Germain, ve třetím poschodí.*

„Jak je možné," zeptal jsem se, „že víte, že ten člověk je námořník a patří k maltské lodi?"

„*Nevím* to," řekl Dupin. „*Jistý* si tím nejsem. Ale tady je kousek stužky, která podle svého tvaru a umaštěného vzhledu zjevně sloužila k převázání vlasů do jednoho z těch dlouhých copů, které námořníci tolik milují. Mimoto tenhle uzel umí uvázat málokdo kromě námořníků a je typický pro Malťany. Stužku jsem zvedl u paty hromosvodu. Nemohla patřit ani jedné ze zemřelých. Jestliže se tedy nakonec mýlím ve svém úsudku z té stužky, že ten Francouz byl námořník z maltské lodi, nemohl jsem přesto ničemu uškodit tím, co jsem v inzerátu uvedl. Pokud se mýlím, bude si prostě myslet, že mě nějaká okolnost svedla na scestí, a nebude se namáhat po ní pátrat. Ale pokud mám pravdu, získali jsme mnoho. Ten Francouz, který o vraždě ví, i když je

nevinen, bude přirozeně váhat, zda na inzerát odpovědět – zda si o orangutana říct. Bude uvažovat takhle: ‚Jsem nevinný; jsem chudý; můj orangutan má velkou cenu – pro člověka v mém postavení je to celé jmění – proč bych o něj měl přijít kvůli planým obavám z nebezpečí? Mám ho tady, na dosah ruky. Našli ho v Boulogneském lesíku – obrovský kus cesty od místa toho krveprolití. Jak by kdo mohl podezírat, že ten čin spáchalo němé zvíře? Policie je bezradná – nepodařilo se jí najít ani tu nejmenší stopu. I kdyby to zvíře vypátrali, nemohli by mi dokázat, že o vraždě vím, nebo mě kvůli tomu, že o ní vím, zaplést do viny. A hlavně, *vědí o mně*. Ten, kdo inzerát podal, mě označuje za majitele toho zvířete. Nevím jistě, kam až jeho znalosti sahají. Kdybych se vyhýbal tomu, abych si řekl o tak cenný majetek, o kterém se ví, že ho vlastním, uvalím na to zvíře přinejmenším podezření. Není v mém zájmu upozorňovat na sebe ani na to zvíře. Odpovím na inzerát, vezmu si orangutana a budu ho držet pod zámkem, dokud se celá ta věc nepřežene.‘“

V tu chvíli jsme uslyšeli kroky na schodech.

„Připravte si pistole,“ řekl Dupin, „ale nepoužívejte je ani je neukazujte, dokud vám nedám znamení.“

Domovní dveře zůstaly otevřené a návštěvník vešel, aniž zazvonil, a vystoupal několik schodů. Teď však, jak se zdálo, zaváhal. Za chvíli jsme ho slyšeli sestupovat. Dupin rychle zamířil ke dveřím, když jsme ho znovu uslyšeli stoupat. Podruhé už se nevrátil, ale rozhodně vyšel nahoru a zaklepal na dveře našeho pokoje.

„Dále,“ řekl Dupin vesele a srdečně.

Vstoupil muž. Byl to zjevně námořník – vysoký, statný a svalnatý člověk s jistým odvážlivým výrazem ve tváři, který nebyl docela nesympatický. Jeho silně opálený obličej z víc než poloviny zakrývaly licousy a *knír*y. Měl s sebou obrovský dubový obušek, ale jinak se zdál neozbrojený. Neohrabaně se uklonil a popřál nám „dobrý večer“ fran-

couzsky, s přízvukem, který sice trochu připomínal Neuchâtel, ale přece dostatečně prozrazoval pařížský původ.

„Posaďte se, příteli," řekl Dupin. „Předpokládám, že jdete kvůli tomu orangutanovi. Na mou duši, skoro vám ho závidím; je to pozoruhodně krásné a nepochybně velmi cenné zvíře. Kolik myslíte, že mu je let?"

Námořník se zhluboka nadechl jako člověk, kterému spadlo ze srdce nějaké nesnesitelné břemeno, a pak jistým hlasem odpověděl:

„To nemám jak zjistit – ale víc než čtyři nebo pět let mu být nemůže. Máte ho tady?"

„Ale ne, neměli jsme tu pro něj vhodné místo. Je v jedné stáji v ulici Dubourg, kde se pronajímají koně, hned tady vedle. Můžete si ho vyzvednout ráno. Jste ovšem připraven prokázat, že je váš?"

„To se ví, že jsem, pane."

„Bude mi líto se s ním rozloučit," řekl Dupin.

„Nechci, abyste měl všechnu tu práci zadarmo, pane," řekl ten muž. „To bych nemohl čekat. Rád zaplatím odměnu za to, že jste zvíře našel – totiž cokoli v rozumné míře."

„Inu," odpověděl můj přítel, „to je ovšem velmi spravedlivé. Nechte mě přemýšlet! – co bych tak měl dostat? Ach! Už to vím. Moje odměna bude tahle. Povíte mi všechno, co víte o těch vraždách v ulici Morgue."

Poslední slova řekl Dupin velmi tichým hlasem a velmi klidně. Stejně klidně přešel ke dveřím, zamkl je a klíč si dal do kapsy. Pak vytáhl zpod kabátu pistoli a beze všeho spěchu ji položil na stůl.

Námořníkova tvář zrudla, jako by se dusil. Vyskočil na nohy a popadl obušek, ale v příštím okamžiku klesl zpátky na židli, prudce se třásl a tvářil se jako sama smrt. Nepromluvil ani slovo. Z hloubi srdce jsem ho litoval.

„Příteli," řekl Dupin vlídně, „zbytečně se znepokojujete – opravdu. Nechceme vám vůbec ublížit. Dávám vám čestné slovo gentlemana a Francouze, že vám nechceme nijak škodit. Naprosto dobře vím, že

na těch ukrutnostech v ulici Morgue jste nevinen. Nedá se však popřít, že jste do nich do jisté míry zapleten. Z toho, co jsem už řekl, musíte vědět, že jsem o té věci měl zdroje informací – zdroje, o jakých se vám nikdy nesnilo. Teď to tedy vypadá takhle. Neudělal jste nic, čemu byste se byl mohl vyhnout – rozhodně nic, co by vás činilo vinným. Nedopustil jste se ani krádeže, ačkoli jste mohl beztrestně krást. Nemáte co skrývat. Nemáte důvod nic tajit. Na druhé straně vás všechny zásady cti zavazují, abyste přiznal všechno, co víte. Ve vězení teď sedí nevinný člověk, obviněný ze zločinu, jehož pachatele můžete označit."

Zatímco Dupin pronášel tato slova, námořník se do značné míry vzpamatoval; ale jeho původní smělé vystupování bylo to tam.

„Tak mi pomáhej Bůh!" řekl po krátké odmlce, „*povím* vám všechno, co o té věci vím – ale nečekám, že mi uvěříte polovinu toho, co řeknu – to bych byl opravdu blázen, kdybych to čekal. Přesto *jsem* nevinný a vysypu to ze sebe všechno, i kdyby mě to mělo stát život."

V podstatě vypověděl tohle. Nedávno se plavil do Indického souostroví. Skupina, k níž patřil, přistála na Borneu a vydala se na výlet do vnitrozemí. On a jeden jeho druh tam chytili orangutana. Když ten druh zemřel, zvíře připadlo jemu samotnému. Po velkých nesnázích, které mu na zpáteční plavbě působila nezkrotná zuřivost jeho zajatce, se mu konečně podařilo dopravit ho bezpečně do svého bytu v Paříži, kde ho, aby na sebe nepřitahoval nepříjemnou zvědavost sousedů, pečlivě skrýval, dokud se zvíře nezotaví z rány na noze, kterou si na palubě způsobilo o třísku. Nakonec ho chtěl prodat.

Když se oné noci, či spíš ráno, kdy došlo k vraždě, vracel domů z nějakého námořnického veselí, našel zvíře ve své ložnici, kam se vylomilo z přilehlé komůrky, v níž bylo, jak se zdálo, bezpečně zavřené. S břitvou v ruce a celé namydlené sedělo před zrcadlem a pokoušelo se holit, jak to předtím nepochybně vídalo klíčovou dírkou komůrky u svého pána. Muž se zděsil, když uviděl tak nebezpečnou zbraň v moci tak zuřivého zvířete, které ji navíc tak dobře umělo použít,

a několik okamžiků nevěděl, co dělat. Byl však zvyklý zklidnit to stvoření i v jeho nejzuřivějších náladách bičem a k tomu se teď uchýlil. Jakmile orangutan bič zahlédl, vyrazil okamžitě dveřmi z pokoje, dolů po schodech a odtamtud oknem, bohužel otevřeným, na ulici.

Francouz se za ním v zoufalství pustil; opice, pořád s břitvou v ruce, se občas zastavila, ohlédla se a gestikulovala na svého pronásledovatele, dokud ji ten skoro nedostihl. Pak se znovu dala na útěk. Tak pronásledování pokračovalo dlouhou dobu. Ulice byly ponořené v hlubokém tichu, protože byly skoro tři hodiny ráno. Když uprchlík probíhal uličkou za ulicí Morgue, upoutalo jeho pozornost světlo, které prosvítalo z otevřeného okna pokoje paní L'Espanayové ve čtvrtém patře jejího domu. Vrhl se k budově, zahlédl hromosvod, s nepochopitelnou hbitostí po něm vyšplhal, chytil se okenice, která byla otevřená dokořán až ke zdi, a jejím pomocí se švihl rovnou na čelo postele. Celý ten kousek netrval ani minutu. Když orangutan vnikal do pokoje, okenici kopnutím znovu otevřel.

Námořník byl mezitím zároveň potěšen i zmaten. Měl teď velkou naději, že zvíře znovu chytí, protože z pasti, do níž se odvážilo, mohlo sotva uniknout jinak než po hromosvodu, kde by ho mohl při sestupu zadržet. Na druhé straně měl mnoho důvodů k obavám, co by mohlo v domě provést. Tato druhá úvaha ho pohnala, aby uprchlíka dál sledoval. Na hromosvod se dá vylézt bez potíží, zvlášť námořníkovi; ale když vystoupal do výše okna, které leželo daleko vlevo od něj, jeho cesta skončila; nejvíc, co dokázal, bylo naklonit se tak, aby zahlédl vnitřek pokoje. Při tom pohledu z přemíry hrůzy málem pustil hromosvod a spadl. Tehdy se do noci vznesly ty strašlivé výkřiky, které vytrhly ze spánku obyvatele ulice Morgue. Paní L'Espanayová a její dcera, oblečené v nočních úborech, se zřejmě zabývaly tříděním nějakých papírů v železné pokladničce, o níž už byla řeč a kterou dotlačily doprostřed pokoje. Byla otevřená a její obsah ležel vedle ní na podlaze. Oběti musely sedět zády k oknu; a podle času, který uplynul mezi vniknutím

zvířete a výkřiky, se zdá pravděpodobné, že ho nezpozorovaly hned. Bouchnutí okenice by přirozeně připsaly větru.

Když námořník nahlédl dovnitř, obrovské zvíře právě popadlo paní L'Espanayovou za vlasy, které měla rozpuštěné, protože se česala, a mávalo jí břitvou před obličejem, jako by napodobovalo pohyby holiče. Dcera ležela na zemi bez hnutí; omdlela. Výkřiky a zápas staré dámy, při němž jí byly vyrvány vlasy z hlavy, změnily orangutanovy nejspíš mírumilovné úmysly v zuřivost. Jediným rozhodným máchnutím svalnaté paže jí málem oddělil hlavu od těla. Pohled na krev rozdmýchal jeho hněv v šílenství. Skřípal zuby, z očí mu šlehal oheň, vrhl se na tělo dívky, zaryl jí strašlivé drápy do hrdla a nepovolil sevření, dokud nevydechla naposledy. Jeho bloudící, divoké pohledy v tu chvíli padly na čelo postele, nad nímž byla právě vidět tvář jeho pána, strnulá hrůzou. Zuřivost zvířete, které mělo nepochybně dosud v paměti obávaný bič, se okamžitě změnila ve strach. Vědomo si, že si zasloužilo trest, chtělo zřejmě zakrýt své krvavé činy a v tryznivém nervózním rozrušení poskakovalo po pokoji; přitom převracelo a rozbíjelo nábytek a strhlo z postele matraci. Nakonec popadlo nejprve mrtvolu dcery a vecpalo ji do komína, jak byla nalezena; pak mrtvolu staré dámy, kterou okamžitě vymrštilo oknem po hlavě ven.

Když se opice se svým zohaveným břemenem blížila k oknu, námořník se zděšeně přitiskl k hromosvodu, spíš po něm sjel, než slezl, a hned spěchal domů – v hrůze z následků toho krveprolití – a ve svém děsu s radostí pustil z hlavy všechnu starost o osud orangutana. Slova, která skupina na schodech slyšela, byla Francouzovy výkřiky hrůzy a zděšení, smíšené s ďábelským brebentěním zvířete.

Nemám už skoro co dodat. Orangutan musel z pokoje uniknout po hromosvodu těsně předtím, než vyrazili dveře. Když prolézal oknem, musel je zavřít. Později ho chytil sám majitel a dostal za něj velmi vysokou částku v Jardin des Plantes. Le Bon byl okamžitě propuštěn, jakmile jsme v kanceláři prefekta policie vylíčili okolnosti, k nimž Du-

pin připojil několik poznámek. Ten úředník, jakkoli byl mému příteli nakloněn, nedokázal docela skrýt svou mrzutost nad tím, jaký obrat věci vzaly, a neodpustil si jednu či dvě jízlivé poznámky o tom, že by se každý měl starat o své.

„Nechte ho mluvit," řekl Dupin, který nepovažoval za nutné odpovídat. „Ať si mluví; ulehčí si tím svědomí. Mně stačí, že jsem ho porazil na jeho vlastním hradě. Že tu záhadu nerozluštil, to však není nijak tak udivující, jak si myslí; neboť po pravdě řečeno je náš přítel prefekt trochu příliš chytrý, než aby byl hluboký. V jeho moudrosti není žádné *jádro*. Je samá hlava a žádné tělo jako obrazy bohyně Laverny – nebo v nejlepším případě samá hlava a ramena jako treska. Ale nakonec je to dobrák. Mám ho rád zvlášť pro jeden mistrovský kousek pokrytectví, kterým si získal pověst důvtipného člověka. Myslím tím, jak dokáže ‚*popírat, co je, a vysvětlovat, co není*'."*

Poznámky autora

Rousseau – Nová Heloisa*.

Maškaráda rudé smrti

„Rudá smrt“ už dlouho pustošila zemi. Žádný mor nebyl nikdy tak smrtonosný ani tak ohavný. Krev byla jeho vtělením i jeho pečetí – rudost a hrůza krve. Přicházely ostré bolesti a náhlá závrať, pak hojné krvácení z pórů a rozklad. Šarlatové skvrny na těle a zvlášť na tváři oběti byly morovou klatbou, která ji vylučovala z pomoci i ze soucitu bližních. A celý průběh nemoci, od prvního záchvatu přes rozvoj až po konec, trval půl hodiny.

Ale princ Prospero byl šťastný, neohrožený a prozíravý. Když jeho panství napůl vymřelo, povolal k sobě tisíc zdravých a bezstarostných přátel z řad rytířů a dam svého dvora a uchýlil se s nimi do hlubokého ústraní jednoho ze svých opevněných opatství. Byla to rozlehlá a velkolepá stavba, výtvor princova vlastního výstředního, a přece vznešeného vkusu. Obepínala ji silná a vysoká zeď. Ta zeď měla železné brány. Když dvořané vešli dovnitř, přinesli výhně a mohutná kladiva a závory zavařili. Rozhodli se, že náhlým popudům zoufalství nebo šílenství uvnitř nenechají žádnou cestu ven ani dovnitř. Opatství bylo hojně zásobeno. Při takových opatřeních mohli dvořané nákaze vzdorovat. Vnější svět ať se postará sám o sebe. Mezitím bylo pošetilé truchlit nebo přemýšlet. Princ obstaral všechno, co slouží k rozkoši. Byli tu ša-

šci, byli tu improvizátoři, byly tu tanečnice, byli tu hudebníci, byla tu Krása, bylo tu víno. To všechno a bezpečí bylo uvnitř. Venku byla „Rudá smrt“.

Ke konci pátého nebo šestého měsíce jeho ústraní, v době, kdy mor venku zuřil nejdivočeji, pohostil princ Prospero svých tisíc přátel na maškarním plese nevídané nádhery.

Byl to smyslný výjev, ta maškaráda. Nejprve však dovolte, abych vylíčil komnaty, v nichž se konala. Bylo jich sedm – císařská řada pokojů. V mnoha palácích ovšem takové řady tvoří dlouhý a přímý průhled, protože se dvoukřídlé dveře odsouvají skoro až ke stěnám po obou stranách, takže pohledu do celé hloubky téměř nic nebrání. Zde tomu bylo docela jinak, jak se dalo od vévodovy záliby v bizarnosti čekat. Komnaty byly rozmístěny tak nepravidelně, že oko obsáhlo sotva víc než jednu najednou. Každých dvacet nebo třicet yardů přišel ostrý ohyb a za každým ohybem nový účinek. Vpravo i vlevo, uprostřed každé stěny, hledělo vysoké a úzké gotické okno do uzavřené chodby, která sledovala zákruty komnat. Ta okna byla z barevného skla, jehož barva se řídila převládajícím odstínem výzdoby komnaty, do níž se otvírala. Komnata na východním konci byla například vyzdobena modře – a sytě modrá byla i její okna. Druhá komnata měla ozdoby i tapiserie nachové a tady byly nachové i tabulky skla. Třetí byla celá zelená a zelená byla i okna. Čtvrtá byla zařízena a osvětlena oranžově – pátá bíle – šestá fialově. Sedmá komnata byla celá zahalena černými sametovými tapiseriemi, které pokrývaly celý strop a splývaly po stěnách a v těžkých záhybech padaly na koberec ze stejné látky a stejné barvy. Jen v této komnatě však barva oken neodpovídala výzdobě. Tabulky skla tu byly šarlatové – temně krvavé barvy. Uprostřed hojnosti zlatých ozdob, které ležely roztroušeny všude kolem nebo visely ze stropu, přitom nebyla ani v jediné ze sedmi komnat žádná lampa ani svícen. Uvnitř komnat nevycházelo žádné světlo z lampy ani ze svíce. Ale v chodbách, které komnaty sledovaly, stála naproti každému oknu těž-

ká trojnožka s pánví plnou ohně, jež vrhala paprsky barevným sklem a oslnivě ozařovala komnatu. Tak vznikalo množství křiklavých a fantastických zjevů. Ale v západní, černé komnatě byl účinek ohně, jehož světlo proudilo krvavě zbarvenými tabulkami na temné závěsy, nadmíru přísemý a vtiskoval tvářím příchozích tak divoký výraz, že jen málokdo ze společnosti měl odvahu do ní vůbec vkročit.

V této komnatě také stály u západní stěny obrovské hodiny z ebenového dřeva. Jejich kyvadlo se kývalo sem a tam s tupým, těžkým, jednotvárným cinkotem; a když minutová ručička oběhla ciferník a měla odbíjet hodina, vyšel z kovových plic hodin zvuk jasný, hlasitý, hluboký a neobyčejně hudební, ale tak zvláštního tónu a důrazu, že hudebníci orchestru byli s každou uplynulou hodinou nuceni na okamžik ustat ve hře a naslouchat tomu zvuku; a tak tanečníci valčíku nutně přerušili své otáčky; a celou veselou společnost na chvíli zachvátil zmatek; a dokud hodiny ještě odbíjely, bylo vidět, jak i ti nejbujnější blednou a jak si starší a rozvážnější přejíždějí rukou po čele, jako by upadli do zmateného snění nebo rozjímání. Ale když ozvěny docela utichly, rozlehl se shromážděním hned lehký smích; hudebníci se na sebe podívali a usmáli se, jako by se smáli vlastní nervozitě a pošetilosti, a šeptem si jeden druhému přísahali, že příští odbíjení hodin v nich podobné pohnutí nevyvolá; a pak, po uplynutí šedesáti minut – které obsahují tři tisíce šest set vteřin prchajícího Času –, hodiny znovu odbíjely a znovu nastal týž zmatek, chvění a rozjímání jako předtím.

Ale navzdory tomu všemu to byla veselá a skvělá slavnost. Vévoda měl zvláštní vkus. Měl jemné oko pro barvy a účinky. Nedbal na pouhá pravidla módy. Jeho plány byly odvážné a ohnivé a jeho nápady planuly barbarským leskem. Někteří by ho byli měli za šílence. Jeho družina cítila, že šílený není. Bylo třeba ho slyšet, vidět a dotknout se ho, aby si člověk byl jist, že není.

Pohyblivou výzdobu sedmi komnat pro tuto velkou slavnost z velké části určil sám; a byl to jeho vlastní vkus, který dal ráz i maskám. Buďte si jisti, že byly groteskní. Bylo v nich mnoho lesku a třpytu, pikantnosti a přeludu – mnoho z toho, co se od té doby objevilo v „Hernanim". Byly tu arabeskové postavy s nepatřičnými údy a výstrojí. Byly tu blouznivé výmysly, jaké si vytváří šílenec. Bylo tu mnoho krásného, mnoho rozpustilého, mnoho bizarního, něco hrůzného a nemálo toho, co mohlo vzbudit odpor. Sedmi komnatami se sem a tam ve skutečnosti procházelo množství snů. A ty – ty sny – se svíjely všude kolem, braly na sebe barvu komnat a působily, že divoká hudba orchestru zněla jako ozvěna jejich kroků. A tu odbíjejí ebenové hodiny, které stojí v sametovém sále. A pak je na okamžik všechno nehybné a všechno mlčí, kromě hlasu hodin. Sny ztuhnou, jak právě stojí. Ale ozvěny odbíjení doznívají – trvaly jen okamžik – a lehký, napůl potlačený smích pluje za nimi, když odcházejí. A teď hudba znovu mohutní a sny ožívají a svíjejí se sem a tam veseleji než kdy předtím a berou na sebe barvu mnohobarevných oken, jimiž proudí paprsky z trojnožek. Ale do komnaty, která leží ze všech sedmi nejdál na západ, se teď žádná z masek neodváží; neboť noc se chýlí ke konci; a krvavě zbarvenými tabulkami proudí rudší světlo; a černě smutečních závěsů děsí; a tomu, čí noha stane na černém koberci, zazní z blízkých ebenových hodin tlumené odbíjení, slavnostněji důrazné než všechno, co dolehne k uším těch, kdo se oddávají vzdálenějším radovánkám v ostatních komnatách.

Ale tyto ostatní komnaty byly přeplněné a horečně v nich bilo srdce života. A slavnost vířila dál, až konečně začaly hodiny odbíjet půlnoc. A tu hudba ustala, jak jsem už vyprávěl; a víření tanečníků se utišilo; a jako předtím se všechno neklidně zastavilo. Ale teď měl zvon hodin odbít dvanáct úderů; a tak se snad stalo, že s delším časem vklouzlo i víc myšlenek do rozjímání přemýšlivějších mezi těmi, kdo hodovali. A tak se snad také stalo, že dřív, než poslední ozvěny posledního úde-

ru docela zapadly do ticha, mnozí v davu našli čas uvědomit si přítomnost maskované postavy, které si předtím nevšiml nikdo. A když se pověst o tomto novém příchozím šeptem rozšířila kolem, zvedl se konečně z celé společnosti šum neboli mumlání, které vyjadřovalo nesouhlas a údiv – a nakonec děs, hrůzu a odpor.

Ve shromáždění přeludů, jaké jsem vylíčil, si lze snadno představit, že žádný obyčejný zjev by takový rozruch nevzbudil. Maškarní volnost té noci byla vskutku téměř neomezená; ale ta postava předčila samého Heroda v jeho zběsilosti a překročila meze i princovy nevyhraněné slušnosti. V srdcích i těch nejlehkomyslnějších jsou struny, kterých se nelze dotknout bez pohnutí. I pro ty naprosto ztracené, kterým jsou život i smrt stejně jen žertem, existují věci, z nichž si žert dělat nelze. Celá společnost teď skutečně jako by hluboce cítila, že v kostýmu a chování cizince není vtip ani slušnost. Postava byla vysoká a vychrtlá a od hlavy k patě zahalená do hrobového roucha. Maska, která skrývala tvář, byla vytvořena tak věrně podle obličeje ztuhlé mrtvoly, že i nejbedlivější zkoumání by šálení stěží odhalilo. A přece to všechno mohli šílení hodovníci kolem snést, ne-li schválit. Ale maškara zašla tak daleko, že na sebe vzala podobu Rudé smrti. Její roucho bylo potřísněné krví – a široké čelo i všechny rysy tváře byly pokropeny šarlatovou hrůzou.

Když oči prince Prospera padly na tento přízračný obraz – který se pomalým a slavnostním pohybem, jako by chtěl svou roli sehrát co nejvěrněji, procházel sem a tam mezi tanečníky –, viděli všichni, jak sebou v prvním okamžiku škubl v prudkém zachvění, buď hrůzy, nebo odporu; ale v příštím okamžiku mu čelo zrudlo vztekem.

„Kdo se opovažuje?“ otázal se chraplavě dvořanů, kteří stáli blízko něj. „Kdo se opovažuje urážet nás tímto rouhavým výsměchem? Chopte se ho a strhněte mu masku – ať víme, koho máme za úsvitu pověsit na cimbuří!“

Princ Prospero stál ve východní, modré komnatě, když pronesl tato slova. Rozlehla se všemi sedmi komnatami hlasitě a jasně – neboť princ byl smělý a statný muž a hudba na mávnutí jeho ruky utichla.

Princ stál v modré komnatě a po boku měl hlouček pobledlých dvořanů. Zprvu, když promluvil, se ten hlouček lehce a spěšně pohnul směrem k vetřelci, který byl v tu chvíli také nablízku a teď rozvážným a vznešeným krokem přistupoval k mluvčímu blíž. Ale pro jakousi bezejmennou bázeň, kterou šílená troufalost maškary naplnila celou společnost, se nenašel nikdo, kdo by vztáhl ruku, aby ho zadržel; takže nerušeně prošel na yard od princovy osoby; a zatímco se obrovské shromáždění jako jedním popudem stáhlo ze středu komnat ke stěnám, kráčel bez překážek, ale stále týmž slavnostním a odměřeným krokem, kterým se od počátku vyznačoval, z modré komnaty do nachové – z nachové do zelené – ze zelené do oranžové – odtud zase do bílé – a dokonce i odtud do fialové, dřív než se kdo rozhodně pohnul, aby ho zastavil. Tehdy však princ Prospero, šílený vztekem a hanbou nad vlastní chvilkovou zbabělostí, spěšně proběhl šesti komnatami, a nikdo ho nenásledoval, protože všechny zachvátila smrtelná hrůza. Nesl vysoko vytasenou dýku a v prudkém spěchu se přiblížil na tři nebo čtyři stopy k ustupující postavě, když se ta, sotva dospěla na konec sametové komnaty, náhle otočila a postavila se svému pronásledovateli tváří v tvář. Ozval se ostrý výkřik – a dýka se zablýskla a padla na černý koberec, na nějž vzápětí mrtev klesl tváří k zemi princ Prospero. Tu se celý zástup hodovníků s divokou odvahou zoufalství naráz vrhl do černé komnaty, chopil se maškary, jejíž vysoká postava stála vzpřímeně a nehnutě ve stínu ebenových hodin, a v nevýslovné hrůze zalapal po dechu, když zjistil, že v hrobovém rouchu a v mrtvolné masce, se kterými tak surově nakládal, není žádné hmatatelné tělo.

A teď se poznalo, že je tu Rudá smrt. Přišla jako zloděj v noci. A jeden po druhém padali hodovníci v krví zkropených sálech svých radovánek a každý zemřel v zoufalé poloze, v níž padl. A život ebenových

hodin vyhasl se životem posledního z veselých. A plameny trojnožek uhasly. A Tma a Rozklad a Rudá smrt vládly bezmezně nade vším.

Jáma a kyvadlo

Zde živila bezbožná tlupa katů svou dlouhou zuřivost,
nikdy nenasycená nevinnou krví.
Teď, když je vlast zachráněna a jeskyně smrti rozbita,
kde vládla krutá smrt, otvírá se život a spása.

Čtyřverší složené pro brány tržnice, která měla být postavena na místě pařížského klubu jakobínů.

Byl jsem nemocný – k smrti nemocný tou dlouhou mukou; a když mě konečně odvázali a dovolili mi sednout si, cítil jsem, že mě smysly opouštějí. Rozsudek – strašlivý rozsudek smrti – byl tím posledním, co zřetelně dolehlo k mým uším. Potom jako by hlasy inkvizitorů splynuly v jediné snové, neurčité hučení. Vnuklo mé duši představu *otáčení* – snad proto, že se mi v obrazotvornosti spojilo s vrčením mlýnského kola. Trvalo to jen krátce, protože vzápětí jsem už neslyšel nic. Ale ještě chvíli jsem viděl – a s jak strašlivým zveličením! Viděl jsem rty soudců v černých talárech. Zdály se mi bílé – bělejší než list, na který píšu tato slova – a tenké až ke groteskní podobě; tenké tou silou, s jakou vyjadřovaly neústupnost – nezvratné odhodlání – přísné pohrdání lidským utrpením. Viděl jsem, že z těch rtů stále vycházejí výroky,

které pro mě byly Osudem. Viděl jsem, jak se kroutí smrtonosnou řečí. Viděl jsem, jak tvoří slabiky mého jména; a otřásl jsem se, protože nenásledoval žádný zvuk. Viděl jsem také, po několik okamžiků blouznivé hrůzy, jemné a skoro nepostřehnutelné vlnění černých závěsů, které zahalovaly stěny síně. A pak můj pohled padl na sedm vysokých svící na stole. Zprvu měly podobu milosrdenství a zdály se mi jako bílí štíhlí andělé, kteří mě zachrání; ale pak na mou duši najednou padla smrtelná nevolnost a cítil jsem, jak se mi rozechvělo každé vlákno těla, jako bych se dotkl drátu galvanické baterie, zatímco se andělské postavy proměnily v nesmyslné přízraky s plamennými hlavami a viděl jsem, že od nich žádná pomoc nepřijde. A pak se mi do mysli vkradla, jako bohatý hudební tón, myšlenka, jak sladký musí být odpočinek v hrobě. Ta myšlenka přišla jemně a kradmo a zdálo se, že trvalo dlouho, než jsem ji plně pochopil; ale právě když ji má duše konečně začala skutečně cítit a přijímat, zmizely postavy soudců jako kouzlem z mých očí; vysoké svíce se propadly v nicotu; jejich plameny docela zhasly; nastala čerň temnoty; všechny vjemy jako by pohltil šílený, střemhlavý pád, jako pád duše do podsvětí. Pak byly vesmírem ticho, nehybnost a noc.

Omdlel jsem; a přesto netvrdím, že jsem ztratil všechno vědomí. Co z něj zůstalo, se nebudu pokoušet vymezit ani popsat; ale všechno ztraceno nebylo. V nejhlubším spánku – ne! V blouznění – ne! V mdlobách – ne! Ve smrti – ne! Ani v hrobě není všechno ztraceno. Jinak by pro člověka nebylo nesmrtelnosti. Když se probouzíme z nejhlubšího spánku, protrháváme jemnou pavučinu nějakého snu. A přece si o vteřinu později – tak křehká ta pavučina mohla být – nepamatujeme, že se nám něco zdálo. Při návratu z mdlob do života jsou dva stupně: zaprvé pocit duševní či duchovní existence, zadruhé pocit existence tělesné. Zdá se pravděpodobné, že kdybychom si po dosažení druhého stupně dokázali vybavit dojmy prvního, shledali bychom, že ty dojmy výmluvně vyprávějí o propasti za ním. A ta propast je – co? Jak aspoň

rozeznáme její stíny od stínů hrobu? Ale jestliže se dojmy toho, co jsem nazval prvním stupněm, nedají vybavit podle vůle, nepřicházejí snad po dlouhé době samy od sebe, nezvané, zatímco žasneme, odkud se berou? Kdo nikdy neomdlel, ten není ten, kdo v žhnoucích uhlících nachází podivné paláce a divoce povědomé tváře; není ten, kdo vidí vznášet se ve vzduchu smutná vidění, která většina lidí spatřit nesmí; není ten, kdo přemítá nad vůní nějaké neznámé květiny; není ten, komu se mozek zamotá nad významem nějaké hudební kadence, které si nikdy předtím nepovšiml.

Uprostřed častých a soustředěných pokusů rozpomenout se, uprostřed usilovných zápasů o to, abych znovu sebral nějaké znamení onoho stavu zdánlivé nicoty, do něhož má duše upadla, přišly chvíle, kdy se mi zdálo, že se mi to podařilo; přišly krátké, velmi krátké okamžiky, kdy jsem vyvolal vzpomínky, o nichž mě jasný rozum pozdější doby ujišťuje, že se mohly týkat jedině onoho stavu zdánlivého bezvědomí. Tyto stíny paměti nezřetelně vyprávějí o vysokých postavách, které mě zvedly a mlčky nesly dolů – dolů – stále dolů – až mě při pouhé představě nekonečnosti toho sestupu sevřela ohavná závrať. Vyprávějí také o neurčité hrůze v mém srdci, kvůli nepřirozenému klidu toho srdce. Pak přichází pocit náhlé nehybnosti všech věcí; jako by ti, kdo mě nesli – příšerný průvod! –, při svém sestupu překročili hranice bezmezného a zastavili se, unaveni svou dřinou. Potom si vybavuji rovinu a vlhkost; a pak je všechno šílenství – šílenství paměti, která se zaměstnává zakázanými věcmi.

Velmi náhle se do mé duše vrátil pohyb a zvuk – bouřlivý pohyb srdce a v uších zvuk jeho tlukotu. Pak přestávka, v níž je všechno prázdné. Pak znovu zvuk a pohyb a hmat – mravenčení, které prostoupilo celé mé tělo. Pak pouhé vědomí bytí, bez myšlení – stav, který trval dlouho. Pak velmi náhle myšlení a roztřesená hrůza a usilovná snaha pochopit, v jakém stavu doopravdy jsem. Pak silná touha znovu upadnout do necitelnosti. Pak prudké oživnutí duše a úspěšný pokus

pohnout se. A teď plná vzpomínka na proces, na soudce, na černé závěsy, na rozsudek, na nevolnost, na mdloby. Pak naprosté zapomnění všeho, co následovalo; všeho, co mi pozdější den a mnohé usilovné snažení dovolily matně si vybavit.

Až dosud jsem neotevřel oči. Cítil jsem, že ležím na zádech, nespoutaný. Natáhl jsem ruku a ta těžce dopadla na něco vlhkého a tvrdého. Nechal jsem ji tam ležet mnoho minut a snažil se představit si, kde jsem a co se se mnou stalo. Toužil jsem použít zrak, a přece jsem se neodvažoval. Děsil jsem se prvního pohledu na věci kolem sebe. Nebál jsem se, že spatřím něco hrozného, ale zděšeně jsem se obával, že nebude co vidět. Konečně jsem s divokým zoufalstvím v srdci rychle otevřel oči. Mé nejhorší myšlenky se tedy potvrdily. Obklopovala mě černě věčné noci. Lapal jsem po dechu. Hustota tmy jako by mě tížila a dusila. Vzduch byl nesnesitelně těžký. Ležel jsem dál klidně a snažil se zapojit rozum. Vybavil jsem si inkviziční řízení a pokoušel se z toho odvodit, v jakém stavu doopravdy jsem. Rozsudek byl vynesen; a zdálo se mi, že od té doby uplynula velmi dlouhá doba. Ale ani na okamžik jsem se nedomníval, že jsem skutečně mrtev. Taková domněnka, ať čteme v románech cokoli, se se skutečnou existencí naprosto nesrovnává – ale kde a v jakém stavu jsem byl? Věděl jsem, že odsouzenci na smrt obvykle hynou při autodafé, a jedno takové se konalo právě v noci po dni mého procesu. Odvedli mě snad zpět do mé kobky, abych čekal na příští oběť, která se neuskuteční dřív než za mnoho měsíců? Hned jsem viděl, že to nemůže být. Obětí bylo zapotřebí okamžitě. Kromě toho má kobka, stejně jako všechny cely odsouzenců v Toledu, měla kamennou podlahu a trochu světla do ní přece jen pronikalo.

Tu mi náhle strašlivá myšlenka vehnala krev proudem k srdci a na krátkou chvíli jsem znovu upadl do bezvědomí. Když jsem se vzpamatoval, hned jsem vyskočil na nohy a každé vlákno ve mně se křečovitě chvělo. Divoce jsem rozhazoval paže nad sebou a kolem sebe na vše-

chny strany. Nenahmatal jsem nic; a přece jsem se bál udělat krok, abych nenarazil na stěny hrobky. Ze všech pórů mi vyrazil pot a stál mi na čele ve velkých studených kapkách. Muka nejistoty se konečně stala nesnesitelnými a opatrně jsem vykročil vpřed, s rozpřaženýma rukama a s očima vyvalenýma z důlků, v naději, že zachytím nějaký slabý paprsek světla. Ušel jsem mnoho kroků; ale stále bylo všude jen čerň a prázdno. Dýchal jsem volněji. Zdálo se zřejmé, že můj osud aspoň není ten nejohavnější.

A když jsem pořád opatrně postupoval dál, vyrojily se mi v paměti tisíce neurčitých pověstí o hrůzách Toleda. O tamních kobkách se vyprávěly podivné věci – vždycky jsem je pokládal za báchorky –, ale přece podivné a tak příšerné, že se daly opakovat jen šeptem. Nechali mě snad tu, abych zahynul hladem v tomto podzemním světě tmy? Nebo jaký osud, snad ještě strašnější, mě čeká? Že výsledkem bude smrt, a smrt hořčí než obvykle, o tom jsem nemohl pochybovat; příliš dobře jsem znal povahu svých soudců. Jen způsob a hodina mě zaměstnávaly a trýznily.

Mé natažené ruce konečně narazily na pevnou překážku. Byla to zeď, zřejmě kamenná – velmi hladká, slizká a studená. Šel jsem podél ní; našlapoval jsem se vší opatrnou nedůvěrou, jakou ve mně vzbudila jistá stará vyprávění. Tento postup mi však nedával žádnou možnost zjistit rozměry kobky; mohl bych ji obejít a vrátit se do místa, odkud jsem vyšel, a vůbec si toho nevšimnout; tak dokonale stejnorodá se zeď zdála. Hledal jsem proto nůž, který jsem měl v kapse, když mě vedli do síně inkvizice; ale byl pryč; mé šaty vyměnili za plášť z hrubé vlněné látky. Myslel jsem, že čepel zarazím do nějaké drobné škvíry ve zdivu, abych si označil výchozí bod. Ta potíž však byla jen nepatrná, ačkoli se mi ve zmatku mé obrazotvornosti zprvu zdála nepřekonatelná. Utrhl jsem kus lemu z pláště a položil ho celou délkou kolmo ke zdi. Až budu tápat kolem vězení, nemohu po dokončení okruhu na ten cár nenarazit. Tak jsem si to aspoň myslel; ale nepočítal jsem s roz-

lehlostí kobky ani s vlastní slabostí. Země byla vlhká a kluzká. Chvíli jsem se potácel dál, pak jsem klopýtl a upadl. Naprosté vyčerpání mě přimělo zůstat ležet; a jak jsem tak ležel, brzy mě přemohl spánek.

Když jsem se probudil a natáhl ruku, našel jsem vedle sebe bochník chleba a džbán s vodou. Byl jsem příliš vyčerpaný, abych o té okolnosti přemýšlel, ale hltavě jsem jedl a pil. Krátce nato jsem znovu začal obcházet vězení a s velkou námahou jsem konečně narazil na cár vlněné látky. Až do chvíle, kdy jsem upadl, jsem napočítal dvaapadesát kroků, a když jsem pokračoval v chůzi, napočítal jsem dalších osmačtyřicet – a došel jsem k cáru. Bylo to tedy dohromady sto kroků; a protože jsem počítal dva kroky na yard, usoudil jsem, že kobka má obvod padesát yardů. Ve zdi jsem však narazil na mnoho rohů, a tak jsem nedokázal odhadnout tvar té klenby – neboť za klenbu jsem ji pokládat musel.

Neměl jsem k tomu zkoumání velký důvod – a rozhodně žádnou naději; ale neurčitá zvědavost mě pobízela pokračovat. Odstoupil jsem od zdi a rozhodl se přejít prostor vězení napříč. Zprvu jsem postupoval nesmírně opatrně, protože podlaha, ačkoli zdánlivě pevná, byla zrádně slizká. Nakonec jsem však nabral odvahu a bez váhání jsem pevně došlapoval; snažil jsem se jít co nejpříměji. Takto jsem ušel nějakých deset nebo dvanáct kroků, když se mi zbytek utrženého lemu pláště zamotal mezi nohy. Šlápl jsem na něj a prudce jsem upadl na obličej.

Ve zmatku, který můj pád provázel, jsem si hned neuvědomil poněkud překvapivou okolnost, která však o několik vteřin později, když jsem ještě ležel na zemi, upoutala mou pozornost. Byla to tato: bradou jsem spočíval na podlaze vězení, ale rty a horní část hlavy, ačkoli zdánlivě níž než brada, se nedotýkaly ničeho. Zároveň jako by mi čelo omývala lepkavá pára a do nosu mi stoupal zvláštní pach zetlelých hub. Natáhl jsem paži a zachvěl jsem se, když jsem zjistil, že jsem padl na samý okraj kruhové jámy, jejíž rozměry jsem v tu chvíli pochopitelně neměl jak zjistit. Tápal jsem po zdivu těsně pod okrajem, podařilo

se mi uvolnit malý úlomek a nechal jsem ho spadnout do propasti. Mnoho vteřin jsem naslouchal jeho ozvěnám, jak při pádu narážel do stěn jícnu; konečně se ozvalo temné žbluňknutí do vody a po něm hlasité ozvěny. V tu chvíli se ozval zvuk, jako by se nade mnou rychle otevřely a stejně rychle zase zavřely dveře, a šerem náhle probleskl slabý záblesk světla a stejně náhle zase zmizel.

Jasně jsem viděl záhubu, která pro mě byla připravena, a blahopřál jsem si k včasné nehodě, díky níž jsem jí unikl. Ještě jeden krok před pádem a svět by mě už nikdy nespatřil. A smrt, které jsem se právě vyhnul, byla přesně toho druhu, jaký jsem ve vyprávěních o inkvizici pokládal za báchorku a nesmysl. Obětem její tyranie zbývala volba mezi smrtí v nejkrutějších tělesných mukách a smrtí v nejohavnějších hrůzách duševních. Mně byla vyhrazena ta druhá. Dlouhým utrpením mi povolily nervy, až jsem se třásl při zvuku vlastního hlasu, a stal jsem se v každém ohledu vhodným předmětem pro druh mučení, který mě čekal.

Třásl jsem se na celém těle a tápavě jsem se vrátil ke zdi – rozhodnutý zahynout raději tam, než abych se vystavil hrůzám studní, jichž mi teď obrazotvornost malovala po kobce mnoho na různých místech. V jiném stavu mysli bych snad měl odvahu skončit své utrpení naráz skokem do některé z těch propastí; ale teď jsem byl ten nejubožejší zbabělec. Nemohl jsem ani zapomenout, co jsem o těch jámách četl – že náhlé vyhasnutí života vůbec nepatřilo k jejich nejhroznějšímu záměru.

Rozrušení ducha mě drželo vzhůru mnoho dlouhých hodin, ale nakonec jsem znovu usnul. Když jsem se probudil, našel jsem vedle sebe jako předtím bochník chleba a džbán vody. Sžírala mě palčivá žízeň a vyprázdnil jsem nádobu jedním douškem. Musela v ní být nějaká droga – neboť sotva jsem se napil, přepadla mě neodolatelná ospalost. Padl na mě hluboký spánek – spánek podobný smrti. Jak dlouho trval, to pochopitelně nevím; ale když jsem znovu otevřel oči, byly věci ko-

lem mě vidět. Při divokém sirném svitu, jehož původ jsem zprvu nedokázal určit, jsem mohl spatřit rozlohu a podobu vězení.

V jeho velikosti jsem se velmi mýlil. Celý obvod jeho zdí nepřesahoval pětadvacet yardů. Několik minut mi ta skutečnost působila spoustu marných starostí; vskutku marných! Neboť co mohlo být za strašlivých okolností, které mě obklopovaly, méně důležité než pouhé rozměry mé kobky? Ale má duše se divoce zajímala o maličkosti a zaměstnával jsem se snahou vysvětlit si chybu, které jsem se při měření dopustil. Pravda mi konečně blesla hlavou. Při prvním pokusu o průzkum jsem napočítal dvaapadesát kroků, než jsem upadl; tehdy jsem musel být jen krok nebo dva od cáru látky; vlastně jsem kobku už skoro obešel. Pak jsem usnul – a po probuzení jsem se musel vrátit po vlastních stopách – a tak jsem se domníval, že obvod je téměř dvojnásobný, než ve skutečnosti byl. Zmatek mysli mi zabránil postřehnout, že jsem okruh začal se zdí po levé ruce a skončil se zdí po pravé.

Mýlil jsem se také v tvaru prostory. Když jsem tápal kolem, nahmatal jsem mnoho rohů a usoudil jsem z toho na velkou nepravidelnost; tak mocně působí naprostá tma na člověka, který procitá z letargie nebo ze spánku! Ty rohy byly jen rohy několika mělkých prohlubní neboli výklenků v nepravidelných vzdálenostech. Vězení mělo celkem vzato tvar čtverce. Co jsem pokládal za zdivo, se teď zdálo být železem nebo nějakým jiným kovem v obrovských plátech, jejichž švy neboli spoje tvořily ty prohlubně. Celý povrch této kovové ohrady byl hrubě pomalován všemi ohavnými a odpudivými výjevy, jaké zrodila mnišská pověrčivost zaujatá kostnicemi. Postavy ďáblů s výhrůžnými tvářemi, kostry a jiné, skutečně ještě strašnější obrazy pokrývaly a hyzdily stěny. Všiml jsem si, že obrysy těch obludností jsou dost zřetelné, ale že barvy se zdají vybledlé a rozmazané, jako by působením vlhkého vzduchu. Teď jsem si všiml i podlahy, která byla kamenná. Uprostřed zela kruhová jáma, z jejíhož chřtánu jsem unikl; byla však v kobce jediná.

To všechno jsem viděl nezřetelně a s velkým úsilím – neboť můj vlastní stav se během spánku velmi změnil. Ležel jsem teď na zádech, natažený v celé délce, na jakémsi nízkém dřevěném rámu. K němu mě pevně připoutal dlouhý řemen podobný koňskému popruhu. Ovíjel se v mnoha závitech kolem mých údů a těla a volnou nechával jen hlavu a levou paži, a tu jen natolik, že jsem si s vynaložením velké námahy mohl brát jídlo z hliněné mísy, která stála vedle mě na podlaze. K své hrůze jsem viděl, že džbán odnesli. Říkám k své hrůze – neboť mě sžírala nesnesitelná žízeň. Tu žízeň, jak se zdálo, chtěli mí trýznitelé ještě vystupňovat – neboť jídlem v míse bylo ostře kořeněné maso.

Podíval jsem se vzhůru a prohlížel si strop svého vězení. Byl nějakých třicet nebo čtyřicet stop nade mnou a byl postaven podobně jako boční stěny. Na jednom z jeho plátů upoutala veškerou mou pozornost velmi zvláštní postava. Byla to malovaná postava Času, jak bývá obvykle zobrazován, jenže místo kosy držel něco, co jsem na první pohled pokládal za namalovaný obraz obrovského kyvadla, jaké vídáme na starodávných hodinách. Na vzhledu toho stroje však bylo něco, co mě přimělo pozorovat ho bedlivěji. Když jsem se na něj díval přímo vzhůru – neboť visel přesně nade mnou –, zdálo se mi, že vidím, jak se pohybuje. O okamžik později se ten dojem potvrdil. Jeho rozkmit byl krátký, a tedy pochopitelně pomalý. Několik minut jsem ho pozoroval, trochu se strachem, ale víc s údivem. Když mě konečně unavilo sledovat jeho tupý pohyb, obrátil jsem oči k ostatním věcem v cele.

Upoutal mě slabý zvuk, a když jsem se podíval na podlahu, uviděl jsem, jak po ní pobíhá několik obrovských krys. Vylezly ze studny, kterou jsem měl na dohled po své pravici. A ještě zatímco jsem se díval, lezly nahoru v houfech, spěšně, s hladovýma očima, přilákány pachem masa. Stálo mě mnoho úsilí a pozornosti, abych je od něj odehnal.

Mohla uplynout půlhodina, snad i hodina – neboť čas jsem mohl vnímat jen nedokonale –, než jsem znovu pohlédl vzhůru. Co jsem tehdy uviděl, mě zmátlo a ohromilo. Rozkmit kyvadla se zvětšil skoro

o yard. Jeho rychlost byla tudíž přirozeně také mnohem větší. Ale nejvíc mě znepokojila představa, že znatelně kleslo. Teď jsem si všiml – s jakou hrůzou, netřeba říkat –, že jeho spodní konec tvoří půlměsíc z lesklé oceli, asi stopu dlouhý od cípu k cípu; cípy mířily vzhůru a spodní ostří bylo zjevně ostré jako břitva. Jako břitva se také zdálo masivní a těžké, od ostří se rozšiřovalo nahoru v pevnou a širokou hmotu. Viselo na těžké mosazné tyči a celé to syčelo, jak se to míhalo vzduchem.

Už jsem nemohl pochybovat o záhubě, kterou mi připravila mnišská vynalézavost v mučení. Inkviziční pochopové se dozvěděli, že o jámě vím – o *jámě*, jejíž hrůzy byly určeny tak troufalému odpírači, jako jsem byl já –, o jámě, obrazu pekla, kterou pověst pokládala za nejzazší mez všech jejich trestů. Pádu do té jámy jsem unikl jen tou nejčistší náhodou, a věděl jsem, že překvapení, nástraha, která oběť vláká do muk, tvoří podstatnou součást vší zrůdné vynalézavosti těchto podzemních poprav. Když jsem nespadl, nepatřilo k ďábelskému plánu svrhnout mě do propasti; a tak – protože jiná možnost nebyla – mě čekala jiná, mírnější zkáza. Mírnější! V té trýzni jsem se napůl usmál, když jsem pomyslel na takové užití takového slova.

K čemu vyprávět o dlouhých, dlouhých hodinách hrůzy víc než smrtelné, během nichž jsem počítal svištivé kmity oceli! Palec po palci – čárku po čárce – a klesání bylo znát jen v odstupech, které se zdály věčností – dolů a stále dolů se snášelo! Míjely dny – možná uplynulo mnoho dní –, než se nade mnou míhalo tak blízko, že mě ovívalo svým štiplavým dechem. Pach ostré oceli se mi vnucoval do chřípí. Modlil jsem se – unavoval jsem nebesa modlitbami, aby kleslo rychleji. Propadl jsem zběsilému šílenství a vzpínal jsem se, abych se vymrštil vzhůru proti rozmachu té strašné šavle. A pak jsem náhle zklidněl a ležel jsem a usmíval se na tu třpytivou smrt jako dítě na nějakou vzácnou cetku.

Přišla další chvíle naprostého bezvědomí; byla krátká, neboť když jsem se znovu probral k životu, kyvadlo mezitím znatelně nekleslo. Ale mohla být i dlouhá; věděl jsem totiž, že tu jsou démoni, kteří si mých mdlob všímají a kteří mohli kmitání libovolně zastavit. Po probrání jsem se také cítil velmi – ach, nevýslovně – nemocný a slabý, jako po dlouhém hladovění. I uprostřed muk té doby si lidská přirozenost žádala jídlo. S bolestným úsilím jsem natáhl levou paži, kam až mi pouta dovolila, a zmocnil jsem se malého zbytku, který mi krysy ponechaly. Když jsem si kousek vložil mezi rty, mihla se mi hlavou napůl zrozená myšlenka radosti – naděje. Ale co jsem *já* měl společného s nadějí? Byla to, jak říkám, napůl zrozená myšlenka – člověk jich má mnoho a nikdy je nedomyslí. Cítil jsem, že je to myšlenka radosti – naděje; ale cítil jsem také, že zahynula, ještě než se zrodila. Marně jsem se snažil ji dotvořit – znovu ji uchopit. Dlouhé utrpení skoro zničilo všechny mé obvyklé duševní síly. Byl jsem slabomyslný – idiot.

Kyvadlo kmitalo kolmo k mému tělu. Viděl jsem, že půlměsíc má přejít přes oblast srdce. Rozedře hrubou vlněnou látku mého pláště – vrátí se a bude své dílo opakovat – znovu – a znovu. Navzdory svému strašlivě širokému rozmachu – nějakých třicet stop, nebo i víc – a svištivé síle svého pádu, která by stačila rozetnout i tyto železné stěny, nedokáže po několik minut nic víc, než že mi rozedře plášť. U té myšlenky jsem se zastavil. Neodvažoval jsem se jít dál než k této úvaze. Lpěl jsem na ní s neústupnou pozorností – jako bych tím, že na ní lpím, mohl právě tady zastavit klesání oceli. Nutil jsem se přemýšlet o zvuku, jaký půlměsíc vydá, až bude přejíždět po látce – o zvláštním mrazivém pocitu, jaký v nervech vyvolává tření sukna. Přemýšlel jsem o všech těch malichernostech, až mi trnuly zuby.

Dolů – vytrvale dolů se plížilo. Měl jsem zběsilou rozkoš z toho, jak jsem porovnával jeho rychlost směrem dolů s rychlostí do stran. Doprava – doleva – široko daleko – s ječením zatracené duše! k mému

srdci tichým krokem tygra! Střídavě jsem se smál a vyl, podle toho, která představa ve mně právě převládla.

Dolů – jistě, neúprosně dolů! Kmitalo už jen tři palce nad mou hrudí! Prudce, zuřivě jsem se snažil vyprostit levou paži. Volná byla jen od lokte k dlani. Rukou jsem s velkým úsilím dosáhl od mísy vedle sebe k ústům, ale dál ne. Kdybych dokázal přetrhnout pouta nad loktem, byl bych kyvadlo popadl a pokusil se ho zastavit. To bych se stejně dobře mohl pokusit zastavit lavinu!

Dolů – stále bez ustání – stále neodvratně dolů! Při každém kmitu jsem lapal po dechu a zmítal se. Při každém rozmachu jsem se křečovitě přikrčil. Mé oči sledovaly jeho kmity ven a vzhůru s dychtivostí toho nejbezduššího zoufalství; když se snášelo, křečovitě se samy zavíraly, ačkoli smrt by byla úlevou – ach, jak nevýslovnou! A přece se mi chvěl každý nerv při pomyšlení, jak nepatrné klesnutí stroje by srazilo tu ostrou, třpytivou sekeru na mou hruď. Byla to naděje, co nutilo nervy chvět se – tělo přikrčit se. Byla to naděje – naděje, která vítězí i na skřipci –, která šeptá odsouzeným k smrti i v kobkách inkvizice.

Viděl jsem, že ještě nějakých deset nebo dvanáct kmitů a ocel se skutečně dotkne mého pláště, a s tím zjištěním se mé duše náhle zmocnil všechen ostrý, soustředěný klid zoufalství. Poprvé po mnoha hodinách – nebo snad dnech – jsem začal přemýšlet. Napadlo mě, že obvaz neboli popruh, který mě oviják, je jeden jediný. Nebyl jsem svázán žádnými samostatnými provazy. První švih půlměsíce ostrého jako břitva napříč kteroukoli částí řemene by ho přeťal tak, že bych ho mohl levou rukou ze sebe odmotat. Ale jak hrozivá by v tom případě byla blízkost oceli! Jak smrtelný by byl následek sebemenšího pohybu! A bylo vůbec pravděpodobné, že trýznitelovi pochopové tuto možnost nepředvídali a nezabránili jí? Bylo pravděpodobné, že mi popruh přetíná hruď právě v dráze kyvadla? V obavě, že se má slabá a, jak se zdálo, poslední naděje rozplyne, zvedl jsem hlavu natolik, abych si zřetel-

ně prohlédl prsa. Popruh mi těsně ovíjel údy i tělo ve všech směrech – kromě dráhy ničivého půlměsíce.

Sotva jsem hlavu znovu položil do původní polohy, blesklo mi myslí něco, co nedokážu lépe popsat než jako tu nezrozenou polovinu oné myšlenky na vysvobození, o níž jsem se už zmínil a jejíž pouhá polovina mi neurčitě proplula hlavou, když jsem zvedal jídlo k rozpáleným rtům. Teď tu byla celá myšlenka – slabá, sotva příčetná, sotva určitá –, ale přece celá. S nervózní energií zoufalství jsem se hned pustil do jejího provedení.

Už mnoho hodin se to v nejbližším okolí nízkého rámu, na němž jsem ležel, krysami doslova hemžilo. Byly divoké, smělé, hladové – jejich rudé oči na mě zíraly, jako by čekaly jen na to, až znehybním, aby si mě vzaly za kořist. „Čím," pomyslel jsem si, „se asi v té studni živily?"

Navzdory všemu mému úsilí jim zabránit sežraly obsah mísy až na malý zbytek. Upadl jsem do navyklého houpavého pohybu, kmital jsem rukou nad mísou sem a tam; a nakonec ten pohyb pro svou bezděčnou jednotvárnost přestal působit. Ve své žravosti mi ta havěť často zatínala ostré tesáky do prstů. Zbylými kousky mastného a kořeněného masa jsem důkladně potřel popruh všude, kam jsem dosáhl; pak jsem zvedl ruku z podlahy a ležel jsem bez dechu a bez hnutí.

Ta hladová zvířata se zprvu tou změnou – tím, že pohyb ustal – polekala a vyděsila. Poplašeně couvla; mnohá zamířila ke studni. Ale to trvalo jen chvilku. Na jejich žravost jsem nespoléhal nadarmo. Když viděly, že se nehýbu, jedna nebo dvě nejsmělejší vyskočily na rám a očichávaly popruh. To byl, jak se zdálo, signál k všeobecnému útoku. Ze studny se hrnuly nové houfy. Věšely se na dřevo – zaplavily ho a po stovkách skákaly na mě. Odměřený pohyb kyvadla je vůbec nerušil. Vyhýbaly se jeho švihům a pustily se do namazaného popruhu. Tlačily se – rojily se na mně v hromadách, které stále rostly. Svíjely se mi na hrdle; jejich studené tlamy hledaly mé rty; jejich tlačenice mě napůl

dusila; hruď mi naplnil hnus, pro který svět nemá jméno, a srdce mi sevřel těžkou, lepkavou zimou. Ještě minutu, a cítil jsem, že zápas skončí. Zřetelně jsem vnímal, jak popruh povoluje. Věděl jsem, že na víc než jednom místě už musí být přehryzaný. S odhodláním víc než lidským jsem ležel bez hnutí.

Ani jsem se ve svých výpočtech nemýlil – ani jsem nesnášel nadarmo. Konečně jsem ucítil, že jsem volný. Popruh ze mě visel v cárech. Ale švih kyvadla už doléhal na mou hruď. Rozťalo vlněnou látku pláště. Prořízlo plátno pod ní. Ještě dvakrát se zhouplo a každým nervem mi projela ostrá bolest. Ale chvíle útěku nadešla. Mávl jsem rukou a moji vysvoboditelé se v divokém zmatku rozprchli. Pozvolným pohybem – opatrně, bokem, přikrčeně a pomalu – jsem vyklouzl z objetí popruhu a z dosahu šavle. Aspoň pro tuto chvíli jsem byl volný.

Volný! – a v zajetí inkvizice! Sotva jsem sestoupil ze svého dřevěného lože hrůzy na kamennou podlahu vězení, pohyb pekelného stroje ustal a viděl jsem, jak ho nějaká neviditelná síla vytahuje stropem vzhůru. To bylo ponaučení, které jsem si zoufale vzal k srdci. Každý můj pohyb byl nepochybně sledován. Volný! – jen jsem unikl smrti v jedné podobě muk, abych byl vydán něčemu horšímu než smrt v podobě jiné. S tou myšlenkou jsem nervózně přejížděl očima po železných stěnách, které mě svíraly. Něco neobvyklého – nějaká změna, kterou jsem zprvu nedokázal zřetelně postihnout – se v místnosti zjevně odehrálo. Po mnoho minut snivé a roztřesené zahloubanosti jsem se zaměstnával marnými, nesouvislými dohady. Během té doby jsem si poprvé uvědomil, odkud pochází sirné světlo, které osvětlovalo celu. Vycházelo ze štěrbiny asi půl palce široké, která se táhla kolem celého vězení u paty zdí; ty se tak zdály od podlahy úplně oddělené, a také byly. Pokusil jsem se škvírou podívat, ale pochopitelně marně.

Když jsem se po tom pokusu zvedal, tajemství změny v komnatě se mi náhle vyjevilo. Už jsem se zmínil, že obrysy postav na stěnách byly dost zřetelné, ale barvy se zdály rozmazané a neurčité. Ty barvy ted

nabyly – a každým okamžikem dál nabývaly – úděsného a nanejvýš pronikavého jasu, který těm přízračným a ďábelským podobiznám dodával vzhled, z něhož by se zachvěly i pevnější nervy, než byly mé. Ďábelské oči, plné divoké a příšerné živosti, na mě zíraly z tisíce směrů, odkud předtím žádné vidět nebylo, a žhnuly zlověstným svitem ohně, který jsem si nedokázal namluvit, že není skutečný.

Že není skutečný! – Ještě když jsem dýchal, vnikl mi do chřípí dech rozpáleného železa! Vězení naplnil dusivý pach! Oči, které se vpíjely do mých muk, žhnuly každým okamžikem temněji! Malované krvavé hrůzy zalévala sytější šarlatová barva. Supěl jsem! Lapal jsem po dechu! O úmyslu mých trýznitelů nemohlo být pochyb – ach, ti nejneúprosnější! ach, ti nejďábelštější z lidí! Ucouvl jsem před žhnoucím kovem doprostřed cely. Uprostřed myšlenek na ohnivou zkázu, která mi hrozila, mi do duše vstoupila jako balzám představa chladu studny. Vrhl jsem se k jejímu smrtícímu okraji. Upřel jsem napjatý zrak dolů. Záře z rozžhaveného stropu osvětlovala i její nejhlubší zákoutí. Přesto má mysl ještě jednu divokou chvíli odmítala pochopit, co znamená to, co vidím. Nakonec se to prodralo – vybojovalo si cestu do mé duše – vpálilo se do mého rozechvělého rozumu. Ach, mít hlas a promluvit! – ach, hrůza! – ach, jakákoli hrůza, jen ne tahle! S výkřikem jsem od okraje odskočil, zabořil jsem tvář do dlaní – a hořce jsem plakal.

Žár rychle sílil a já jsem se znovu podíval vzhůru, roztřesený jako v záchvatu zimnice. V cele došlo k druhé změně – a tentokrát se zjevně týkala tvaru. Jako předtím jsem se zprvu marně snažil postihnout nebo pochopit, co se děje. Ale dlouho mě v nejistotě nenechali. Inkviziční pomsta byla mým dvojím únikem uspíšena a s Králem hrůzy se už nemělo otálet. Místnost bývala čtvercová. Viděl jsem, že dva její železné úhly jsou teď ostré – a dva tedy tupé. Ten strašný rozdíl rychle narůstal za tichého dunění či sténání. V okamžiku změnila místnost tvar v kosočtverec. Ale změna se tím nezastavila – ani jsem nedoufal, ani jsem si nepřál, aby se zastavila. Byl bych si ty rudé stěny přitiskl na

hruď jako roucho věčného pokoje. „Smrt," řekl jsem, „jakoukoli smrt, jen ne v jámě!" Blázne! Což jsem nemohl vědět, že rozžhavené železo má právě za úkol zahnat mě do jámy? Mohl jsem odolat jeho žáru? A i kdyby, mohl jsem odolat jeho tlaku? A teď se kosočtverec zplošťoval víc a víc, tak rychle, že mi nezbýval čas na rozjímání. Jeho střed, a tedy pochopitelně jeho největší šířka, se ocitl přímo nad zející propastí. Couval jsem – ale svírající se stěny mě neodolatelně tlačily vpřed. Nakonec už mé spálené a svíjející se tělo nemělo na pevné podlaze vězení ani palec místa, kam se postavit. Už jsem nezápasil, ale úzkost mé duše se vydrala ven v jediném hlasitém, dlouhém a posledním výkřiku zoufalství. Cítil jsem, že se kymácím na okraji – odvrátil jsem oči –

Ozval se nesouladný šum lidských hlasů! Ozvalo se hlasité troubení jako z mnoha trub! Ozval se drsný skřípot jako tisíc hromů! Ohnivé stěny se prudce stáhly zpět! Napřažená paže zachytila mou, když jsem v mdlobách padal do propasti. Byla to paže generála Lasalla. Francouzská armáda vstoupila do Toleda. Inkvizice byla v rukou svých nepřátel.

Zrádné srdce

Pravda! – nervózní – strašně, strašně nervózní jsem byl a jsem; ale proč chcete říkat, že jsem šílený? Ta nemoc mi smysly zbystřila – nezničila je – neotupila. Nejbystřejší ze všeho byl sluch. Slyšel jsem všechno na nebi i na zemi. Slyšel jsem mnoho věcí v pekle. Jak bych tedy mohl být šílený? Poslouchejte! a všimněte si, jak zdravě – jak klidně vám dokážu vylíčit celý ten příběh.

Nedá se říct, jak se mi ta myšlenka poprvé dostala do hlavy; ale jakmile se zrodila, pronásledovala mě dnem i nocí. Účel žádný nebyl. Vášeň žádná nebyla. Toho starce jsem měl rád. Nikdy mi neublížil. Nikdy mě neurazil. Po jeho zlatě jsem netoužil. Myslím, že to bylo tím jeho okem! Ano, tím to bylo! Měl oko supa – bledě modré oko, potažené blankou. Kdykoli na mě padlo, tuhla mi krev v žilách; a tak jsem se pozvolna – velmi postupně – rozhodl, že starci vezmu život a zbavím se tak toho oka navždy.

A teď to hlavní. Myslíte si, že jsem šílený. Šílenci nevědí nic. Ale měli jste mě vidět. Měli jste vidět, jak moudře jsem postupoval – s jakou opatrností – s jakou prozíravostí – s jakou přetvářkou jsem se dal do díla! Nikdy jsem nebyl ke starci laskavější než celý ten týden předtím, než jsem ho zabil. A každou noc, kolem půlnoci, jsem otočil klikou

jeho dveří a otevřel je – ach, tak jemně! A když jsem otevřel škvíru dost velkou pro hlavu, prostrčil jsem dovnitř zatemněnou lucernu, celou zavřenou, zavřenou, aby z ní neprosvítalo žádné světlo, a pak jsem dovnitř vsunul hlavu. Ach, vy byste se smáli, kdybyste viděli, jak mazaně jsem ji vsouval! Posunoval jsem ji pomalu – velmi, velmi pomalu, abych starce nevyrušil ze spánku. Trvalo mi hodinu, než jsem celou hlavu vsunul do škvíry tak daleko, abych ho viděl, jak leží na posteli. Ha! – byl by šílenec takhle moudrý? A potom, když jsem měl hlavu pěkně v pokoji, opatrně jsem lucernu odkryl – ach, tak opatrně – opatrně, protože panty vrzaly –, odkryl jsem ji jen natolik, že na supí oko padl jediný tenký paprsek. A to jsem dělal sedm dlouhých nocí – každou noc přesně o půlnoci –, ale oko jsem našel vždycky zavřené; a tak nebylo možné to dílo vykonat; protože mě netrápil stařec, ale jeho zlé oko. A každé ráno, když se rozednilo, jsem směle vešel do jeho pokoje a srdnatě s ním mluvil, srdečně ho oslovoval jménem a vyptával se, jak se mu v noci spalo. Takže vidíte, že by to musel být opravdu nesmírně bystrý stařec, aby tušil, že každou noc přesně ve dvanáct se na něj dívám, zatímco spí.

Osmé noci jsem byl při otvírání dveří ještě opatrnější než obvykle. Minutová ručička hodinek se pohybuje rychleji, než se tehdy pohybovala má ruka. Nikdy předtím jsem necítil, jak velké jsou mé schopnosti – má bystrost. Sotva jsem dokázal potlačit pocit vítězství. Jen si to představte, já tam otvírám dveře, kousek po kousku, a jemu se ani nesní o mých tajných činech a myšlenkách. Při té představě jsem se doopravdy uchichtl; a možná mě slyšel; protože se na posteli náhle pohnul, jako by se polekal. Teď si možná myslíte, že jsem ucouvl – ale ne. V jeho pokoji byla hustá tma, černá jako smola, protože okenice byly ze strachu před zloději pevně zavřené, a tak jsem věděl, že nemůže vidět, jak se dveře otvírají, a dál jsem je tlačil, vytrvale, vytrvale.

Měl jsem hlavu uvnitř a chystal jsem se otevřít lucernu, když mi palec sklouzl po plechové západce a stařec se v posteli prudce posadil

a vykřikl: „Kdo je tam?“

Zůstal jsem docela nehybný a mlčel jsem. Celou hodinu jsem nehnul ani svalem a celou tu dobu jsem neslyšel, že by si zase lehl. Pořád seděl v posteli a naslouchal – přesně tak, jako jsem já noc co noc naslouchal umrlčím hodinkám ve zdi.

Vtom jsem uslyšel slabé zasténání a poznal jsem, že je to sten smrtelné hrůzy. Nebyl to sten bolesti ani žalu – ach ne! – byl to ten tichý, přidušený zvuk, který stoupá ze dna duše, když ji zahltí děs. Ten zvuk jsem dobře znal. Mnohou noc, přesně o půlnoci, když celý svět spal, se dral z mé vlastní hrudi a svou strašnou ozvěnou prohluboval hrůzy, které mě trýznily. Říkám, že jsem ho dobře znal. Věděl jsem, co stařec cítí, a bylo mi ho líto, ačkoli jsem se v duchu chichotal. Věděl jsem, že leží vzhůru od prvního slabého šramotu, kdy se v posteli převrátil. Jeho strach od té doby jen rostl. Snažil se namluvit si, že je bezdůvodný, ale nedokázal to. Říkal si: „To nic není, jen vítr v komíně – to jen myš přeběhla po podlaze,“ nebo: „To jen cvrček jednou cvrkl.“ Ano, snažil se utěšit takovými domněnkami; ale všechno marně. Všechno marně; protože Smrt, která se k němu blížila, vykročila se svým černým stínem před sebou a oběť jím zahalila. A byl to truchlivý vliv toho nepostřehnutého stínu, který způsobil, že cítil – ačkoli nic neviděl ani neslyšel –, že cítil, že je v pokoji má hlava.

Když jsem dlouho a velmi trpělivě čekal a neslyšel jsem, že by si lehl, rozhodl jsem se lucernu trošku pootevřít – na velmi, velmi úzkou škvírku. Tak jsem ji otevřel – nedovedete si představit, jak kradmo, kradmo –, až konečně ze škvírky vyšlehl jediný mdlý paprsek, jako vlákno pavučiny, a dopadl přímo na supí oko.

Bylo otevřené – dokořán, dokořán otevřené – a já jsem zuřil, když jsem se na ně díval. Viděl jsem je naprosto zřetelně – celé matně modré, s ohavným závojem, z něhož mi mrzl i morek v kostech; ale nic jiného ze starcovy tváře ani postavy jsem neviděl: protože jsem paprsek jakoby instinktivně namířil přesně na to proklaté místo.

A neříkal jsem vám, že to, co mylně pokládáte za šílenství, je jen přílišná bystrost smyslů? – teď, povídám, mi do uší dolehl tichý, dutý, rychlý zvuk, jaký vydávají hodinky zabalené do vaty. I ten zvuk jsem dobře znal. Byl to tlukot starcova srdce. Stupňoval mou zuřivost, jako bubnování povzbuzuje vojáka k odvaze.

Ale i teď jsem se ještě držel zpátky a zůstal bez hnutí. Sotva jsem dýchal. Držel jsem lucernu bez hnutí. Zkoušel jsem, jak pevně dokážu udržet paprsek na oku. Mezitím to pekelné víření srdce sílilo. Každým okamžikem bylo rychlejší a rychlejší a hlasitější a hlasitější. Starcova hrůza musela být nesmírná! Bylo hlasitější, povídám, každou chvíli hlasitější! – posloucháte mě dobře? Řekl jsem vám, že jsem nervózní: a to jsem. A teď, v hluboké noci, uprostřed strašného ticha toho starého domu, mě tak podivný zvuk vydrážděl k nezvladatelné hrůze. Přesto jsem se ještě několik minut ovládal a stál bez hnutí. Ale tlukot byl hlasitější, hlasitější! Myslel jsem, že to srdce musí puknout. A teď se mě zmocnila nová úzkost – ten zvuk uslyší soused! Starcova hodina nadešla! S hlasitým zařváním jsem lucernu otevřel dokořán a skočil do pokoje. Vykřikl jednou – jen jednou. V mžiku jsem ho strhl na podlahu a převrátil na něj těžkou postel. Pak jsem se vesele usmál, že je čin už skoro vykonaný. Ale ještě mnoho minut srdce tlouklo dál, tlumeně. To mě však netrápilo; přes zeď to slyšet nebude. Nakonec ustalo. Stařec byl mrtvý. Odsunul jsem postel a prohlédl mrtvolu. Ano, byl mrtvý, mrtvý jako kámen. Položil jsem mu ruku na srdce a držel ji tam mnoho minut. Žádný tep. Byl mrtvý jako kámen. Jeho oko mě už trápit nebude.

Jestli si ještě myslíte, že jsem šílený, přestanete si to myslet, až vám popíšu, jaká moudrá opatření jsem učinil, abych mrtvolu ukryl. Noc ubývala a já pracoval spěšně, ale potichu. Nejdřív jsem mrtvolu rozčtvrtil. Uřízl jsem hlavu a paže a nohy.

Pak jsem vytrhl z podlahy pokoje tři prkna a všechno uložil mezi trámy. Pak jsem prkna vrátil na místo tak chytře, tak mazaně, že žá-

dné lidské oko – ani to jeho – by nepoznalo, že je něco v nepořádku. Nebylo co smývat – žádná skvrna, nic – ani kapka krve. Na to jsem byl příliš opatrný. Všechno zachytil škopek – cha! cha!

Když jsem s tou prací skončil, byly čtyři hodiny – pořád tma jako o půlnoci. Když hodiny odbíjely, ozvalo se zaklepání na domovní dveře. Šel jsem dolů otevřít s lehkým srdcem – vždyť čeho jsem se ted měl bát? Vstoupili tři muži, kteří se s dokonalou zdvořilostí představili jako policejní úředníci. Soused v noci zaslechl výkřik; vzniklo podezření na zločin; na policejním úřadě to bylo oznámeno a oni byli vysláni, aby dům prohledali.

Usmál jsem se – vždyť čeho jsem se měl bát? Pány jsem přivítal. Ten výkřik, řekl jsem, jsem vydal já ve snu. Stařec, poznamenal jsem, odjel na venkov. Provedl jsem návštěvníky celým domem. Vyzval jsem je, ať hledají – ať hledají pořádně. Nakonec jsem je zavedl do jeho pokoje. Ukázal jsem jim jeho cennosti, v bezpečí, nedotčené. V nadšení ze své sebejistoty jsem do pokoje přinesl židle a požádal je, aby si tu odpočinuli od námahy, zatímco já sám, v divoké troufalosti svého dokonalého vítězství, jsem postavil svou vlastní židli přímo na místo, pod nímž spočívala mrtvola oběti.

Úředníci byli spokojeni. Mé chování je přesvědčilo. Byl jsem neobyčejně klidný. Seděli, a zatímco já vesele odpovídal, povídali si o všedních věcech. Ale zanedlouho jsem cítil, že blednu, a přál jsem si, aby odešli. Bolela mě hlava a zdálo se mi, že mi zvoní v uších; ale oni pořád seděli a pořád si povídali. Zvonění bylo zřetelnější – nepřestávalo a bylo stále zřetelnější; mluvil jsem volněji, abych se toho pocitu zbavil; ale nepřestávalo a nabývalo určitosti – až jsem nakonec zjistil, že ten zvuk není v mých uších.

Teď jsem nepochybně *velmi* zbledl – ale mluvil jsem plynněji a zvýšeným hlasem. Jenže zvuk sílil – a co jsem mohl dělat? Byl to tichý, dutý, rychlý zvuk – docela takový, jaký vydávají hodinky zabalené do vaty. Lapal jsem po dechu – a úředníci ho přesto neslyšeli. Mluvil jsem

rychleji – prudčeji; ale ten zvuk vytrvale sílil. Vstal jsem a přel se o malichernosti, vysokým hlasem a s divokým rozhazováním rukou; ale ten zvuk vytrvale sílil. Proč už neodejdou? Přecházel jsem těžkými kroky sem a tam po pokoji, jako by mě poznámky těch mužů dohnaly k zuřivosti – ale ten zvuk vytrvale sílil. Ach Bože! co jsem mohl dělat? Zpěnil jsem – běsnil jsem – klel jsem! Zhoupl jsem židlí, na které jsem seděl, a skřípal jsem jí po prknech, ale ten zvuk přehlušil všechno a pořád sílil. Byl hlasitější – hlasitější – hlasitější! A ti muži si pořád příjemně povídali a usmívali se. Bylo možné, že to neslyší? Bože všemohoucí! – ne, ne! Slyšeli to! – měli podezření! – věděli to! – vysmívali se mé hrůze! – to jsem si myslel a to si myslím. Ale cokoli bylo lepší než tahle muka! Cokoli bylo snesitelnější než tenhle posměch! Ty pokrytecké úsměvy jsem už nemohl snést! Cítil jsem, že musím křičet, nebo umřu! a teď – zase! – slyšte! hlasitěji! hlasitěji! hlasitěji! *hlasitěji!*

„Lotři!“ zaječel jsem, „už se nepřetvařujte! Přiznávám ten čin! – vytrhněte prkna! – tady, tady! – To tluče jeho odporné srdce!“

Zlatý brouk

Hola! hola! Ten chlapík tančí jako šílený!
Kousla ho tarantule.

– *All in the Wrong*

Před mnoha lety jsem se důvěrně spřátelil s jistým panem Williamem Legrandem. Pocházel ze staré hugenotské rodiny a býval kdysi zámožný; ale řada nehod ho přivedla na mizinu. Aby unikl ponížení, které po jeho pohromách následovalo, opustil New Orleans, město svých předků, a usadil se na Sullivanově ostrově nedaleko Charlestonu v Jižní Karolíně.

Ten ostrov je velmi zvláštní. Netvoří ho skoro nic jiného než mořský písek a je asi tři míle dlouhý. Široký není nikde víc než čtvrt míle. Od pevniny ho odděluje sotva postřehnutelný potok, který si prosakuje cestu divočinou rákosí a bahna, oblíbeným útočištěm chřástalů. Porost je, jak se dá čekat, chudý, nebo aspoň zakrslý. Žádné větší stromy tu nespatříte. U západního cípu, kde stojí pevnost Moultrie a kde je pár ubohých dřevěných stavení, v nichž přes léto bydlí uprchlíci před charlestonským prachem a zimnicí, roste sice štětinatá palma palmetto; ale celý ostrov, s výjimkou toho západního cípu a pruhu tvrdé bílé

pláže na mořském pobřeží, pokrývá hustý podrost vonné myrty, tak ceněné anglickými zahradníky. Ten keř tu často dorůstá výšky patnácti nebo dvaceti stop a tvoří téměř neprostupné houští, které obtěžkává vzduch svou vůní.

V nejhlubším nitru tohoto houští, nedaleko východního, odlehlejšího konce ostrova, si Legrand postavil malou chatrč, v níž bydlel, když jsem se s ním poprvé, čirou náhodou, seznámil. Známost brzy dozrála v přátelství – neboť na tom samotáři bylo mnoho, co vzbuzovalo zájem a úctu. Shledal jsem, že je dobře vzdělaný, neobyčejně nadaný, ale nakažený nechutí k lidem a náchylný k vrtošivým náladám, v nichž se střídalo nadšení s melancholií. Měl u sebe mnoho knih, ale málokdy je používal. Hlavně se bavil lovem a rybařením nebo se toulal po pláži a mezi myrtami a hledal mušle a hmyz – jeho sbírce hmyzu by mohl závidět i sám Swammerdamm. Na těchto výpravách ho obvykle doprovázel starý černoch jménem Jupiter, kterého propustili na svobodu ještě před úpadkem rodiny, ale kterého nedokázaly ani hrozby, ani sliby přimět, aby se vzdal toho, co pokládal za své právo – chodit v patách za svým mladým „panem Willem“. Není nepravděpodobné, že Legrandovi příbuzní, kteří ho měli za poněkud pomateného, Jupiterovi tu umíněnost záměrně vštípili, aby měl na toho poutníka dohled a ochraňoval ho.

Zimy bývají v zeměpisné šířce Sullivanova ostrova málokdy příliš kruté a na podzim je opravdu vzácnost, aby bylo třeba zatopit. Kolem poloviny října roku osmnáct set – však nastal den neobyčejně chladný. Těsně před západem slunce jsem se prodral stálezeleným houštím k chatrči svého přítele, kterého jsem několik týdnů nenavštívil – bydlel jsem tehdy v Charlestonu, devět mil od ostrova, a možnosti, jak se tam dostat a zase zpátky, daleko zaostávaly za dnešními. Když jsem došel k chatrči, zaklepal jsem, jak bylo mým zvykem, a protože se nikdo neozval, vyhledal jsem klíč tam, kde jsem věděl, že bývá schovaný, odemkl jsem a vešel dovnitř. V krbu plápolal pěkný oheň. Byla to no-

vinka, a rozhodně ne nevítaná. Shodil jsem kabát, usedl do lenošky u praskajících polen a trpělivě čekal, až se hostitelé vrátí.

Brzy po setmění přišli a velmi srdečně mě uvítali. Jupiter se usmíval od ucha k uchu a hned se rušně pustil do přípravy chřástalů k večeři. Legrand měl jeden ze svých záchvatů – jak jinak to nazvat? – nadšení. Našel neznámého mlže, který představoval nový rod, a co víc, s Jupiterovou pomocí vystopoval a chytil *skarabea*, o němž byl přesvědčen, že je naprosto nový, ale o němž chtěl zítra slyšet můj názor.

„A proč ne dnes večer?“ zeptal jsem se, zatímco jsem si nad plameny mnul ruce a v duchu posílal celé plémě *skarabeů* k čertu.

„Ach, kdybych jen věděl, že jste tady!“ řekl Legrand. „Ale tak dlouho jsem vás neviděl; a jak jsem mohl tušit, že mě navštívíte zrovna dnes večer? Cestou domů jsem potkal poručíka G. z pevnosti a velmi pošetile jsem mu toho brouka půjčil; takže ho do rána nemůžete vidět. Zůstaňte tu přes noc a já pro něj za úsvitu pošlu Jupa. Je to ta nejkrásnější věc na světě!“

„Co? – úsvit?“

„Nesmysl! Ne! – brouk. Má zářivě zlatou barvu – je velký asi jako větší ořech hikory – a na jednom konci zad má dvě uhlově černé skvrny a na druhém ještě jednu, trochu delší. *Tykadla* má –“

„Žádnej cín v něm není, pane Wille, pořád vám to říkám,“ skočil mu tu do řeči Jupiter. „Ten brouk je zlatej brouk, celej ze zlata, každej kousek, uvnitř i všude, kromě křídel – tak těžkýho brouka jsem v životě v ruce neměl.“

„Dobře, dejme tomu, že je, Jupe,“ odpověděl Legrand, jak se mi zdálo, poněkud vážněji, než ta věc vyžadovala. „Je to důvod, abys nechal ptáky připálit? Ta barva,“ – tady se obrátil ke mně – „by Jupiterovu představu skoro ospravedlňovala. Nikdy jste neviděl zářivější kovový lesk, než jaký vydávají jeho krovky – ale to budete moct posoudit až zítra. Zatím vám můžu aspoň přiblížit jeho tvar.“ S těmi slovy se posa-

dil k malému stolku, na němž bylo pero a inkoust, ale žádný papír. Hledal nějaký v zásuvce, ale žádný nenašel.

„To nevadí," řekl nakonec, „tohle postačí," a vytáhl z kapsy vesty útržek něčeho, co jsem pokládal za velmi špinavý psací papír, a nakreslil na něj perem hrubý náčrt. Zatímco to dělal, zůstal jsem sedět u ohně, protože mi byla ještě zima. Když byla kresba hotová, podal mi ji, aniž vstal. Když jsem ji přebíral, ozvalo se hlasité zavrčení a po něm škrábání na dveře. Jupiter otevřel a dovnitř vtrhl velký novofundlanďan, který patřil Legrandovi, skočil mi na ramena a zahrnul mě projevy něhy; při předchozích návštěvách jsem mu totiž věnoval hodně pozornosti. Když jeho dovádění skončilo, podíval jsem se na papír a, abych řekl pravdu, byl jsem nemálo zmatený z toho, co můj přítel nakreslil.

„Tak!" řekl jsem, když jsem si to několik minut prohlížel, „to *je* tedy zvláštní *skarabeus*, musím přiznat – pro mě nový – nikdy jsem nic takového neviděl – leda by to byla lebka, umrlčí hlava – které se to podobá víc než čemukoli jinému, co jsem kdy *já* viděl."

„Umrlčí hlava!" opakoval Legrand. „Ach – ano – no, na papíře to tak trochu vypadá, to nepochybně. Ty dvě horní černé skvrny vypadají jako oči, co? A ta delší dole jako ústa – a pak celek má oválný tvar."

„Možná," řekl jsem, „ale, Legrande, obávám se, že nejste žádný umělec. Budu muset počkat, až uvidím samotného brouka, jestli si mám udělat nějakou představu o tom, jak vypadá."

„No, já nevím," řekl trochu dotčeně, „kreslím docela slušně – aspoň *bych* měl – měl jsem dobré učitele a lichotím si, že nejsem úplný hlupák."

„Ale můj milý, pak si děláte legraci," řekl jsem. „Tohle je docela slušná *lebka* – vlastně můžu říct, že je to *výborná* lebka, podle obecných představ o takových fyziologických exemplářích – a váš *skarabeus* musí být ten nejpodivnější *skarabeus* na světě, jestli se jí podobá. Vždyť bychom z toho náznaku mohli spříst pěkně mrazivou pověru. Předpo-

kládám, že brouka pojmenujete *scarabaeus caput hominis*, tedy skarabeus lidská hlava, nebo nějak podobně – v přírodopisných knihách je mnoho podobných názvů. Ale kde jsou ta *tykadla*, o kterých jste mluvil?“

„*Tykadla!*“ řekl Legrand, který se kvůli tomu nepochopitelně rozpaloval. „Ta přece musíte vidět. Nakreslil jsem je stejně zřetelně, jak je má ten hmyz ve skutečnosti, a myslím, že to stačí.“

„Dobře, dobře,“ řekl jsem, „možná ano – ale já je nevidím,“ a podal jsem mu papír bez dalších poznámek, protože jsem ho nechtěl rozladit; ale obrat, jaký věci vzaly, mě velmi překvapil; jeho špatná nálada mi byla záhadou – a pokud šlo o kresbu brouka, nebyla na ní rozhodně vidět *žádná tykadla* a celek se *opravdu* velmi podobal obvyklým vyobrazením umrlčí hlavy.

Vzal si papír velmi mrzutě a chystal se ho zmačkat, zřejmě aby ho hodil do ohně, když jeho pozornost náhle upoutal letmý pohled na kresbu. V okamžiku mu tvář prudce zrudla – v dalším stejně nesmírně zbledla. Několik minut si kresbu tam, kde seděl, pozorně prohlížel. Nakonec vstal, vzal ze stolu svíčku a šel se posadit na námořnickou truhlu v nejvzdálenějším koutě místnosti. Tam si znovu úzkostlivě prohlížel papír a obracel ho na všechny strany. Neřekl však nic a jeho chování mě velmi udivilo; přesto jsem pokládal za rozumné nezhoršovat jeho rostoucí rozmrzelost žádnou poznámkou. Vzápětí vytáhl z kapsy kabátu náprsní tašku, opatrně do ní papír vložil a obojí uložil do psacího stolku, který zamkl. Teď se v chování trochu uklidnil; ale jeho původní nadšení docela zmizelo. Přesto se nezdál ani tak zamračený, jako spíš zamyšlený. Jak večer ubíhal, čím dál víc se pohroužil do snění, z něhož ho nedokázaly vytrhnout žádné mé vtipy. Měl jsem v úmyslu strávit noc v chatrči, jak jsem to už často dělal, ale když jsem viděl hostitele v takové náladě, pokládal jsem za vhodné rozloučit se. Nenaléhal, abych zůstal, ale když jsem odcházel, stiskl mi ruku ještě srdečněji než obvykle.

Asi měsíc nato – a celou tu dobu jsem Legranda neviděl – mě v Charlestonu navštívil jeho sluha Jupiter. Nikdy jsem toho dobrého starého černocha neviděl tak sklesle a bál jsem se, že mého přítele potkala nějaká vážná pohroma.

„Tak co, Jupe," řekl jsem, „co se zase stalo? – jak se má tvůj pán?"

„No, abych pravdu řek, pane, není mu tak dobře, jak by mohlo bejt."

„Není mu dobře! To je mi opravdu líto. Na co si stěžuje?"

„No právě! V tom to je! – on si nestěžuje na nic – ale přitom je moc nemocnej."

„*Moc* nemocný, Jupitere! – proč jsi to neřekl hned? Leží v posteli?"

„Ne, to neleží! – neleží nikde – v tom je právě ta potíž – mám kvůli chudákovi panu Willovi hrozně těžkou hlavu."

„Jupitere, rád bych rozuměl, o čem to mluvíš. Říkáš, že je tvůj pán nemocný. Neřekl ti, co mu je?"

„Ale pane, nemá cenu se kvůli tomu zlobit – pan Will říká, že mu nic není – ale proč teda chodí sem a tam takhle, s hlavou dole a s ramenama nahoru, a bílej jak duch? A pořád něco ciferuje –"

„Pořád co, Jupitere?"

„Ciferuje, píše cifry na tabulku – ty nejdivnější cifry, co jsem kdy viděl. Už začínám mít strach, to vám povídám. Musím mu pořádně koukat na prsty, co vyvádí. Onehdy mi před východem slunce utek a byl pryč celej boží den. Měl jsem nachystanou pořádnou hůl, že mu jí pěkně naložím, až přijde – ale jsem takovej hlupák, že jsem to nakonec nedokázal – vypadal tak bídně."

„Cože? – co? – ach tak! – celkem vzato si myslím, že bys na toho chudáka neměl být moc přísný – nebij ho, Jupitere – to by nesnesl – ale nemáš ponětí, co tu nemoc, nebo spíš tu změnu chování, způsobilo? Stalo se něco nepříjemného od té doby, co jsme se viděli?"

„Ne, pane, *od té doby* se nic nepříjemnýho nestalo – bylo to *předtím*, bojím se – ten samej den, co jste tam byl."

„Jak to? Co tím myslíš?"

„No, pane, myslím toho brouka – no.“

„Cože?“

„Toho brouka – jsem si skoro jistej, že pana Willa kousnul někde do hlavy ten zlatej brouk.“

„A z čeho tak soudíš, Jupitere?“

„Z drápů, pane, a z huby taky. Takovýho čertovskýho brouka jsem nikdy neviděl – kope a kouše všechno, co se k němu přiblíží. Pan Will ho chyt první, ale musel ho zase hrozně rychle pustit, to vám povídám – to ho asi kousnul. Mně se ta jeho huba vůbec nelíbila, tak jsem ho nechtěl brát do prstů, ale chyt jsem ho kouskem papíru, co jsem našel. Zabalil jsem ho do toho papíru a kousek mu ho nacpal do huby – tak to bylo.“

„A ty si tedy myslíš, že tvého pána ten brouk opravdu kousl a že z toho kousnutí onemocněl?“

„Já si nic nemyslím – já to vím. Proč by se mu pořád tolik zdálo o zlatě, kdyby ho nekousnul zlatej brouk? O těch zlatejch broucích jsem už slyšel.“

„Ale jak víš, že se mu zdá o zlatě?“

„Jak to vím? No protože o něm mluví ze spaní – tak to vím.“

„Dobře, Jupe, možná máš pravdu; ale jaké šťastné náhodě vděčím za čest tvé dnešní návštěvy?“

„Jak to myslíte, pane?“

„Neneseš mi nějaký vzkaz od pana Legranda?“

„Ne, pane, nesu tohle psaní,“ a vtom mi Jupiter podal lístek, který zněl takto:

„Můj milý –, proč jsem vás tak dlouho neviděl? Doufám, že jste nebyl tak pošetilý, abyste se urazil kvůli nějaké mé drobné neomalenosti; ale ne, to je nepravděpodobné. Od té doby, co jsme se viděli, mám velký důvod k obavám. Mám vám něco říct, ale sotva vím, jak to říct, a jestli to vůbec mám říkat.

„Posledních pár dní mi není docela dobře a ubohý starý Jup mě svou dobře míněnou péčí obtěžuje skoro k nesnesení. Věřil byste tomu? – onehdy si připravil obrovskou hůl, aby mě potrestal za to, že jsem mu utekl a strávil den docela sám v kopcích na pevnině. Opravdu věřím, že jen můj bídný vzhled mě uchránil výprasku.

„Od našeho setkání jsem do své sbírky nic nepřidal.

„Jestli se vám to dá nějak zařídit, přijeďte s Jupiterem. *Opravdu* přijeďte. Chci vás vidět *dnes večer*, kvůli důležité záležitosti. Ujišťuji vás, že je *nanejvýš* důležitá.

Vždy váš
William Legrand“

V tónu toho lístku bylo něco, co mě velmi znepokojilo. Celý jeho sloh se od Legrandova podstatně lišil. Co to jen mohl mít v hlavě? Jaký nový rozmar posedl jeho vznětlivý mozek? Jakou „nanejvýš důležitou záležitost“ mohl vůbec vyřizovat? Jupiterovo vyprávění o něm nevěstilo nic dobrého. Bál jsem se, že neustálý tlak neštěstí mému příteli nakonec opravdu pomátl rozum. Bez chvilky váhání jsem se proto připravil, že černocha doprovodím.

Když jsme došli na přístaviště, všiml jsem si, že na dně člunu, kterým jsme měli plout, leží kosa a tři rýče, všechno zjevně nové.

„Co to všechno znamená, Jupe?“ zeptal jsem se.

„To je kosa, pane, a rýče.“

„To je pravda; ale co tu dělají?“

„To je ta kosa a ty rýče, co mi pan Will nařídil koupit ve městě, a dal jsem za ně čertovskou spoustu peněz.“

„Ale ve jménu všech záhad, co chce tvůj ‚pan Will‘ dělat s kosami a rýči?“

„To je víc, než vím *já*, a ať mě čert vezme, jestli to není víc, než ví on sám. Ale to všechno je kvůli tomu broukovi.“

Když jsem viděl, že z Jupitera nic kloudného nedostanu, protože celý jeho rozum, jak se zdálo, pohltil „ten brouk“, vstoupil jsem do člunu a napnul plachtu. S příznivým a silným větrem jsme brzy vpluli do malé zátoky severně od pevnosti Moultrie a asi dvoumílová procházka nás přivedla k chatrči. Dorazili jsme kolem třetí odpoledne. Legrand nás netrpělivě očekával. Stiskl mi ruku s nervózní horlivostí, která mě vylekala a posílila podezření, jež jsem už choval. Byl bledý až příšerně a jeho hluboko posazené oči planuly nepřirozeným leskem. Po několika otázkách na jeho zdraví jsem se ho, protože jsem nevěděl, co lepšího říct, zeptal, jestli už od poručíka G. dostal *skarabea* zpátky.

„Ach ano,“ odpověděl a prudce zrudl, „dostal jsem ho hned druhý den ráno. Nic na světě by mě nepřimělo se s tím *skarabeem* rozloučit. Víte, že Jupiter má v tom ohledu docela pravdu?“

„V jakém smyslu?“ zeptal jsem se se smutnou předtuchou v srdci.

„V tom, že je to brouk ze *skutečného zlata*.“ Řekl to s výrazem hluboké vážnosti a mnou to nevýslovně otřáslo.

„Ten brouk mi přinese bohatství,“ pokračoval s vítězoslavným úsměvem, „vrátí mi rodinný majetek. Divíte se tedy, že si ho tak cením? Když už mi ho Štěstěna uznala za vhodné darovat, stačí, abych ho správně použil, a dostanu se ke zlatu, na které ukazuje. Jupitere, přines mi toho *skarabea!*“

„Cože! Toho brouka, pane? Toho já radši otravovat nebudu – musíte si pro něj sám.“ Nato Legrand vstal s vážným a důstojným výrazem a přinesl mi brouka ze skleněné skříňky, v níž byl uložen. Byl to krásný skarabeus, v té době přírodovědcům neznámý – z vědeckého hlediska samozřejmě velká vzácnost. Na jednom konci zad měl dvě kulaté černé skvrny a na druhém jednu protáhlou. Krovky byly nesmírně tvrdé a lesklé a vypadaly přesně jako leštěné zlato. Hmyz byl pozoruhodně těžký, a když jsem všechno uvážil, sotva jsem mohl Jupiterovi jeho názor zazlívat; ale co si počít s tím, že s ním Legrand souhlasí, to jsem za nic na světě nevěděl.

„Poslal jsem pro vás," řekl nadneseným tónem, když jsem si brouka prohlédl, „poslal jsem pro vás, abych měl vaši radu a pomoc při naplňování záměrů Osudu a brouka –"

„Můj milý Legrande," vykřikl jsem a skočil mu do řeči, „jste určitě nemocný a měl byste být trochu opatrný. Půjdete do postele a já s vámi pár dní zůstanu, dokud se z toho nedostanete. Máte horečku a –"

„Změřte mi tep," řekl.

Změřil jsem mu ho a, abych řekl pravdu, nenašel jsem ani nejmenší známku horečky.

„Ale můžete být nemocný i bez horečky. Dovolte mi, abych vám pro tentokrát něco předepsal. Za prvé jděte do postele. Za druhé –"

„Mýlíte se," vpadl mi do řeči, „je mi tak dobře, jak se jen dá čekat při tom rozrušení, kterým trpím. Jestli mi opravdu přejete dobré, zbavíte mě toho rozrušení."

„A jak se to má udělat?"

„Velmi snadno. Jupiter a já se chystáme na výpravu do kopců na pevnině a na té výpravě budeme potřebovat pomoc někoho, komu můžeme důvěřovat. Vy jste jediný, komu můžeme věřit. Ať uspějeme, nebo ne, rozrušení, které na mně teď vidíte, v obou případech pomine."

„Rád vám v čemkoli vyhovím," odpověděl jsem, „ale chcete říct, že ten pekelný brouk má s vaší výpravou do kopců něco společného?"

„Má."

„Pak se, Legrande, takového nesmyslného podniku nemůžu účastnit."

„To mě mrzí – moc mrzí – protože to budeme muset zkusit sami."

„Zkusit to sami! Ten člověk se určitě zbláznil! – ale počkejte! – jak dlouho chcete být pryč?"

„Nejspíš celou noc. Vyrazíme hned a v každém případě budeme zpátky do východu slunce."

„A slíbíte mi na svou čest, že až tenhle váš rozmar skončí a ta záležitost s broukem – dobrý Bože! – se vyřídí k vaší spokojenosti, vrátíte se domů a budete bezvýhradně poslouchat mé rady jako rady svého lékaře?“

„Ano; slibuji; a teď pojďme, nemáme čas ztrácet.“

S těžkým srdcem jsem přítele doprovodil. Vyrazili jsme kolem čtvrté – Legrand, Jupiter, pes a já. Jupiter nesl kosu a rýče – trval na tom, že to všechno ponese sám –, a to, jak se mi zdálo, spíš ze strachu, aby se některý z těch nástrojů nedostal pánovi na dosah, než z nějaké přehnané pracovitosti nebo ochoty. Tvářil se nanejvýš zarputile a „ten čertovskej brouk“ byla jediná slova, která mu za celou cestu vyklouzla ze rtů. Já jsem měl na starosti dvě zatemněné lucerny, zatímco Legrand se spokojil se *skarabeem*, kterého nesl přivázaného na konci kusu motouzu; za chůze s ním točil sem a tam jako kouzelník. Když jsem si všiml tohoto posledního, zjevného důkazu přítelova pomatení, sotva jsem zadržel slzy. Pokládal jsem však za nejlepší vyhovět jeho rozmaru, aspoň prozatím, nebo dokud nebudu moct sáhnout k nějakým ráznějším opatřením s nadějí na úspěch. Mezitím jsem se snažil, ale úplně marně, z něj vyzvědět, jaký je účel výpravy. Když se mu podařilo přimět mě, abych šel s ním, zřejmě už nechtěl mluvit o ničem méně důležitém, a na všechny mé otázky měl jedinou odpověď: „Uvidíme!“

Přepluli jsme potok na horním konci ostrova na loďce, vystoupali na vyvýšeninu na břehu pevniny a pokračovali severozápadním směrem krajinou nesmírně divokou a pustou, kde nebylo vidět ani stopu lidské nohy. Legrand rozhodně vedl; jen tu a tam se na okamžik zastavil, aby se poradil s něčím, co vypadalo jako orientační znamení, která si při nějaké dřívější příležitosti sám vytvořil.

Takhle jsme putovali asi dvě hodiny a slunce právě zapadalo, když jsme vstoupili do krajiny nekonečně pochmurnější než všechno, co jsme dosud viděli. Byla to jakási náhorní plošina nedaleko vrcholu téměř nepřístupného kopce, hustě zalesněného od úpatí až po temeno

a posetého obrovskými balvany, které jako by volně ležely na půdě a v mnoha případech je před zřícením do údolí pod nimi chránily jen stromy, o které se opíraly. Hluboké rokle na různých stranách dodávaly výjevu ještě drsnější vážnost.

Přírodní plošina, na kterou jsme se vyšplhali, byla hustě zarostlá ostružiním, kterým bychom se, jak jsme brzy zjistili, bez kosy nikdy neprodrali; a Jupiter nám na pánův pokyn začal klestit cestu k patě nesmírně vysokého liliovníku, který tam stál na rovině s nějakými osmi nebo deseti duby a daleko je všechny předčil, stejně jako všechny ostatní stromy, které jsem do té doby viděl, krásou listoví i tvaru, širokým rozpětím větví i celkovou majestátností. Když jsme k tomu stromu došli, obrátil se Legrand k Jupiterovi a zeptal se ho, jestli si myslí, že na něj dokáže vylézt. Starce ta otázka trochu zarazila a několik okamžiků neodpovídal. Nakonec přistoupil k obrovskému kmeni, pomalu ho obešel a pozorně si ho prohlédl. Když prohlídku dokončil, řekl jen:

„Jo, pane, Jup vyleze na každej strom, co kdy v životě viděl."

„Tak nahoru, a co nejdřív, protože brzy bude taková tma, že neuvidíme, co děláme."

„Jak vysoko musím, pane?" zeptal se Jupiter.

„Vylez nejdřív po hlavním kmeni a pak ti řeknu, kudy dál – a tady – počkej! Vezmi s sebou tohohle brouka."

„Toho brouka, pane Wille! – toho zlatýho brouka!" vykřikl černoch a zděšeně couvl. „Proč bych musel tahat brouka až nahoru na strom? – to teda ani za nic, k čertu!"

„Jestli se bojíš, Jupe, takový velký chlap jako ty, vzít do ruky neškodného malého mrtvého brouka, tak ho můžeš vynést na tomhle provázku – ale jestli ho s sebou nějak nevezmeš nahoru, budu nucen rozbít ti hlavu touhle lopatou."

„Co se zas děje, pane?" řekl Jup, kterého zjevně stud přiměl poslechnout. „Pořád musíte dělat randál kvůli starýmu chlapovi. Jenom jsem si dělal legraci. *Já* a bát se brouka! Co mi je po broukovi?" Nato

opatrně uchopil samý konec provázku, držel hmyz tak daleko od sebe, jak jen to okolnosti dovolovaly, a chystal se vylézt na strom.

V mládí má liliovník, *Liriodendron Tulipferum*, nejvelkolepější z amerických lesních stromů, neobyčejně hladký kmen a často vyrůstá do velké výšky bez postranních větví; ve zralejším věku však kůra zhrubne a zbrázdí se a na kmeni se objeví mnoho krátkých větví. V tomto případě tedy byla obtížnost výstupu spíš zdánlivá než skutečná. Jupiter objal ten obrovský válec co nejtěsněji pažemi a koleny, rukama se chytal výstupků a bosými prsty se opíral o jiné, a když se jednou či dvakrát jen o vlásek vyhnul pádu, vysoukal se konečně do první velké vidlice a zřejmě pokládal celou věc za prakticky vyřízenou. Nebezpečí toho kousku bylo vskutku už za ním, ačkoli lezec byl nějakých šedesát nebo sedmdesát stop nad zemí.

„Kudy teď, pane Wille?“ zeptal se.

„Drž se nejmohutnější větve – té na téhle straně,“ řekl Legrand. Černoch ho okamžitě poslechl a zjevně mu to nedělalo velké potíže; stoupal výš a výš, až jsme jeho podsaditou postavu v hustém listí, které ji obklopovalo, docela ztratili z očí. Vzápětí jsme zaslechli jeho hlas, jak na nás volá.

„Jak vysoko ještě musím?“

„Jak vysoko jsi teď?“ zeptal se Legrand.

„Hrozně vysoko,“ odpověděl černoch, „vidím skrz vršek stromu až na nebe.“

„Na nebe se nedívej, ale dávej pozor, co ti říkám. Podívej se dolů po kmeni a spočítej větve pod sebou na téhle straně. Kolik větví jsi přelezl?“

„Jedna, dvě, tři, čtyři, pět – přelez jsem pět velkejch větví, pane, na týhle straně.“

„Tak vylez ještě o jednu výš.“

Za několik minut se hlas ozval znovu a oznamoval, že dosáhl sedmé větve.

„Teď, Jupe,“ zvolal Legrand, zjevně velmi rozrušený, „chci, aby ses po té větvi dostal co nejdál. Kdybys uviděl něco divného, dej mi vědět.“ V tu chvíli padla i ta trocha pochybností, které jsem snad ještě choval o šílenství svého ubohého přítele. Nezbývalo mi nic jiného než usoudit, že propadl pomatení smyslů, a začal jsem se vážně strachovat, jak ho dostanu domů. Zatímco jsem přemýšlel, co by bylo nejlepší udělat, ozval se znovu Jupiterův hlas.

„Moc se bojím lízt po týhle větvi daleko – je skoro celá suchá, mrtvá.“

„Říkáš, že je to mrtvá větev, Jupitere?“ vykřikl Legrand roztřeseným hlasem.

„Jo, pane, mrtvá jak kámen – dočista vyřízená – odešla z tohohle světa.“

„Proboha, co mám dělat?“ zeptal se Legrand, zdánlivě v největším zoufalství.

„Co dělat!“ řekl jsem, rád, že mám příležitost vložit se do toho. „Přece jít domů a do postele. No tak! – buďte rozumný. Už je pozdě, a navíc si vzpomeňte na svůj slib.“

„Jupitere,“ zvolal Legrand, aniž mi věnoval sebemenší pozornost, „slyšíš mě?“

„Jo, pane Wille, slyším vás moc dobře.“

„Tak to dřevo pořádně zkus nožem a řekni mi, jestli je hodně shnilé.“

„Shnilá je, pane, to jo,“ odpověděl černoch po chvilce, „ale ne zas tak moc, jak by mohla bejt. Kousek po ní bych se možná odvážil, kdybych byl sám, to je pravda.“

„Kdybys byl sám! – Co tím myslíš?“

„No, myslím toho brouka. Je to *strašně* těžkej brouk. Kdybych ho napřed hodil dolů, větev by se pod váhou jednoho starýho chlapa nezlomila.“

„Ty pekelný lotře!“ zvolal Legrand, zjevně s velkou úlevou. „Co mi to tu vykládáš za nesmysly? Jestli toho brouka pustíš, zakroutím ti krkem, to si piš. Poslouchej, Jupitere, slyšíš mě?“

„Jo, pane, nemusíte na chudáka starýho takhle křičet.“

„Dobře! Tak teď poslouchej! – Jestli vylezeš po té větvi tak daleko, jak si myslíš, že je to bezpečné, a brouka nepustíš, dostaneš ode mě stříbrný dolar, hned jak slezeš dolů.“

„Už lezu, pane Wille – fakt že jo,“ odpověděl černoch velmi pohotově, „už jsem skoro na konci.“

„*Na konci!*“ až zaječel Legrand. „Říkáš, že jsi na konci té větve?“

„Hned budu na konci, pane – ó-ó-ó-ó-ó! Pane Bože, smiluj se! Co je tohle na tom stromě?“

„No!“ zvolal Legrand, nesmírně potěšený. „Co je to?“

„Nic, jenom lebka – někdo tu nechal na stromě hlavu a vrány z ní ozobaly všechno maso, do posledního kousku.“

„Lebka, říkáš! – Výborně – jak je k větvi připevněná? – Co ji drží?“

„Hned, pane, musím se podívat. No tohle je ale divná věc, na mou duši – v lebce je velikánskej hřebík a ten ji drží na stromě.“

„Dobře, Jupitere, a teď udělej přesně, co ti řeknu – slyšíš?“

„Jo, pane.“

„Tak dávej pozor – najdi levé oko té lebky.“

„Hm! Hů! No pěkný! Vždyť tady žádný oko nezbylo.“

„Ať tě vezme čert i s tvou hloupostí! Poznáš pravou ruku od levé?“

„Jo, to poznám – to vím moc dobře – levá je ta, kterou štípu dřív.“

„No ovšem! Ty jsi levák; a levé oko máš na stejné straně jako levou ruku. Tak teď snad najdeš levé oko té lebky, nebo aspoň místo, kde levé oko bývalo. Našel jsi ho?“

Nastala dlouhá odmlka. Nakonec se černoch zeptal:

„Je levý oko tý lebky taky na stejný straně jako levá ruka tý lebky? – Protože lebka nemá vůbec žádnou ruku – ale nic! Už mám to levý oko – tady je levý oko! Co s ním mám dělat?“

„Prostrč jím brouka a spusť ho, kam až provázek dosáhne – ale dej pozor, ať provázek nepustíš z ruky."

„Všechno hotovo, pane Wille; prostrčit brouka tou dírou byla hračka – koukejte se po něm tam dole!"

Během celého toho rozhovoru nebylo z Jupitera nic vidět; ale brouk, kterého spustil dolů, se teď objevil na konci provázku a v posledních paprscích zapadajícího slunce, které ještě slabě ozařovaly návrší, na němž jsme stáli, se třpytil jako koule z leštěného zlata. Skarabeus visel docela volně, mimo všechny větve, a kdyby spadl, dopadl by nám přímo k nohám. Legrand okamžitě vzal kosu, vysekal s ní přímo pod broukem kruhový prostor o průměru tří nebo čtyř yardů, a když s tím byl hotov, nařídil Jupiterovi, aby provázek pustil a slezl ze stromu.

Můj přítel s velkou pečlivostí zarazil do země kolík přesně v místě, kam brouk dopadl, a potom vytáhl z kapsy pásmo. Jeden jeho konec připevnil k tomu místu kmene, které bylo kolíku nejblíž, odvinul pásmo až ke kolíku a odtud ho odvíjel dál, ve směru daném oběma body, stromem a kolíkem, do vzdálenosti padesáti stop – a Jupiter mu přitom kosou vysekával z cesty ostružiní. V místě, kam tak došel, zarazil druhý kolík a kolem něj jako kolem středu narýsoval hrubý kruh o průměru asi čtyř stop. Pak sám vzal rýč, jeden podal Jupiterovi a jeden mně a požádal nás, abychom co nejrychleji začali kopat.

Abych řekl pravdu, po takové zábavě jsem nikdy zvlášť netoužil, a právě v tu chvíli bych ji nejraději odmítl; noc se blížila a z dosavadní námahy jsem byl velmi unavený; neviděl jsem však, jak z toho vyklouznout, a bál jsem se, že odmítnutím svého ubohého přítele vyvedu z rovnováhy. Kdybych se mohl spolehnout na Jupiterovu pomoc, neváhal bych ani chvíli a pokusil se toho blázna dostat domů násilím; ale znal jsem povahu starého černocha příliš dobře, než abych doufal, že by mi za jakýchkoli okolností pomohl ve rvačce s vlastním pánem. Nepochyboval jsem, že se Legrand nakazil některou z nesčetných jižan-

ských pověr o zakopaných penězích a že jeho fantazii posílil nález skarabea, nebo snad Jupiterova umíněnost, s jakou trval na tom, že je to „brouk z pravého zlata". Mysl náchylná k šílenství se takovými podněty snadno nechá svést – zvlášť když souzní s oblíbenými, předem utvořenými představami –, a pak jsem si vzpomněl na řeči toho ubožáka o tom, že brouk je „ukazatelem jeho štěstí". Celkově vzato jsem byl smutně rozmrzelý a bezradný, ale nakonec jsem se rozhodl udělat z nouze ctnost – kopat s chutí, a tak toho snílka tím dřív na vlastní oči přesvědčit o mylnosti jeho názorů.

Rozsvítili jsme lucerny a dali se všichni do práce s horlivostí hodnou rozumnější věci; a jak na nás a na naše nářadí dopadala jejich záře, nemohl jsem se ubránit myšlence, jak malebnou skupinu tvoříme a jak podivně a podezřele by naše počínání muselo vypadat v očích vetřelce, který by na nás náhodou narazil.

Kopali jsme vytrvale celé dvě hodiny. Mluvilo se málo; a hlavní potíž nám dělalo štěkání psa, který o naši práci jevil neobyčejný zájem. Nakonec začal být tak neodbytný, že jsme se báli, aby nepřivolal nějaké tuláky z okolí – či spíš to byla obava Legrandova; já sám bych byl rád každému vyrušení, které by mi umožnilo dostat toho pomatence domů. Hluk nakonec velmi účinně utišil Jupiter: vylezl z jámy s umíněně rozvážným výrazem, zavázal zvířeti tlamu jednou ze svých šlí a pak se s vážným uchechtnutím vrátil k práci.

Když uplynula ta doba, byli jsme v hloubce pěti stop, a po pokladu stále ani stopa. Všichni jsme se zastavili a já začal doufat, že fraška skončila. Legrand si však, přestože byl zjevně velmi zaražený, zamyšleně otřel čelo a začal znovu. Vykopali jsme už celý kruh o průměru čtyř stop, a teď jsme jeho hranice trochu rozšířili a šli ještě o dvě stopy hlouběji. Stále se nic neobjevilo. Hledač zlata, kterého jsem upřímně litoval, se nakonec vyškrábal z jámy, s nejtrpčím zklamáním vepsaným v každém rysu, a pomalu a neochotně si začal oblékat kabát, který na začátku práce odhodil. Já jsem zatím mlčel. Jupiter na pokyn

svého pána začal sbírat nářadí. Když to bylo hotovo a pes měl zase volnou tlamu, vydali jsme se v hlubokém mlčení k domovu.

Udělali jsme tím směrem snad tucet kroků, když Legrand se zaklením přiskočil k Jupiterovi a popadl ho za límec. Ohromený černoch vytřeštil oči, otevřel ústa dokořán, pustil rýče a padl na kolena.

„Ty lotře," řekl Legrand a syčel jednotlivé slabiky skrz zaťaté zuby, „ty pekelný ničemo! – Mluv, povídám! – Odpověz mi hned a bez vytáček! – Které – které je tvoje levé oko?"

„Ježíšmarjá, pane Wille! Není snad tohle doopravdy moje levý oko?" zařval vyděšený Jupiter, položil si ruku na pravé oko a se zoufalou houževnatostí ji na něm držel, jako by se bál, že mu ho pán každou chvíli vydloubne.

„To jsem si myslel! – Věděl jsem to! Hurá!" hulákal Legrand, pustil černocha a předvedl řadu skoků a piruet k velkému úžasu svého sluhy, který se zvedl z kolen a beze slova se díval ze svého pána na mě a pak ze mě na svého pána.

„Pojďte! Musíme zpátky," řekl Legrand, „hra ještě neskončila," a znovu nás vedl k liliovníku.

„Jupitere," řekl, když jsme došli k jeho patě, „pojď sem! Byla lebka přibitá k větvi obličejem ven, nebo obličejem k větvi?"

„Obličej byl ven, pane, aby se vrány mohly pěkně dostat k očím, bez potíží."

„Dobře, a kterým okem jsi spustil brouka, tímhle, nebo tímhle?" – a Legrand se dotkl jednoho i druhého Jupiterova oka.

„Tímhle okem, pane – levým okem – přesně jak jste mi řekl," a černoch přitom ukázal na své pravé oko.

„To stačí – musíme to zkusit znovu."

Tu můj přítel, v jehož šílenství jsem nyní viděl, nebo se mi zdálo, že vidím, jisté známky metody, přemístil kolík, který označoval místo, kam brouk dopadl, asi o tři palce na západ od jeho dřívější polohy. Potom znovu natáhl pásmo od nejbližšího bodu kmene ke kolíku, jako

předtím, a pokračoval v přímé linii až do vzdálenosti padesáti stop; tak určil místo vzdálené několik yardů od bodu, kde jsme předtím kopali.

Kolem nového místa jsme teď narýsovali kruh, o něco větší než předtím, a znovu se pustili do práce s rýči. Byl jsem strašně unavený, ale aniž jsem dobře chápal, co ve mně způsobilo ten obrat, necítil jsem už k uložené práci žádný velký odpor. Začalo mě to nevysvětlitelně zajímat – ba dokonce vzrušovat. Snad to bylo něčím v celém tom výstředním Legrandově počínání – nějakým nádechem prozíravosti nebo rozvahy, který na mě zapůsobil. Kopal jsem dychtivě a tu a tam jsem se přistihl, že se opravdu s něčím, co se velmi podobalo očekávání, rozhlížím po vysněném pokladu, jehož přelud připravil mého nešťastného druha o rozum. V jedné chvíli, kdy mě takové bláhové myšlenky naplno ovládly a kdy jsme pracovali asi hodinu a půl, nás znovu vyrušilo zuřivé vytí psa. Jeho neklid byl napoprvé zjevně jen projevem hravosti nebo rozmaru, ale teď zněl hořce a vážně. Když se mu Jupiter znovu pokusil zavázat tlamu, zuřivě se bránil, skočil do jámy a horečně v ní drápy rozhrabával hlínu. Za několik vteřin odkryl hromadu lidských kostí, které tvořily dvě úplné kostry, a mezi nimi několik kovových knoflíků a cosi, co vypadalo jako prach ze zetlelé vlny. Několik ran rýčem vyvrátilo čepel velkého španělského nože, a jak jsme kopali dál, objevily se tři nebo čtyři volně ležící zlaté a stříbrné mince.

Při pohledu na ně se Jupiter sotva dokázal ovládnout radostí, ale tvář jeho pána nesla výraz krajního zklamání. Naléhal však, abychom v úsilí pokračovali, a sotva to dořekl, zakopl jsem a upadl dopředu, protože jsem se špičkou boty zachytil o velký železný kruh, který ležel napůl zahrabaný v kypré zemi.

Teď jsme se dali do práce doopravdy, a nikdy jsem nezažil deset minut napjatějšího vzrušení. Za tu dobu jsme vykopali podlouhlou dřevěnou truhlu, která byla tak dokonale zachovalá a tak neobyčejně tvrdá, že ji zřejmě kdosi podrobil nějakému mineralizačnímu postupu

– snad působení chloridu rtuťnatého. Truhla byla tři a půl stopy dlouhá, tři stopy široká a dvě a půl stopy hluboká. Byla pevně stažená pásy z kovaného železa, snýtovanými tak, že tvořily po celém povrchu jakousi otevřenou mříž. Na každé straně truhly byly u víka tři železné kruhy – celkem šest –, za které ji mohlo pevně uchopit šest lidí. Při vší společné námaze jsme ji v jejím loži dokázali jen nepatrně pohnout. Okamžitě jsme pochopili, že tak velkou tíhu nemůžeme odnést. Naštěstí víko jistily jen dvě posuvné závory. Ty jsme odsunuli – třesoucí se a lapající po dechu nedočkavostí. V jediném okamžiku před námi zářil poklad nevyčíslitelné ceny. Jak do jámy padalo světlo luceren, šlehal z neuspořádané hromady zlata a drahokamů vzhůru jas a třpyt, který nás doslova oslepoval.

Nebudu se pokoušet popsat, s jakými pocity jsem se díval. Převládal pochopitelně úžas. Legrand vypadal vzrušením vyčerpaný a promluvil jen pár slov. Jupiterova tvář byla několik minut tak smrtelně bledá, jak jen to u černocha v povaze věcí vůbec je možné. Vypadal omámeně – jako zasažený bleskem. Pak padl v jámě na kolena, zabořil holé paže až po lokty do zlata a nechal je tam, jako by si vychutnával přepychovou koupel. Nakonec s hlubokým povzdechem zvolal, jako by mluvil sám k sobě:

„A tohle všechno kvůli zlatýmu broukovi! Kvůli tomu hezkýmu zlatýmu broukovi! Kvůli tomu chudákovi zlatýmu broučkovi, kterýmu jsem tak surově nadával! Nestydíš se, ty starej hlupáku? – Odpověz!“

Nakonec bylo nutné, abych pána i sluhu přiměl k tomu, že je nejvyšší čas poklad odnést. Bylo už pozdě a museli jsme se přičinit, abychom měli všechno pod střechou ještě před rozedněním. Těžko říct, co se mělo udělat, a s rozvažováním jsme strávili spoustu času – tak zmatené myšlenky jsme všichni měli. Nakonec jsme truhlu odlehčili tím, že jsme z ní vyndali dvě třetiny obsahu, a teprve pak se nám ji s jistou námahou podařilo vytáhnout z jámy. Vyndané předměty jsme uložili do ostružiní a nechali u nich na stráži psa s přísným Jupitero-

vým příkazem, aby se pod žádnou záminkou nehnul z místa a až do našeho návratu ani neotevřel tlamu. Pak jsme s truhlou spěchali domů; do chatrče jsme se dostali bezpečně, ale po nesmírné dřině, v jednu hodinu ráno. Byli jsme tak vyčerpaní, že udělat hned něco víc bylo nad lidské síly. Odpočívali jsme do dvou a navečeřeli se; ihned potom jsme vyrazili zpátky do kopců, vyzbrojeni třemi pevnými pytli, které se naštěstí v domě našly. Krátce před čtvrtou jsme dorazili k jámě, rozdělili mezi sebe zbytek kořisti co nejrovnoměrněji, jámy jsme nechali nezasypané a vydali jsme se znovu k chatrči, kde jsme podruhé složili svá zlatá břemena, právě když nad korunami stromů na východě zasvitly první slabé pruhy úsvitu.

Byli jsme teď úplně zlomení; ale nesmírné vzrušení té chvíle nám nedopřálo odpočinku. Po neklidném spánku, který trval nějaké tři nebo čtyři hodiny, jsme vstali, jako bychom se předem domluvili, abychom svůj poklad prozkoumali.

Truhla byla plná až po okraj a my jsme celý den a větší část následující noci strávili zkoumáním jejího obsahu. Nebylo v něm nic, co by se podobalo pořádku nebo uspořádání. Všechno tam bylo naházeno páté přes deváté. Když jsme všechno pečlivě roztřídili, zjistili jsme, že vlastníme ještě větší bohatství, než jsme zprvu předpokládali. Na mincích tam bylo o něco víc než čtyři sta padesát tisíc dolarů – hodnotu jednotlivých kusů jsme odhadovali co nejpřesněji podle tabulek z té doby. Nebylo tam ani zrnko stříbra. Všechno bylo zlato starého data a velké rozmanitosti – francouzské, španělské a německé peníze, několik anglických guinejí a nějaké žetony, jaké jsme nikdy předtím neviděli. Bylo tam i několik velmi velkých a těžkých mincí, tak opotřebovaných, že jsme z jejich nápisů nic nevyčetli. Americké peníze tam nebyly žádné. Hodnotu drahokamů bylo těžší odhadnout. Byly tam diamanty – některé z nich mimořádně velké a krásné –, celkem sto deset, a ani jeden malý; osmnáct rubínů pozoruhodné zářivosti; tři sta deset smaragdů, všechny velmi krásné; a jednadvacet safírů a jeden opál.

Všechny ty kameny byly vylomeny z obrub a volně naházeny do truhly. Samotné obruby, které jsme vybrali z ostatního zlata, vypadaly, jako by je někdo roztloukl kladivy, snad aby se nedaly poznat. Kromě toho všeho tam bylo obrovské množství šperků z ryzího zlata; téměř dvě stě masivních prstenů a náušnic; drahocenné řetězy – pokud si vzpomínám, třicet; osmdesát tři velmi velkých a těžkých krucifixů; pět zlatých kadidelnic velké ceny; ohromná zlatá mísa na punč, zdobená bohatě tepanými vinnými listy a bakchantskými postavami; dva nádherně tepané jílce mečů a mnoho dalších menších předmětů, na které si už nevzpomínám. Váha těchto cenností přesahovala tři sta padesát liber obchodní váhy; a do tohoto odhadu jsem nezapočítal sto devadesát sedm skvostných zlatých hodinek, z nichž tři měly každé cenu nejméně pěti set dolarů. Mnohé z nich byly velmi staré a jako měřidla času bezcenné, protože jejich strojky víceméně rozežrala rez – ale všechny byly bohatě posázeny drahokamy a v pouzdrech velké ceny. Celkový obsah truhly jsme té noci odhadli na milion a půl dolarů; a když jsme později prodali šperky a drahokamy – několik jsme si jich ponechali pro vlastní potřebu –, ukázalo se, že jsme poklad hodně podcenili.

Když jsme konečně prohlídku dokončili a nesmírné vzrušení té doby do jisté míry opadlo, Legrand, který viděl, že umírám netrpělivostí po rozluštění této nanejvýš neobyčejné hádanky, mi podrobně vylíčil všechny okolnosti, které s ní souvisely.

„Vzpomínáte si," řekl, „na ten večer, kdy jsem vám podal hrubý náčrtek skarabea, který jsem udělal. Vzpomínáte si také, že jsem se na vás dost rozzlobil, protože jste trval na tom, že moje kresba připomíná umrlčí hlavu. Když jste to poprvé prohlásil, myslel jsem, že žertujete; ale potom jsem si vybavil zvláštní skvrny na hřbetě toho brouka a přiznal jsem si, že vaše poznámka má jisté malé opodstatnění. Přesto mě ten úšklebek nad mým kreslířským uměním dráždil – protože mě po-

kládají za dobrého kreslíře –, a když jste mi tedy podal ten útržek pergamenu, chtěl jsem ho zmačkat a rozzlobeně hodit do ohně."

„Útržek papíru, chcete říct," namítl jsem.

„Ne; vypadal hodně jako papír a zprvu jsem si také myslel, že to papír je, ale když jsem na něj začal kreslit, hned jsem zjistil, že je to kousek velmi tenkého pergamenu. Byl dost špinavý, vzpomínáte. Nuže, právě když jsem ho mačkal, padl mi pohled na náčrtek, na který jste se díval, a dovedete si představit můj úžas, když jsem opravdu spatřil obrys umrlčí hlavy právě tam, kde jsem podle všeho nakreslil brouka. Na okamžik jsem byl příliš ohromen, abych dokázal přesně uvažovat. Věděl jsem, že moje kresba se od tohoto obrázku v podrobnostech velmi liší – i když v celkových obrysech mezi nimi byla jistá podobnost. Vzápětí jsem vzal svíčku, posadil se na druhém konci pokoje a začal pergamen zkoumat podrobněji. Když jsem ho obrátil, uviděl jsem na rubu svůj vlastní náčrtek, přesně tak, jak jsem ho nakreslil. Mou první myšlenkou teď bylo prosté překvapení nad opravdu pozoruhodnou podobností obrysů – nad zvláštní náhodou, že beze mého vědomí byla na druhé straně pergamenu, přímo pod mým obrázkem skarabea, lebka, a že se ta lebka nejen obrysem, ale i velikostí tolik podobala mé kresbě. Říkám, že ta zvláštní náhoda mě na chvíli naprosto omráčila. Tak takové náhody obvykle působí. Mysl se snaží najít souvislost – řetěz příčin a následků –, a když se jí to nedaří, upadne do jakési dočasné ochrnutosti. Ale když jsem se z té strnulosti vzpamatoval, začalo mi pozvolna svítat přesvědčení, které mě vylekalo ještě mnohem víc než ta náhoda. Začal jsem si zřetelně, jasně vzpomínat, že na pergamenu žádná kresba nebyla, když jsem kreslil skarabea. Byl jsem si tím naprosto jistý; vzpomněl jsem si totiž, jak jsem obracel nejdřív jednu stranu a pak druhou a hledal nejčistší místo. Kdyby tam lebka tehdy byla, nemohl bych ji přece přehlédnout. To bylo skutečně tajemství, které jsem nedokázal vysvětlit; ale už v té rané chvíli jako by v nejzazších a nejskrytějších komnatách mého rozumu slabě zasvitla, jako

světélko světlušky, představa té pravdy, kterou tak skvostně dokázalo naše včerejší noční dobrodružství. Okamžitě jsem vstal, pergamen bezpečně uschoval a odložil všechny další úvahy na dobu, kdy budu sám.

„Když jste odešel a Jupiter tvrdě spal, pustil jsem se do soustavnějšího zkoumání celé věci. Nejdřív jsem uvažoval o tom, jak se ke mně pergamen dostal. Místo, kde jsme skarabea objevili, leželo na pobřeží pevniny, asi míli na východ od ostrova a jen kousek nad čárou přílivu. Když jsem ho chytil, kousl mě tak ostře, že jsem ho pustil. Jupiter, opatrný jako vždycky, se nejdřív rozhlédl po listu nebo něčem podobném, čím by mohl brouka, který k němu přiletěl, uchopit. V tu chvíli padl jeho pohled, a můj také, na ten útržek pergamenu, který jsem tehdy považoval za papír. Ležel napůl zahrabaný v písku a trčel z něj jeden roh. Nedaleko místa, kde jsme ho našli, jsem si všiml zbytků trupu něčeho, co zřejmě bývalo lodním člunem. Vrak tam podle všeho ležel už hodně dlouho; podobnost s lodním trámovím se dala sotva rozeznat.

„Nuže, Jupiter pergamen zvedl, zabalil do něj brouka a dal mi ho. Brzy nato jsme se obrátili k domovu a cestou jsme potkali poručíka G. Ukázal jsem mu brouka a on mě poprosil, abych mu ho dovolil vzít do pevnosti. Když jsem souhlasil, hned ho strčil do kapsy u vesty, bez pergamenu, do kterého byl zabalený a který jsem po celou dobu, co si brouka prohlížel, držel v ruce. Snad se bál, že si to rozmyslím, a pokládal za nejlepší zajistit si kořist okamžitě – víte, jak je nadšený pro všechno, co souvisí s přírodopisem. Přitom jsem si, aniž jsem si to uvědomil, musel pergamen strčit do vlastní kapsy.

„Vzpomínáte si, že když jsem šel ke stolu, abych brouka nakreslil, nenašel jsem papír na místě, kde obvykle bývá. Podíval jsem se do zásuvky a ani tam žádný nebyl. Hledal jsem v kapsách a doufal, že najdu nějaký starý dopis, když mi ruka padla na ten pergamen. Líčím vám

tak podrobně, jak přesně se ke mně dostal, protože ty okolnosti na mě zapůsobily obzvlášť silně.

„Nepochybně si budete myslet, že mám bujnou fantazii – ale už jsem si utvořil jakousi souvislost. Spojil jsem dva články velkého řetězu. Na mořském pobřeží ležel člun a nedaleko od člunu pergamen – ne papír – a na něm byla nakreslená lebka. Samozřejmě se zeptáte: ‚Kde je tu souvislost?' Odpovídám, že lebka, neboli umrlčí hlava, je všeobecně známým znakem pirátů. Vlajka s umrlčí hlavou se vytahuje při každém boji.

„Řekl jsem, že ten útržek byl z pergamenu, a ne z papíru. Pergamen je trvanlivý – téměř nezničitelný. Věci malé důležitosti se na pergamen svěřují jen zřídka; pro obyčejné kreslení nebo psaní se totiž zdaleka nehodí tak dobře jako papír. Ta úvaha napovídala, že umrlčí hlava má nějaký smysl – nějaký význam. Neopomněl jsem si také všimnout tvaru pergamenu. Ačkoli jeden jeho roh byl nějakou náhodou zničený, bylo vidět, že původně měl podlouhlý tvar. Byl to právě takový proužek, jaký by si člověk mohl vybrat pro zápisek – pro záznam něčeho, na co se má dlouho pamatovat a co se má pečlivě uchovat."

„Ale," vpadl jsem mu do řeči, „říkáte, že lebka na pergamenu nebyla, když jste kreslil brouka. Jak tedy nacházíte nějakou souvislost mezi člunem a lebkou – když ta lebka, jak sám přiznáváte, musela být nakreslena – Bůh ví jak a kým – až nějakou dobu poté, co jste načrtl skarabea?"

„Ano, na tom se točí celé tajemství; i když tuhle část záhady jsem rozluštil poměrně snadno. Moje kroky byly jisté a mohly vést jen k jedinému výsledku. Uvažoval jsem například takto: Když jsem kreslil skarabea, na pergamenu nebyla vidět žádná lebka. Když jsem kresbu dokončil, podal jsem ji vám a bedlivě jsem vás pozoroval, dokud jste mi ji nevrátil. Vy jste tedy lebku nenakreslil a nikdo jiný, kdo by to mohl udělat, tam nebyl. Nebyla tedy nakreslena lidskou rukou. A přesto nakreslena byla.

„V tomto bodě svých úvah jsem se snažil vzpomenout si – a opravdu jsem si vzpomněl, naprosto zřetelně – na každou událost, k níž v té chvíli došlo. Bylo chladno – ó, jaká vzácná a šťastná náhoda! – a v krbu plápolal oheň. Já jsem byl rozehřátý pohybem a seděl jsem u stolu. Vy jste si ale přitáhl židli těsně ke krbu. Právě když jsem vám podal pergamen do ruky a vy jste si ho začal prohlížet, vešel Wolf, můj novofundlanďan, a vyskočil vám na ramena. Levou rukou jste ho hladil a odstrkoval, zatímco pravá, v níž jste držel pergamen, vám bezvládně klesla mezi kolena, docela blízko k ohni. V jednu chvíli jsem si myslel, že pergamen chytil plamen, a chtěl jsem vás varovat, ale než jsem stačil promluvit, odtáhl jste ho a zabral se do jeho zkoumání. Když jsem všechny tyto podrobnosti uvážil, nepochyboval jsem ani na okamžik, že to bylo teplo, co na pergamenu vyvolalo lebku, kterou jsem na něm viděl nakreslenou. Dobře víte, že existují, a odedávna existovaly, chemické přípravky, s jejichž pomocí lze psát na papír nebo na pergamen tak, že písmo se stane viditelným, teprve když se vystaví působení ohně. Někdy se používá zafr rozpuštěný v lučavce královské a zředěný čtyřnásobným množstvím vody; vznikne zelený odstín. Kovový kobalt rozpuštěný v kyselině dusičné dává červenou. Tyto barvy po kratší či delší době, když popsaný materiál vychladne, zmizí, ale znovu se objeví, když se znovu zahřeje.

„Teď jsem si umrlčí hlavu pozorně prohlédl. Její vnější okraje – okraje kresby nejblíže okraji pergamenu – byly mnohem zřetelnější než ostatní. Bylo jasné, že teplo nepůsobilo dokonale nebo rovnoměrně. Okamžitě jsem rozdělal oheň a každou část pergamenu jsem vystavil sálavému žáru. Zprvu se jen zvýraznily slabé čáry lebky; ale když jsem v pokusu vytrval, objevil se v rohu proužku, šikmo naproti místu, kde byla nakreslena umrlčí hlava, obrázek, který jsem zprvu pokládal za kozla. Bližší prohlídka mě však přesvědčila, že má představovat kůzle – anglicky *kid*.“

„Cha, cha!“ řekl jsem. „Já se vám ovšem nemám právo smát – milion a půl je na veselí příliš vážná věc –, ale přece nechcete ke svému řetězu přidat třetí článek – mezi svými piráty a kozlem přece žádnou zvláštní souvislost nenajdete – piráti, víte, nemají s kozly nic společného; ti patří do oboru zemědělství.“

„Ale vždyť jsem právě řekl, že to nebyl obrázek kozla.“

„Dobře, tak tedy kůzle – to je skoro totéž.“

„Skoro, ale ne úplně,“ řekl Legrand. „Možná jste slyšel o jistém kapitánu Kiddovi. Na obrázek toho zvířete jsem se okamžitě díval jako na jakýsi podpis – slovní hříčku nebo hieroglyf. Říkám podpis, protože tu myšlenku mi vnukla jeho poloha na pergamenu. Umrlčí hlava v protějším rohu, šikmo naproti, vypadala zase jako razítko nebo pečeť. Velmi mě však mrzelo, že chybělo všechno ostatní – tělo listiny, kterou jsem si představoval – text, který by k tomu všemu patřil.“

„Předpokládám, že jste mezi razítkem a podpisem čekal nějaký dopis.“

„Něco takového. Faktem je, že se mě neodolatelně zmocnilo tušení nějakého ohromného štěstí, které se blíží. Sotva dokážu říct proč. Snad to nakonec bylo spíš přání než skutečná víra – ale víte, že Jupiterova hloupá slova o tom, že brouk je z ryzího zlata, měla na mou fantazii pozoruhodný vliv? A pak ta řada náhod a shod okolností – ty byly opravdu tak mimořádné. Všimněte si, jaká to byla pouhá náhoda, že k těm událostem došlo právě v jediný den v celém roce, kdy bylo, nebo kdy vůbec může být, dost chladno na oheň, a že bez ohně, nebo bez zásahu psa v přesně tom okamžiku, kdy se objevil, bych si umrlčí hlavy nikdy nevšiml, a nikdy bych se tedy nestal majitelem pokladu.“

„Ale pokračujte – hořím netrpělivostí.“

„Nuže, slyšel jste samozřejmě ty četné příběhy, které kolují – tisíce nejasných pověstí o penězích, které někde na atlantském pobřeží zakopal Kidd se svými druhy. Ty pověsti musely mít nějaký skutečný základ. A že se ty pověsti udržely tak dlouho a tak nepřetržitě, mohlo

podle mého názoru vyplývat jedině z toho, že zakopaný poklad pořád leží v zemi. Kdyby byl Kidd svou kořist na čas ukryl a pak si ji zase vyzvedl, sotva by se k nám ty pověsti dostaly v dnešní neměnné podobě. Všimněte si, že všechny ty příběhy vyprávějí o hledačích peněz, ne o nálezcích peněz. Kdyby byl pirát své peníze získal zpět, celá věc by tím skončila. Zdálo se mi, že ho nějaká nehoda – řekněme ztráta zápisu, který udával místo pokladu – připravila o možnost ho vyzvednout, a že se o té nehodě dozvěděli jeho druhové, kteří by jinak možná nikdy neslyšeli, že byl nějaký poklad vůbec ukryt, a kteří se ho marně, protože bez vodítka, snažili získat zpět a tím pověstem, dnes tak rozšířeným, nejprve dali vzniknout a pak je roznesli do celého světa. Slyšel jste někdy, že by se na pobřeží vykopal nějaký významný poklad?“

„Nikdy.“

„Ale že Kiddovo nahromaděné jmění bylo nesmírné, to je dobře známo. Pokládal jsem tedy za samozřejmé, že ho země pořád skrývá; a sotva vás překvapí, když vám řeknu, že jsem cítil naději, téměř hraničící s jistotou, že ten tak podivně nalezený pergamen obsahuje ztracený záznam o místě úkrytu.“

„Ale jak jste postupoval?“

„Znovu jsem podržel pergamen u ohně, který jsem předtím ještě víc rozdmýchal; ale nic se neobjevilo. Teď mě napadlo, že by na neúspěchu mohla mít podíl vrstva špíny; proto jsem pergamen opatrně opláchl teplou vodou, a když jsem to udělal, položil jsem ho do plechové pánve, lebkou dolů, a pánev jsem postavil na pec se žhavým dřevěným uhlím. Za několik minut, když se pánev důkladně rozpálila, jsem proužek vyndal a k své nevýslovné radosti jsem zjistil, že je na několika místech poset něčím, co vypadalo jako číslice seřazené do řádků. Znovu jsem ho vložil do pánve a nechal ho tam ještě minutu. Když jsem ho vyndal, vypadal celý přesně tak, jak ho vidíte teď.“

Legrand pergamen znovu nahřál a podal mi ho k prohlédnutí. Mezi umrlčí hlavou a kozlem byly červenou barvou neuměle vyvedeny tyto

znaky:

„53‡‡†305))6*;4826)4‡.)4‡);806*;48†8¶60))85;1‡(;:‡*8†83(88)5*†
;46(;88*96*?;8)*‡(;485);5*†2:*‡(;4956*2(5—*4)8¶*8*;4069285);)
6†8)4‡‡;1(‡9;48081;8:8‡1;48†85;4)485†528806*81(‡9;48;(88;4(‡?3
4;48)4‡;161;:188;‡?;“

„Ale,“ řekl jsem a vrátil mu proužek, „já jsem pořád stejně v temnotách. Kdyby na mě za rozluštění téhle hádanky čekaly všechny drahokamy Golkondy, jsem si docela jistý, že bych si je nezasloužil.“

„A přece,“ řekl Legrand, „rozluštění není ani zdaleka tak obtížné, jak by vás mohl svést k domněnce první letmý pohled na ty znaky. Jak by každý snadno uhodl, tvoří ty znaky šifru – to znamená, že nesou nějaký smysl; jenže podle toho, co se o Kiddovi ví, jsem ho nemohl pokládat za schopného sestavit některé ze složitějších tajných písem. Hned jsem usoudil, že tohle je jednoduchého druhu – takového ovšem, který by se neotesanému rozumu námořníka zdál bez klíče naprosto nerozluštitelný.“

„A vy jste ho opravdu rozluštil?“

„Snadno; rozluštil jsem už jiné, desettisíckrát složitější. Okolnosti a jistý sklon mysli mě přivedly k zájmu o podobné hádanky, a lze vážně pochybovat, že by lidský důvtip dokázal sestavit hádanku takového druhu, kterou by lidský důvtip, náležitě uplatněný, nedokázal rozluštit. Ve skutečnosti, jakmile jsem jednou měl před sebou souvislé a čitelné znaky, sotva jsem pomyslel na to, jak obtížné bude odhalit jejich význam.

„V tomto případě – a vlastně ve všech případech tajného písma – se první otázka týká jazyka šifry; zásady luštění totiž, zvlášť pokud jde o ty jednodušší šifry, závisejí na povaze daného jazyka a podle ní se také liší. Zpravidla nezbývá nic jiného než zkoušet – podle pravděpodobnosti – jeden jazyk po druhém, všechny, které luštitel zná, dokud nenarazí na ten pravý. U šifry, kterou máme před sebou, však všechny

obtíže odstranil podpis. Slovní hříčku se slovem ‚Kidd' lze ocenit jedině v angličtině. Nebýt toho, začal bych své pokusy španělštinou a francouzštinou, protože v těch jazycích by takové tajemství nejspíš zapsal pirát ze španělských vod Karibiku. Takto jsem předpokládal, že tajné písmo je anglické.

„Všimněte si, že mezi slovy nejsou žádné mezery. Kdyby tam byly, byl by úkol poměrně snadný. V takovém případě bych začal srovnáním a rozborem kratších slov, a kdyby se objevilo slovo o jediném písmenu, což je velmi pravděpodobné – například *a* nebo *I* –, pokládal bych rozluštění za jisté. Protože tam však žádné mezery nejsou, mým prvním krokem bylo zjistit, která písmena převládají a která se vyskytují nejméně. Všechno jsem spočítal a sestavil jsem takovouto tabulku:

Znak 8 se vyskytuje 33krát.

; “ 26.
4 “ 19.
‡) “ 16.
* “ 13.
5 “ 12.
6 “ 11.
† 1 “ 8.
0 “ 6.
9 2 “ 5.
: 3 “ 4.
? “ 3.
¶ “ 2.
-. “ 1.

„V angličtině je nejčastějším písmenem *e*. Dál jde pořadí takto: *a o i d h n r s t u y c f g l m w b k p q x z*. *E* převládá tak výrazně, že jen zřídka uvidíte jednotlivou větu jakékoli délky, v níž by nebylo nejčastějším znakem.

„Tady tedy hned na začátku máme základ pro něco víc než pouhý dohad. Jak se dá tabulky obecně využít, je zřejmé – ale u téhle konkrétní šifry budeme její pomoc potřebovat jen velmi částečně. Protože nejčastějším znakem je 8, začneme tím, že ji budeme pokládat za *e* běžné abecedy. Abychom ten předpoklad ověřili, podívejme se, zda se 8 často vyskytuje ve dvojicích – protože *e* se v angličtině velmi často zdvojuje – například ve slovech jako ‚meet', ‚fleet', ‚speed', ‚seen', ‚been', ‚agree' a tak dále. V našem případě ji vidíme zdvojenou nejméně pětkrát, přestože je tajné písmo krátké.

„Předpokládejme tedy, že 8 je *e*. Ze všech *slov* v angličtině je nejobvyklejší ‚the', tedy anglický člen; podívejme se proto, zda se neopakují nějaké tři znaky ve stejném pořadí, z nichž posledním je 8. Pokud najdeme opakování takových znaků v takovém pořadí, budou nejspíš představovat slovo ‚the'. Při prohlídce zjistíme, že takových seskupení je nejméně sedm a že jde o znaky ;48. Můžeme tedy předpokládat, že ; představuje *t*, 4 představuje *h* a 8 představuje *e* – což je teď už dobře potvrzeno. Tím jsme udělali velký krok.

„Když jsme však určili jediné slovo, můžeme určit nesmírně důležitou věc – totiž několik začátků a konců jiných slov. Vezměme například předposlední místo, kde se objevuje skupina ;48 – nedaleko konce šifry. Víme, že ; hned za ní je začátkem slova, a ze šesti znaků, které následují po tomto ‚the', jich známe nejméně pět. Zapišme tyto znaky písmeny, která podle nás představují, a pro neznámé ponechme mezeru, takto:

t eeth.

„Tady můžeme hned vyřadit ‚th', protože netvoří součást slova, které začíná prvním t; když totiž vyzkoušíme celou abecedu a hledáme písmeno, které by se do mezery hodilo, zjistíme, že nelze vytvořit žádné slovo, jehož součástí by toto *th* bylo. Tím se nám výběr zúží na

t ee,

a když projdeme abecedu, bude-li třeba, jako předtím, dojdeme ke slovu ‚tree', tedy strom, jako k jedinému možnému čtení. Tím získáme další písmeno, *r*, které představuje (, a vedle sebe slova ‚the tree'.

„Když se podíváme o kousek dál za tato slova, uvidíme znovu skupinu ;48 a použijeme ji jako konec toho, co jí bezprostředně předchází. Dostaneme tak toto seskupení:

the tree ;4(‡?34 the,

neboli, když tam, kde je známe, dosadíme skutečná písmena, čte se to takto:

the tree thr‡?3h the.

„Když teď místo neznámých znaků necháme prázdná místa nebo dosadíme tečky, čteme takto:

the tree thr...h the,

a tu se okamžitě samo nabízí slovo ‚*through*', tedy skrz. Tento objev nám ale dává tři nová písmena, *o*, *u* a *g*, představovaná znaky ‡, ? a 3.

„Když teď šifru pozorně procházíme a hledáme skupiny známých znaků, najdeme nedaleko začátku toto seskupení:

83(88, neboli egree,

což je zjevně konec slova ‚degree', tedy stupeň, a dává nám další písmeno, *d*, představované znakem †.

„O čtyři znaky dál za slovem ‚degree' vidíme skupinu

;46(;88.

„Když přeložíme známé znaky a neznámé znázorníme jako předtím tečkami, čteme takto:

th.rtee,

a toto seskupení nám okamžitě připomene slovo ‚thirteen', tedy třináct, a opět nám dodá dva nové znaky, *i* a *n*, představované znaky 6 a *.

„Když se teď vrátíme na začátek tajného písma, najdeme skupinu

53‡‡†.

„Když ji přeložíme jako předtím, dostaneme

good,

což nás ujišťuje, že první písmeno je *A* a že první dvě slova jsou ‚A good', tedy ‚dobré'.

„Teď je čas uspořádat klíč, pokud jsme ho dosud odhalili, do tabulky, aby nedošlo ke zmatku. Bude vypadat takto:

5 znamená a
† " d
8 " e
3 " g
4 " h
6 " i
* " n
‡ " o
(" r
; " t
? " u

„Máme tedy určeno nejméně jedenáct z nejdůležitějších písmen a bude zbytečné pokračovat v podrobnostech luštění. Řekl jsem dost, abych vás přesvědčil, že šifry tohoto druhu se dají snadno rozluštit, a abych vám poskytl jistý vhled do zásad jejich luštění. Ale buďte si jistý, že ukázka, kterou máme před sebou, patří k úplně nejjednodušším druhu tajného písma. Teď už zbývá jen podat vám úplný překlad znaků na pergamenu, tak jak jsem je rozluštil. Tady je:

„‚*A good glass in the bishop's hostel in the devil's seat forty-one degrees and thirteen minutes northeast and by north main branch seventh limb east side shoot from the left eye of the death's-head a bee line from the tree through the shot fifty feet out*' – česky: ‚Dobré sklo v biskupově hostinci

v ďáblově sedadle čtyřicet jedna stupňů a třináct minut severovýchod k severu hlavní větev sedmá větev východní strana střel z levého oka umrlčí hlavy vzdušnou čarou od stromu přes střelu padesát stop ven.‘“

„Ale,“ řekl jsem, „ta hádanka je pořád ve stejně špatném stavu jako předtím. Jak je možné z celé té hatmatilky o ‚ďáblových sedadlech‘, ‚umrlčích hlavách‘ a ‚biskupových hotelech‘ vymámit nějaký smysl?“

„Přiznávám,“ odpověděl Legrand, „že při letmém pohledu vypadá ta věc pořád vážně. Mým prvním úsilím bylo rozdělit větu tak, jak ji přirozeně zamýšlel rozdělit pisatel šifry.“

„Chcete říct, opatřit ji interpunkcí?“

„Něco takového.“

„Ale jak se to dalo provést?“

„Uvážil jsem, že pisateli záleželo na tom, aby slova psal dohromady bez mezer, a tím ztížil rozluštění. Nuže, člověk nijak zvlášť bystrý, který sleduje takový cíl, to téměř jistě přežene. Když při psaní dospěje k nějakému předělu v textu, kde by přirozeně patřila pauza nebo tečka, bude velmi náchylný na tom místě nahustit znaky k sobě víc než obvykle. Když se podíváte na ten rukopis, snadno v něm odhalíte pět takových případů neobvyklého nahuštění. Podle tohoto vodítka jsem větu rozdělil takto: ‚A good glass in the Bishop’s hostel in the Devil’s seat – forty-one degrees and thirteen minutes – northeast and by north – main branch seventh limb east side – shoot from the left eye of the death’s-head – a bee-line from the tree through the shot fifty feet out.‘ Česky tedy: ‚Dobré sklo v Biskupově hostinci v Ďáblově sedadle – čtyřicet jedna stupňů a třináct minut – severovýchod k severu – hlavní větev sedmá větev východní strana – střel z levého oka umrlčí hlavy – vzdušnou čarou od stromu přes střelu padesát stop ven.‘“

„Ani tohle rozdělení,“ řekl jsem, „mě z temnot pořád nevyvádí.“

„Ani mě z nich nevyvedlo,“ odpověděl Legrand, „po několik dní; během nich jsem se v okolí Sullivanova ostrova pilně vyptával na nějа-

kou budovu, které by se říkalo ‚Biskupův hotel‘; zastaralé slovo *hostel*, hostinec, jsem totiž samozřejmě vypustil. Když jsem se o tom nic nedozvěděl, chystal jsem se okruh pátrání rozšířit a postupovat soustavněji, když mi jednoho rána najednou přišlo na mysl, že ten ‚Biskupův hostinec‘ – *Bishop's Hostel* – by mohl mít něco společného se starým rodem jménem Bessop, který odnepaměti vlastnil starobylé panské sídlo asi čtyři míle severně od ostrova. Zašel jsem proto na tu plantáž a znovu jsem se začal vyptávat mezi staršími černochy z toho místa. Nakonec mi jedna z nejstarších žen řekla, že slyšela o místě, kterému se říká Bessopův hrad, a myslí si, že by mě tam dokázala dovést, ale že to není hrad ani hostinec, nýbrž vysoká skála.

„Nabídl jsem jí, že jí za tu námahu dobře zaplatím, a po jistém zdráhání svolila, že mě na to místo doprovodí. Našli jsme ho bez velkých obtíží; poslal jsem ji pak domů a začal jsem místo zkoumat. ‚Hrad‘ tvořila nepravidelná skupina útesů a skal – a jedna z nich byla velmi nápadná svou výškou i tím, jak osaměle a uměle vypadala. Vyšplhal jsem na její vrchol a pak jsem byl docela bezradný, co dál.

„Zatímco jsem byl zabraný do úvah, padl mi pohled na úzkou římsu ve východní stěně skály, asi yard pod vrcholem, na němž jsem stál. Ta římsa vyčnívala asi osmnáct palců a nebyla širší než stopu, a výklenek ve skále těsně nad ní jí dodával hrubou podobu jednoho z těch křesel s vyhloubeným opěradlem, jaká používali naši předkové. Nepochyboval jsem, že tohle je ‚ďáblovo sedadlo‘, *devil's seat*, o němž mluví rukopis, a teď se mi zdálo, že jsem pochopil celé tajemství hádanky.

„‚Dobré sklo‘, *good glass*, mohlo podle mě znamenat jedině dalekohled; námořníci totiž slovo ‚sklo‘ v jiném smyslu skoro nepoužívají. Hned jsem tedy pochopil, že tady se má použít dalekohled, a to z určitého pozorovacího místa, které nepřipouští žádnou odchylku. Ani na okamžik jsem nezaváhal v domněnce, že výrazy ‚čtyřicet jedna stupňů a třináct minut‘ a ‚severovýchod k severu‘ jsou pokyny, jak dalekohled

namířit. Velmi vzrušený těmito objevy jsem spěchal domů, opatřil si dalekohled a vrátil se ke skále.

„Spustil jsem se na římsu a zjistil jsem, že se na ní nedá udržet vsedě jinak než v jedné jediné poloze. Ta skutečnost potvrdila mou předem utvořenou představu. Dal jsem se do práce s dalekohledem. ‚Čtyřicet jedna stupňů a třináct minut' samozřejmě nemohlo znamenat nic jiného než výšku nad viditelným obzorem, protože vodorovný směr jasně udávala slova ‚severovýchod k severu'. Tento směr jsem hned určil podle kapesního kompasu; pak jsem namířil dalekohled tak přesně pod úhlem čtyřiceti jedna stupňů nad obzor, jak jsem to dokázal odhadem, a opatrně jsem jím pohyboval nahoru a dolů, až mou pozornost upoutala kruhová mezera, neboli otvor, v listoví velkého stromu, který v dálce převyšoval všechny ostatní. Uprostřed té mezery jsem zahlédl bílou skvrnu, ale zprvu jsem nedokázal rozeznat, co to je. Zaostřil jsem dalekohled, podíval se znovu a teď jsem rozpoznal, že je to lidská lebka.

„Po tomto objevu jsem byl tak plný naděje, že jsem hádanku pokládal za rozluštěnou; výraz ‚hlavní větev, sedmá větev, východní strana' se totiž mohl vztahovat jedině k poloze lebky na stromě, zatímco ‚střel z levého oka umrlčí hlavy' připouštělo, když jde o hledání zakopaného pokladu, také jen jediný výklad. Pochopil jsem, že záměrem bylo pustit levým okem lebky kulku a že vzdušná čára – *bee-line* –, jinými slovy přímka, vedená od nejbližšího bodu kmene přes ‚střelu' – tedy přes místo, kam kulka dopadla – a odtud prodloužená do vzdálenosti padesáti stop, určí přesný bod – a pod tímto bodem, jak jsem si myslel, je přinejmenším možné, že leží ukryto něco cenného."

„To všechno," řekl jsem, „je nesmírně jasné, a přestože důmyslné, přece jednoduché a srozumitelné. Co bylo dál, když jste odešel z Biskupova hotelu?"

„Nuže, pečlivě jsem si zaměřil polohu stromu a vydal se k domovu. Jakmile jsem však opustil ‚ďáblovo sedadlo', kruhová mezera zmizela;

a už jsem ji pak nezahlédl, ať jsem se otáčel jakkoli. Za nejdůmyslnější na celé té věci pokládám skutečnost – že je to skutečnost, o tom mě přesvědčily opakované pokusy –, že onen kruhový otvor není vidět z žádného jiného dosažitelného místa než z té úzké římsy ve stěně skály.

„Na téhle výpravě k ‚Biskupovu hotelu' mě doprovázel Jupiter, který si nepochybně už několik týdnů všímal mé roztržitosti a dával si obzvlášť pozor, aby mě nenechal samotného. Ale druhý den jsem vstal velmi časně, podařilo se mi mu vyklouznout a vydal jsem se do kopců hledat ten strom. Po velké námaze jsem ho našel. Když jsem se v noci vrátil domů, můj sluha mi navrhl, že mi napráská. Se zbytkem dobrodružství jste, myslím, obeznámen stejně dobře jako já."

„Předpokládám," řekl jsem, „že jste při prvním pokusu o kopání minul to místo kvůli Jupiterově hlouposti, protože nechal brouka propadnout pravým, a ne levým okem lebky."

„Přesně tak. Ta chyba způsobila rozdíl asi dvou a půl palce u ‚střely' – tedy v poloze kolíku nejblíž ke stromu; a kdyby poklad ležel přímo pod ‚střelou', byla by ta chyba málo významná; jenže ‚střela' spolu s nejbližším bodem stromu byly jen dva body, které určovaly směr přímky; chyba, jakkoli nepatrná na začátku, se pochopitelně zvětšovala, čím dál jsme po přímce postupovali, a než jsme ušli padesát stop, svedla nás úplně ze stopy. Nebýt mého hluboce zakořeněného přesvědčení, že tu někde opravdu je zakopaný poklad, mohla být celá naše dřina marná."

„Ale ta vaše nadnesená mluva a to, jak jste houpal broukem – jak nesmírně podivné! Byl jsem si jistý, že jste blázen. A proč jste trval na tom, abyste z lebky spustil brouka, a ne kulku?"

„Nuže, abych byl upřímný, trochu mě rozladila vaše zjevná podezření týkající se mého zdravého rozumu, a tak jsem se rozhodl, že vás potichu po svém potrestám malou mystifikací s kamennou tváří. Pro-

to jsem houpal broukem a proto jsem ho nechal spustit ze stromu. Ta druhá myšlenka mě napadla po vaší poznámce o jeho velké váze."

„Ano, chápu; a teď mi vrtá hlavou už jen jediná věc. Co si máme myslet o kostrách, které jsme našli v jámě?"

„Na to vám nedovedu odpovědět o nic líp než vy sám. Zdá se však, že je jen jediný přijatelný způsob, jak je vysvětlit – a přece je hrozné věřit v takovou ukrutnost, jakou by můj dohad předpokládal. Je jasné, že Kidd – jestli ten poklad opravdu ukryl Kidd, o čemž nepochybuji –, je jasné, že musel mít při té práci pomocníky. Ale když byla práce hotová, mohl usoudit, že bude účelné zbavit se všech, kdo znali jeho tajemství. Možná stačila dvě rány krumpáčem, zatímco jeho pomocníci pracovali v jámě; možná jich bylo zapotřebí tucet – kdo to může říct?"

Černý kocour

Za nanejvýš divoký, a přece nanejvýš všední příběh, který se chystám sepsat, neočekávám ani nežádám víru. Šílený bych opravdu byl, kdybych ji čekal, v případě, kdy samy mé smysly odmítají vlastní svědectví. A přece šílený nejsem – a zcela jistě nesním. Ale zítra zemřu a dnes chci ulehčit své duši. Mým bezprostředním záměrem je předložit světu prostě, stručně a bez komentáře řadu obyčejných domácích událostí. Ve svých důsledcích mě ty události děsily – mučily – zničily. Přesto se je nepokusím vykládat. Mně nepřinesly skoro nic než hrůzu – mnohým se budou zdát spíš bizarní než strašné. Snad se později najde nějaký rozum, který můj přelud převede na něco všedního – nějaký rozum klidnější, logičtější a mnohem méně vznětlivý než můj, který v okolnostech, jež s bázní líčím, neuvidí nic víc než obyčejný sled velmi přirozených příčin a následků.

Od útlého dětství jsem byl znám mírností a lidskostí své povahy. Má něžnost srdce byla dokonce tak nápadná, že se mi kamarádi posmívali. Obzvlášť jsem měl rád zvířata a rodiče mi dopřávali velké množství domácích mazlíčků. S nimi jsem trávil většinu času a nikdy jsem nebyl tak šťastný, jako když jsem je krmil a hladil. Tato zvláštnost povahy rostla spolu se mnou a v dospělosti mi byla jedním z hlavních zdrojů

radosti. Těm, kdo kdy chovali náklonnost k věrnému a bystrému psovi, sotva musím vysvětlovat, jaké povahy a jak silné je potěšení, které z toho plyne. V nezištné a obětavé lásce zvířete je něco, co jde přímo k srdci toho, kdo měl častou příležitost poznat ubohé přátelství a pavučinově křehkou věrnost pouhého *člověka*.

Oženil jsem se brzy a měl jsem štěstí, že jsem v manželce našel povahu mé vlastní nikoli nepodobnou. Když viděla mou zálibu v domácích zvířatech, nevynechala jedinou příležitost opatřit ta nejmilejší. Měli jsme ptáky, zlaté rybky, krásného psa, králíky, malou opičku a *kocoura*.

Byl to neobyčejně velký a krásný tvor, celý černý a až neuvěřitelně bystrý. Když přišla řeč na jeho inteligenci, moje žena, která byla v hloubi duše nemálo pověrčivá, často narážela na starou lidovou představu, podle níž jsou všechny černé kočky převlečené čarodějnice. Ne že by to kdy myslela *vážně* – a zmiňuji se o tom jen proto, že mi to právě teď přišlo na mysl.

Pluto – tak se kocour jmenoval – byl můj nejmilejší mazlíček a druh ve hrách. Krmil jsem ho jen já a chodil za mnou po celém domě, kamkoli jsem šel. Dokonce jsem mu jen s námahou bránil, aby mě nenásledoval i do ulic.

Naše přátelství takto trvalo několik let, během nichž se má celková povaha a mé chování – přičiněním ďábla Nestřídmosti – a stydím se to přiznat – radikálně změnily k horšímu. Den ode dne jsem byl zasmušilejší, popudlivější a lhostejnější k citům druhých. Dovolil jsem si mluvit na svou ženu hrubě. Nakonec jsem na ni dokonce vztáhl ruku. Moji mazlíčci samozřejmě tu změnu mé povahy pocítili. Nejenže jsem je zanedbával, ale i týral. K Plutovi jsem však stále choval dost náklonnosti, aby mě to zdrželo od toho, abych ho trýznil, zatímco králíky, opičku, ba i psa jsem trýznil bez jakýchkoli zábran, když se mi náhodou nebo z oddanosti připletli do cesty. Ale nemoc se mě zmocňovala čím dál víc – neboť která nemoc se vyrovná alkoholu! – a nakonec

i Pluto, který teď stárnul, a proto byl poněkud mrzutý – i Pluto začal pociťovat následky mé zlé nálady.

Jedné noci, když jsem se vracel domů silně opilý z jednoho ze svých městských doupat, zdálo se mi, že se mi kocour vyhýbá. Popadl jsem ho; a on mi ve strachu z mé surovosti způsobil zuby lehkou ránu na ruce. Okamžitě se mě zmocnila démonická zuřivost. Nepoznával jsem sám sebe. Má původní duše jako by z mého těla naráz odletěla a každým vláknem mé bytosti projela víc než ďábelská zloba, živená ginem. Vytáhl jsem z kapsy vesty kapesní nožík, otevřel ho, chytil ubohé zvíře pod krkem a rozvážně mu vyřízl jedno oko z důlku! Rdím se, hořím a chvěju se, když tu prokletou ukrutnost píšu.

Když se s ránem vrátil rozum – když jsem vyspal výpary noční pitky –, pocítil jsem napůl hrůzu, napůl lítost nad zločinem, kterého jsem se dopustil; byl to však nanejvýš slabý a nejasný pocit a duše zůstala nedotčena. Znovu jsem se vrhl do výstředností a brzy jsem ve víně utopil veškerou vzpomínku na ten čin.

Kocour se mezitím pomalu zotavil. Důlek po ztraceném oku sice vypadal hrozivě, ale zdálo se, že ho už nic nebolí. Chodil po domě jako obvykle, ale jak se dalo čekat, při mém přiblížení prchal v krajní hrůze. Zbylo mi ještě tolik z mého dřívějšího srdce, že mě ta zjevná nechuť tvora, který mě kdysi tolik miloval, zpočátku rmoutila. Tento cit však brzy ustoupil podráždění. A pak přišel, jako by k mé konečné a neodvolatelné záhubě, duch ZVRÁCENOSTI. S tímto duchem filozofie nepočítá. Přesto si nejsem jistější tím, že má duše žije, než tím, že zvrácenost je jedním z prvotních hnutí lidského srdce – jednou z nedělitelných základních schopností či citů, které dávají směr povaze člověka. Kdo se už stokrát nepřistihl, že se dopouští něčeho hanebného nebo hloupého jen proto, že ví, že by to dělat neměl? Nemáme snad neustálý sklon, navzdory svému nejlepšímu úsudku, porušovat to, co je *zákon*, jen proto, že víme, že zákonem je? Tento duch zvrácenosti, říkám, přišel k mé konečné záhubě. Byla to ta nevyzpytatelná touha

duše *trýznit sama sebe* – činit násilí vlastní přirozenosti – páchat zlo jen pro zlo samo –, co mě hnalo pokračovat a nakonec dovršit křivdu, kterou jsem způsobil nevinnému zvířeti. Jednoho rána jsem mu chladnokrevně navlékl smyčku na krk a pověsil ho na větev stromu – pověsil ho se slzami, které mi proudily z očí, a s nejtrpčí lítostí v srdci – pověsil ho, *protože* jsem věděl, že mě miloval, a *protože* jsem cítil, že mi nedal žádný důvod ke hněvu – pověsil ho, *protože* jsem věděl, že tím páchám hřích – smrtelný hřích, který mou nesmrtelnou duši ohrozí natolik, že ji postaví – je-li něco takového možné – dokonce mimo dosah nekonečného milosrdenství Nejmilosrdnějšího a Nejstrašnějšího Boha.

V noci po dni, kdy byl spáchán ten krutý čin, mě ze spánku vyburcoval výkřik „Hoří!“. Závěsy u mé postele byly v plamenech. Celý dům hořel. Jen s velkými obtížemi jsme se moje žena, služebná a já zachránili z požáru. Zkáza byla úplná. Veškerý můj pozemský majetek byl pohlcen a od té chvíle jsem se odevzdal zoufalství.

Jsem nad slabostí, která by chtěla hledat mezi tou pohromou a tou ukrutností vztah příčiny a následku. Ale líčím řetěz skutečností – a nechci nechat neúplný ani jediný možný článek. Den po požáru jsem navštívil spáleniště. Zdi se až na jedinou zřítily. Tou výjimkou byla nepříliš silná příčka, která stála asi uprostřed domu a o kterou se opíralo čelo mé postele. Omítka tu z velké části odolala působení ohně – což jsem přičítal tomu, že byla nedávno nanesena. Kolem té zdi se shromáždil hustý zástup a mnoho lidí si zřejmě velmi podrobně a dychtivě prohlíželo jedno určité místo. Slova „Zvláštní!“, „Podivné!“ a další podobné výrazy vzbudily mou zvědavost. Přistoupil jsem a uviděl jsem na bílém povrchu, jako by byla vyrytá do reliéfu, postavu obrovského *kocoura*. Otisk byl proveden s opravdu podivuhodnou přesností. Zvíře mělo kolem krku provaz.

Když jsem to zjevení poprvé spatřil – neboť jsem to sotva mohl považovat za něco menšího –, můj úžas i má hrůza byly nesmírné. Nako-

nec mi však přišla na pomoc úvaha. Vzpomněl jsem si, že kocour visel v zahradě sousedící s domem. Když se rozezněl poplach, zahrada se okamžitě zaplnila lidmi – a někdo z nich zřejmě zvíře odřízl ze stromu a hodil ho otevřeným oknem do mé ložnice. Nejspíš to udělal, aby mě vzbudil ze spánku. Padající zdi pak vtlačily oběť mé krutosti do čerstvě nanesené omítky; a vápno spolu s plameny a *čpavkem* z mršiny pak vytvořily podobiznu, jak jsem ji viděl.

Ačkoli jsem si onu překvapivou skutečnost, kterou jsem právě vylíčil, tak pohotově vysvětlil rozumem, ne-li zcela svědomím, přesto mi hluboce utkvěla v obrazotvornosti. Celé měsíce jsem se nemohl zbavit přeludu toho kocoura; a během té doby se mi do duše vrátil jakýsi napůl cit, který se podobal lítosti, ale lítostí nebyl. Zašel jsem tak daleko, že jsem ztráty zvířete litoval a v odporných doupatech, do kterých jsem teď pravidelně chodil, jsem se rozhlížel po jiném mazlíčkovi téhož druhu a poněkud podobného vzhledu, který by ho nahradil.

Jedné noci, když jsem napůl otupělý seděl v pelechu víc než hanebném, mou pozornost náhle upoutal jakýsi černý předmět, který ležel na víku jednoho z obrovských sudů ginu nebo rumu, jež tvořily hlavní zařízení té místnosti. Už několik minut jsem upřeně hleděl na vršek toho sudu a teď mě překvapilo, že jsem ten předmět nezpozoroval dřív. Přistoupil jsem k němu a dotkl se ho rukou. Byl to černý kocour – velmi velký – stejně velký jako Pluto a podobný mu ve všem až na jedno. Pluto neměl na celém těle jediný bílý chlup; ale tenhle kocour měl velkou, i když neurčitou bílou skvrnu, která mu pokrývala skoro celou hruď. Když jsem se ho dotkl, okamžitě vstal, hlasitě předl, otíral se mi o ruku a zdálo se, že má z mé pozornosti radost. To byl tedy přesně ten tvor, kterého jsem hledal. Hned jsem nabídl hostinskému, že ho od něj koupím; ale ten si na něj nečinil nárok – nic o něm nevěděl – nikdy ho předtím neviděl.

Dál jsem ho hladil, a když jsem se chystal domů, dal zvíře najevo, že chce jít se mnou. Dovolil jsem mu to; cestou jsem se občas sehnul

a pohladil ho. Když dorazil do domu, okamžitě se zabydlel a hned se stal velkým miláčkem mé ženy.

Já sám jsem však brzy cítil, jak se ve mně vůči němu zvedá odpor. Bylo to pravý opak toho, co jsem čekal; ale – nevím, jak ani proč se to stalo – jeho zjevná náklonnost ke mně mě spíš znechucovala a obtěžovala. Pomalu, krok za krokem, přerostly tyto pocity znechucení a obtěžování v trpkou nenávist. Vyhýbal jsem se tomu tvoru; jistý pocit studu a vzpomínka na můj dřívější krutý čin mi bránily, abych mu tělesně ubližoval. Několik týdnů jsem ho nebil ani jinak surově netýral; ale postupně – velmi postupně – jsem se na něj začal dívat s nevýslovným odporem a mlčky prchat před jeho nenáviděnou přítomností jako před dechem moru.

Moji nenávist k tomu zvířeti nepochybně ještě zvýšilo, když jsem ráno poté, co jsem ho přinesl domů, zjistil, že stejně jako Pluto i on přišel o jedno oko. Tato okolnost mu však jen získala náklonnost mé ženy, která, jak jsem už řekl, měla ve vysoké míře onu citovou dobrosrdečnost, jež kdysi bývala mým význačným rysem a zdrojem mnoha mých nejprostších a nejčistších radostí.

S mým odporem k tomuto kocourovi však jeho náklonnost ke mně jako by rostla. Chodil mi v patách s neodbytností, kterou by bylo těžké čtenáři vylíčit. Kdykoli jsem si sedl, krčil se pod mou židlí nebo mi vyskočil na kolena a zahrnoval mě svými odpornými mazlivými projevy. Když jsem vstal, abych se prošel, pletl se mi pod nohy, takže mě málem povalil, nebo se mi dlouhými ostrými drápy zachytil do šatů a vyšplhal mi tak až na prsa. V takových chvílích, ačkoli jsem toužil ho zabít jedinou ranou, mě od toho zdržovala zčásti vzpomínka na můj dřívější zločin, ale hlavně – přiznám se k tomu hned – naprostá hrůza z toho zvířete.

Ta hrůza nebyla tak docela strachem z tělesného zla – a přece bych nevěděl, jak ji jinak vymezit. Skoro se stydím přiznat – ano, i v této cele pro zločince se skoro stydím přiznat –, že děs a hrůzu, které ve

mně to zvíře vzbuzovalo, ještě zesílil jeden z nejlichších přeludů, jaké si lze vůbec představit. Moje žena mě nejednou upozornila na podobu skvrny z bílé srsti, o které jsem mluvil a která byla jediným viditelným rozdílem mezi tím podivným zvířetem a tím, které jsem zahubil. Čtenář si vzpomene, že ta skvrna, ačkoli velká, byla původně velmi neurčitá; ale pomalu, krok za krokem – krůčky téměř nepostřehnutelnými, které se můj rozum dlouho snažil odmítat jako výplod fantazie –, nabyla nakonec přísně zřetelného obrysu. Teď zobrazovala předmět, který se otřásám pojmenovat – a právě proto jsem se té zrůdy nade všechno štítil, děsil se jí a byl bych se jí zbavil, *kdybych se byl odvážil* –, teď to byla, říkám, podoba ohavné – příšerné věci – ŠIBENICE! – ach, žalostného a strašného nástroje Hrůzy a Zločinu – Muk a Smrti!

A teď jsem byl vskutku ubohý nad ubohost pouhého lidství. A *němá tvář* – jejíhož druha jsem pohrdavě zahubil –, *němá tvář* že mi způsobí – mně, člověku stvořenému k obrazu Boha Nejvyššího – tolik nesnesitelného hoře! Běda! Ani ve dne, ani v noci jsem už nepoznal požehnání odpočinku! Ve dne mě to stvoření nenechalo ani chvíli o samotě a v noci jsem se každou hodinu vytrhoval ze snů plných nevýslovného strachu a cítil na tváři horký dech *té věci* a její obrovskou tíhu – vtělenou můru, kterou jsem neměl sílu setřást –, jak mi věčně leží na *srdci*!

Pod tlakem takových muk podlehl i ten chabý zbytek dobra, který ve mně zůstal. Zlé myšlenky se staly mými jedinými důvěrníky – ty nejtemnější a nejzlovolnější myšlenky. Zasmušilost mé obvyklé nálady přerostla v nenávist ke všem věcem a k celému lidstvu; a mou trpělivou ženu, běda, nejčastěji a nejtrpělivěji ze všech postihovaly náhlé, časté a neovladatelné výbuchy zuřivosti, kterým jsem se teď slepě oddával.

Jednoho dne mě kvůli nějaké domácí práci doprovodila do sklepa starého domu, ve kterém nás nutila bydlet naše chudoba. Kocour mě následoval dolů po příkrých schodech, málem mě srazil střemhlav dolů a rozzuřil mě k nepříčetnosti. Pozvedl jsem sekeru, ve vzteku

jsem zapomněl na dětinský strach, který mi až dosud zdržoval ruku, a napřáhl jsem se proti zvířeti k ráně, která by samozřejmě byla okamžitě smrtelná, kdyby dopadla, jak jsem chtěl. Ale tu ránu zastavila ruka mé ženy. Tím zásahem jsem byl vyburcován k víc než démonické zuřivosti, vytrhl jsem paži z jejího sevření a zaťal jí sekeru do mozku. Padla na místě mrtvá, bez jediného zasténání.

Když byla tato ohavná vražda dokonána, pustil jsem se okamžitě a zcela rozvážně do práce, abych mrtvolu ukryl. Věděl jsem, že ji nemohu vynést z domu ve dne ani v noci, aniž bych riskoval, že mě uvidí sousedé. Napadala mě spousta plánů. Chvíli jsem pomýšlel na to, že mrtvolu rozřežu na drobné kousky a spálím je. Pak jsem se rozhodl, že jí vykopu hrob v podlaze sklepa. Potom jsem zase uvažoval, že ji hodím do studny na dvoře – že ji zabalím do bedny jako zboží, se vším obvyklým opatřením, a dám ji nosičem odnést z domu. Nakonec jsem přišel na prostředek, který jsem pokládal za mnohem lepší než kterýkoli z těchto. Rozhodl jsem se ji ve sklepě zazdít – tak jako podle záznamů zazdívali své oběti středověcí mniši.

K takovému účelu se sklep dobře hodil. Jeho zdi byly postaveny ledabyle a nedávno byly celé omítnuty hrubou omítkou, kterou vlhkost vzduchu nenechala ztvrdnout. Navíc byl v jedné ze zdí výstupek, který vznikl falešným komínem či krbem; ten byl zazděn a upraven tak, aby se podobal zbytku sklepa. Nepochyboval jsem, že na tom místě snadno vyjmu cihly, vložím dovnitř mrtvolu a celé to zazdím jako předtím, takže žádné oko nezpozoruje nic podezřelého. A v tomto výpočtu jsem se nemýlil. Páčidlem jsem snadno uvolnil cihly, mrtvolu jsem pečlivě postavil k vnitřní stěně a v té poloze ji podepřel, zatímco jsem bez velké námahy znovu vyzdil celou stavbu tak, jak původně stála. Opatřil jsem si maltu, písek a chlupy a se vší možnou opatrností jsem připravil omítku, kterou nebylo možné od staré rozeznat, a tou jsem velmi pečlivě přetřel nové zdivo. Když jsem skončil, byl jsem přesvědčen, že je všechno v pořádku. Na zdi nebylo ani nejmenší známky, že by na ni

někdo sahal. Suť na podlaze jsem s nejpečlivější důkladností posbíral. Vítězoslavně jsem se rozhlédl a řekl si: „Tak tady aspoň má práce nebyla marná.“

Mým dalším krokem bylo vyhledat to zvíře, které bylo příčinou tolika neštěstí; neboť jsem se konečně pevně rozhodl, že ho zabiji. Kdybych na ně v tu chvíli narazil, o jeho osudu by nemohlo být pochyb; ale zdálo se, že lstivé zvíře se zaleklo prudkosti mého předchozího hněvu a vyhýbalo se mi, dokud jsem byl v takové náladě. Nelze popsat ani si představit ten hluboký, blažený pocit úlevy, který ve mně nepřítomnost nenáviděného tvora vyvolala. Celou noc se neukázal; a tak jsem aspoň jednu noc od té doby, co se v domě objevil, spal tvrdě a klidně; ano, spal jsem, i s tíhou vraždy na duši!

Uplynul druhý a třetí den, a můj trýznitel stále nepřicházel. Znovu jsem dýchal jako svobodný člověk. Ta zrůda v hrůze navždy uprchla z domu! Už ji nikdy nespatřím! Mé štěstí bylo nejvyšší! Vina za můj temný čin mě znepokojovala jen málo. Bylo položeno několik otázek, ale na ty jsem pohotově odpověděl. Dokonce byla provedena i prohlídka – ale samozřejmě se nic nenašlo. Své budoucí blaho jsem pokládal za zajištěné.

Čtvrtého dne po vraždě přišla do domu zcela nečekaně skupina policistů a znovu se pustila do důkladného prohledávání. Jistý si však nevystopovatelností svého úkrytu jsem nepociťoval sebemenší rozpaky. Strážníci mi přikázali, abych je při prohlídce doprovázel. Nenechali bez povšimnutí jediný kout ani skulinu. Nakonec sestoupili potřetí nebo počtvrté do sklepa. Nezachvěl se mi ani sval. Srdce mi bilo klidně jako člověku, který spí spánkem nevinných. Prošel jsem sklep od jednoho konce k druhému. Založil jsem si ruce na prsou a nenuceně jsem se procházel sem a tam. Policisté byli naprosto spokojeni a chystali se k odchodu. Radost v mém srdci byla příliš silná, než abych ji dokázal zkrotit. Hořel jsem touhou říct aspoň jediné slovo na znamení vítězství a dvojnásob je utvrdit v přesvědčení o mé nevině.

„Pánové," řekl jsem nakonec, když skupina stoupala po schodech, „těší mě, že jsem rozptýlil vaše podezření. Přeji vám všem hodně zdraví a trochu víc zdvořilosti. Mimochodem, pánové, tohle – tohle je velmi dobře postavený dům." – V zuřivé touze říct něco nenuceně jsem sotva věděl, co vůbec mluvím. – „Řekl bych dokonce *znamenitě* postavený dům. Tyhle zdi – vy už jdete, pánové? – tyhle zdi jsou pevně spojené," a tu jsem v pouhém šílenství chvástavosti silně zaklepal holí, kterou jsem držel v ruce, právě na tu část zdiva, za níž stála mrtvola mé milované ženy.

Ale kéž mě Bůh chrání a vysvobodí ze spárů Satanových! Sotva ozvěna mých úderů zapadla v ticho, odpověděl mi hlas z hrobky! – křik, zprvu tlumený a přerývaný jako vzlykání dítěte, který pak rychle zesílil v jediný dlouhý, hlasitý a nepřetržitý jekot, naprosto nepřirozený a nelidský – vytí – kvílivý řev, napůl hrůzy a napůl triumfu, jaký mohl vystoupit jedině z pekla, společně z hrdel zatracenců v jejich mukách a z hrdel démonů, kteří jásají nad jejich zatracením.

O svých vlastních myšlenkách je pošetilé mluvit. Na pokraji mdlob jsem se zapotácel k protější zdi. Na okamžik zůstala skupina na schodech bez hnutí, ochromená krajní hrůzou a bázní. V příštím okamžiku se tucet silných paží lopotil u zdi. Zřítila se celá. Mrtvola, už značně rozložená a pokrytá sraženou krví, stála zpříma před očima přihlížejících. Na její hlavě, s rudou rozevřenou tlamou a jediným ohnivým okem, seděla ta ohavná šelma, jejíž lstivost mě svedla k vraždě a jejíž udavačský hlas mě vydal katovi. Zazdil jsem tu zrůdu do hrobky!

Ukradený dopis

Moudrosti není nic protivnějšího než přílišná bystrost.

– *Seneca*

V Paříži, jednoho větrného podzimního večera roku osmnáct set –, krátce po setmění, jsem si dopřával dvojí požitek rozjímání a pěnovkové dýmky ve společnosti svého přítele C. Auguste Dupina v jeho malé zadní knihovně, či spíš knihovničce, ve třetím poschodí domu číslo třicet tři v ulici Dunôt na předměstí Saint-Germain. Přinejmenším hodinu jsme zachovávali hluboké mlčení; a každý z nás se mohl náhodnému pozorovateli zdát pozorně a výhradně zaujat kroužícími víry dýmu, které zatěžovaly ovzduší pokoje. Já jsem však v duchu probíral některá témata, o nichž jsme spolu mluvili dříve večer; myslím tím případ v ulici Morgue a záhadu, která provázela vraždu Marie Rogêtové. Pokládal jsem proto za jistou náhodu, když se dveře našeho bytu otevřely a vpustily dovnitř našeho starého známého, pana G., prefekta pařížské policie.

Srdečně jsme ho přivítali; neboť v tom člověku bylo zábavného skoro z poloviny tolik jako opovrženíhodného, a neviděli jsme ho už několik let. Seděli jsme potmě a Dupin teď vstal, aby rozsvítil lampu, ale

zase si sedl, aniž to udělal, když G. řekl, že přišel, aby se s námi poradil, nebo spíš aby se zeptal mého přítele na názor ohledně jedné úřední záležitosti, která mu způsobila spoustu potíží.

„Jde-li o něco, co vyžaduje přemýšlení," poznamenal Dupin a upustil od zapálení knotu, „prozkoumáme to s lepším výsledkem potmě."

„To je zase jeden z vašich podivných nápadů," řekl prefekt, který měl ve zvyku nazývat „podivným" všechno, co přesahovalo jeho chápání, a žil tak uprostřed celé legie „podivností".

„To je pravda," řekl Dupin, podal návštěvníkovi dýmku a přisunul k němu pohodlné křeslo.

„A jakápak je to potíž tentokrát?" zeptal jsem se. „Doufám, že už ne nějaká další vražda?"

„Ale ne, nic takového. Věc je ve skutečnosti velice prostá a nepochybuji, že si s ní sami dostatečně dobře poradíme; ale napadlo mě, že by Dupin rád slyšel podrobnosti, protože je tak nesmírně podivná."

„Prostá a podivná," řekl Dupin.

„No ano; a vlastně ani to ne. Jde o to, že nás to všechny docela zmátlo, protože je ta záležitost tak prostá, a přesto si s ní vůbec nevíme rady."

„Možná vás mate právě to, jak je ta věc prostá," řekl můj přítel.

„Vy ale mluvíte nesmysly!" odpověděl prefekt a srdečně se rozesmál.

„Možná je ta záhada trochu příliš jasná," řekl Dupin.

„Ale proboha! Kdo kdy slyšel o takovém nápadu?"

„Trochu příliš samozřejmá."

„Cha, cha, cha – cha, cha, cha! – cho, cho, cho!" řval náš host nesmírně pobaveně. „Ach, Dupine, vy mě jednou umoříte!"

„A oč tedy vlastně jde?" zeptal jsem se.

„Inu, povím vám to," odpověděl prefekt, dlouze, zvolna a zamyšleně potáhl z dýmky a uvelebil se v křesle. „Povím vám to několika slovy;

ale než začnu, musím vás upozornit, že je to záležitost, která vyžaduje největší mlčenlivost, a že bych nejspíš přišel o místo, které teď zastávám, kdyby se vědělo, že jsem se s ní někomu svěřil.“

„Pokračujte,“ řekl jsem.

„Nebo nepokračujte,“ řekl Dupin.

„Tak tedy, dostal jsem osobně zprávu z velmi vysokých míst, že z královských komnat byl ukraden jistý dokument nanejvýš důležitý. Je známo, kdo ho ukradl; to je nade vší pochybnost; viděli ho, jak si ho bere. Ví se také, že ho má pořád u sebe.“

„Jak se to ví?“ zeptal se Dupin.

„Jasně se to dá vyvodit,“ odpověděl prefekt, „z povahy dokumentu a z toho, že se nedostavily jisté následky, které by se okamžitě dostavily, kdyby dokument přešel z rukou zloděje jinam; to jest, kdyby ho použil tak, jak ho nakonec použít zamýšlí.“

„Vyjádřete se trochu jasněji,“ řekl jsem.

„Inu, mohu se odvážit říct tolik, že ta listina dává svému držiteli jistou moc na jistém místě, kde je taková moc nesmírně cenná.“ Prefekt si liboval v diplomatické hantýrce.

„Pořád tomu dost dobře nerozumím,“ řekl Dupin.

„Ne? Tak tedy: kdyby byl ten dokument vyzrazen jisté třetí osobě, kterou nebudu jmenovat, byla by zpochybněna čest osoby nanejvýš vznešeného postavení; a tato skutečnost dává držiteli dokumentu převahu nad onou vznešenou osobou, jejíž čest a klid jsou tak ohroženy.“

„Ale tato převaha,“ vpadl jsem do řeči, „by závisela na tom, že zloděj ví, že okradená osoba ví, kdo je zloděj. Kdo by se odvážil –“

„Zlodějem,“ řekl G., „je ministr D., který se odváží čehokoli, toho, co se na muže sluší, stejně jako toho, co se nesluší. Způsob krádeže byl stejně důmyslný jako smělý. Dotyčný dokument – abych byl upřímný, dopis – dostala okradená osoba, když byla sama v královském budoáru. Zatímco ho četla, náhle ji vyrušil příchod oné druhé vznešené oso-

by, před kterou si ho přála utajit především. Po spěšném a marném pokusu strčit ho do zásuvky ho musela položit tak, jak byl, rozevřený, na stůl. Adresa však byla navrchu, obsah tedy nebyl vidět, a dopis unikl pozornosti. V tu chvíli vstoupí ministr D. Jeho rysí oko okamžitě zahlédne list papíru, pozná rukopis adresy, všimne si rozpaků adresátky a pronikne její tajemství. Po několika úředních záležitostech, vyřízených spěšně, jak je u něj zvykem, vytáhne dopis poněkud podobný tomu, o který jde, otevře ho, předstírá, že ho čte, a pak ho položí těsně vedle toho druhého. Znovu asi čtvrt hodiny hovoří o veřejných záležitostech. Nakonec se rozloučí a vezme ze stolu i dopis, na který neměl nárok. Jeho právoplatná majitelka to viděla, ale v přítomnosti třetí osoby, která stála hned vedle ní, se samozřejmě neodvážila na ten čin upozornit. Ministr se vzdálil; a na stole nechal svůj vlastní dopis – dopis bezvýznamný."

„Tady tedy máte," řekl mi Dupin, „přesně to, co žádáte, aby byla převaha úplná – zloděj ví, že okradená osoba ví, kdo je zloděj."

„Ano," odpověděl prefekt, „a moci takto získané se už několik měsíců užívá k politickým účelům, a to v míře velmi nebezpečné. Okradená osoba je den ode dne pevněji přesvědčena, že musí svůj dopis získat zpátky. To se ovšem nedá udělat veřejně. Zkrátka, v zoufalství svěřila celou záležitost mně."

„Bystřejšího zmocněnce," řekl Dupin uprostřed dokonalé vichřice dýmu, „si zajisté nelze přát, ba ani představit."

„Lichotíte mi," odpověděl prefekt, „ale je možné, že někdo takový názor chová."

„Je jasné," řekl jsem, „jak sám poznamenáváte, že dopis je stále v ministrově držení; protože tu moc dává právě to, že dopis má, a ne to, že ho použije. Jakmile ho použije, moc pomine."

„Pravda," řekl G., „a z tohoto přesvědčení jsem vycházel. Mou první starostí bylo důkladně prohledat ministrův palác; a hlavní potíž spočívala v tom, že jsem musel hledat bez jeho vědomí. Především mě varo-

vali před nebezpečím, které by nastalo, kdybychom mu dali důvod k podezření, co máme v úmyslu."

„Ale v takových pátráních se přece dokonale vyznáte," řekl jsem. „Pařížská policie už něco takového dělala mnohokrát."

„Ach ano; a proto jsem nezoufal. Ministrovy zvyky mi navíc poskytly velkou výhodu. Často bývá celou noc pryč z domova. Služebnictva nemá nijak mnoho. Spí daleko od pánových pokojů, a protože jsou to většinou Neapolitánci, snadno se opijí. Mám klíče, jak víte, kterými otevřu kterýkoli pokoj nebo skříň v Paříži. Po tři měsíce neuběhla jediná noc, abych větší část z ní osobně nestrávil přehrabováním paláce D. Jde o mou čest, a abych vám prozradil velké tajemství, odměna je obrovská. Nevzdal jsem tedy pátrání, dokud jsem se plně nepřesvědčil, že ten zloděj je chytřejší než já. Myslím, že jsem prozkoumal každou skulinu a každý kout budovy, kde by vůbec bylo možné ten papír ukrýt."

„Ale není možné," nadhodil jsem, „že ačkoli má ministr dopis u sebe, což nepochybně má, ukryl ho někde jinde než ve vlastním domě?"

„To je sotva možné," řekl Dupin. „Za nynějšího zvláštního stavu věcí u dvora, a zvlášť vzhledem k pletichám, do nichž je D., jak známo, zapleten, je okamžitá dosažitelnost dokumentu – to, že ho lze předložit v kterékoli chvíli – skoro stejně důležitá jako jeho držení."

„To, že ho lze předložit?" řekl jsem.

„Tedy zničit," řekl Dupin.

„Pravda," poznamenal jsem, „dopis je tedy zjevně v domě. Že by ho ministr nosil u sebe, můžeme pokládat za vyloučené."

„Naprosto," řekl prefekt. „Dvakrát ho přepadli, jako by to byli lupiči, a pod mým osobním dohledem ho důkladně prohledali."

„Tu námahu jste si mohl ušetřit," řekl Dupin. „D. podle mě není docela hlupák, a pokud není, musel taková přepadení samozřejmě předvídat."

„Docela hlupák není," řekl G., „ale je to básník, a to je podle mě jen krůček od hlupáka."

„Pravda," řekl Dupin, když dlouze a zamyšleně potáhl z pěnovky, „i když já sám jsem se také provinil jistými veršovánkami."

„Co kdybyste nám podrobně popsal," řekl jsem, „jak jste pátrali?"

„Inu, vzali jsme to zgruntu a hledali jsme *všude*. V takových věcech mám dlouholeté zkušenosti. Vzal jsem celou budovu pokoj po pokoji a každému jsem věnoval noci celého týdne. Nejdřív jsme prozkoumali nábytek v každé místnosti. Otevřeli jsme všechny myslitelné zásuvky; a předpokládám, že víte, že pro řádně vyškoleného policistu žádná tajná zásuvka neexistuje. Kdo při takovém hledání přehlédne ‚tajnou' zásuvku, je trouba. Ta věc je tak jednoduchá. V každé skříni je jistý objem – jistý prostor –, který musí přesně sedět. A na to máme přesná pravidla. Neunikla by nám ani padesátina linie. Po skříních jsme vzali židle. Čalounění jsme propíchali tenkými dlouhými jehlami, které jste u mě viděli. Ze stolů jsme sundali desky."

„A proč?"

„Někdy člověk, který chce nějakou věc ukrýt, sundá desku stolu nebo jiného podobně sestaveného kusu nábytku; pak vydlabe nohu, uloží věc do dutiny a desku zase nasadí. Stejně se využívají spodky a hlavice sloupků u postelí."

„Ale nedala by se ta dutina odhalit poklepem?" zeptal jsem se.

„Kdepak, když se věc při ukládání obloží dostatečnou vrstvou vaty. A kromě toho jsme v našem případě museli postupovat bez hluku."

„Ale nemohli jste přece vyjmout – nemohli jste rozebrat všechny kusy nábytku, v nichž by se dalo něco ukrýt tím způsobem, o kterém mluvíte. Dopis lze stočit do tenkého spirálovitého svitku, který se tvarem ani objemem příliš neliší od velké pletací jehlice, a v této podobě by ho bylo možné vsunout třeba do příčky židle. Nerozebrali jste přece všechny židle?"

„To jistě ne; ale udělali jsme něco lepšího – příčky všech židlí v paláci, a vlastně spoje všech kusů nábytku jakéhokoli druhu, jsme prozkoumali nanejvýš silným mikroskopem. Kdyby tam byly nějaké stopy nedávného zásahu, neopomněli bychom je okamžitě odhalit. Jediné zrnko pilin od nebozezu by bylo vidět jako jablko. Stačila by jakákoli porucha v klížení – jakákoli neobvyklá mezera ve spojích – a byli bychom to odhalili."

„Předpokládám, že jste se podívali na zrcadla, mezi desky a skla, a propíchali jste postele a ložní prádlo, a také záclony a koberce."

„To samozřejmě; a když jsme tímto způsobem do posledního kousku prošli všechen nábytek, prozkoumali jsme samotný dům. Celou jeho plochu jsme rozdělili na oddíly, které jsme očíslovali, aby žádný nebyl vynechán; pak jsme každý jednotlivý čtvereční palec v celé budově, včetně obou bezprostředně sousedících domů, prozkoumali mikroskopem, stejně jako předtím."

„Oba sousední domy!" zvolal jsem. „To jste museli mít spoustu práce."

„To jsme měli; ale vypsaná odměna je ohromná!"

„A pozemky kolem domů jste prohledali také?"

„Všechno kolem je vydlážděno cihlami. S tím jsme měli poměrně málo práce. Prozkoumali jsme mech mezi cihlami a zjistili jsme, že je nedotčený."

„Samozřejmě jste se podívali do papírů ministra D. a do knih v knihovně?"

„Rozhodně; otevřeli jsme každý balík a každý balíček; nejenže jsme otevřeli každou knihu, ale v každém svazku jsme obrátili každý list a nespokojili jsme se s pouhým protřepáním, jak to dělají někteří naši policisté. Také jsme co nejpřesněji změřili tloušťku každé knižní desky a každou jsme nanejvýš úzkostlivě prozkoumali mikroskopem. Kdyby někdo s některou vazbou nedávno manipuloval, naprosto by nebylo

možné, aby to uniklo pozornosti. Pět nebo šest svazků, které právě přišly od knihaře, jsme pečlivě propíchali jehlami po délce.“

„Prozkoumali jste podlahy pod koberci?“

„Bez pochyby. Sundali jsme všechny koberce a prohlédli prkna mikroskopem.“

„A tapety na stěnách?“

„Ano.“

„Podívali jste se do sklepů?“

„Podívali.“

„Pak jste se tedy přepočítali,“ řekl jsem, „a dopis není v domě, jak předpokládáte.“

„Obávám se, že v tom máte pravdu,“ řekl prefekt. „A teď, Dupine, co byste mi poradil?“

„Prohledat dům znovu a důkladně.“

„To je naprosto zbytečné,“ odpověděl G. „Nejsem si jistější ani tím, že dýchám, než tím, že dopis v paláci není.“

„Lepší radu vám dát nemohu,“ řekl Dupin. „Máte samozřejmě přesný popis toho dopisu?“

„Ale ano!“ – A tu prefekt vytáhl zápisník a začal nahlas předčítat podrobný popis vnitřní, a zvlášť vnější podoby ztraceného dokumentu. Brzy poté, co ten popis dočetl, se rozloučil, a to v tak naprosto skleslé náladě, v jaké jsem toho dobrého pána ještě nikdy neviděl.

Asi o měsíc později nás navštívil znovu a zastihl nás zaměstnané skoro stejně jako předtím. Vzal si dýmku a křeslo a pustil se do obyčejného hovoru. Nakonec jsem řekl:

„Nuže, G., co ukradený dopis? Předpokládám, že jste se konečně smířil s tím, že na ministra se vyzrát nedá?“

„Ať ho čert vezme, říkám já – ano; přesto jsem dům prohledal znovu, jak Dupin radil – ale byla to všechno marná práce, jak jsem věděl, že bude.“

„Jak velká je ta vypsaná odměna, říkal jste?“ zeptal se Dupin.

„Inu, velmi vysoká – velmi štědrá odměna – nerad bych říkal kolik přesně; ale jedno vám řeknu: klidně bych vystavil šek na padesát tisíc franků ze svého každému, kdo by mi ten dopis opatřil. Jde o to, že je to den ode dne důležitější; a odměna byla nedávno zdvojnásobena. Ale i kdyby byla ztrojnásobena, nemohl bych udělat víc, než jsem udělal."

„Inu, ano," řekl Dupin protahovaně mezi jednotlivými obláčky z pěnovky, „já opravdu – myslím, G., že jste se v té věci – nevynasnažil ze všech sil. Mohl byste – udělat ještě trochu víc, nemyslíte?"

„Jak? – Jakým způsobem?"

„Inu – puf, puf – mohl byste – puf, puf – požádat v té věci někoho o radu, ne? – puf, puf, puf. Pamatujete si tu historku, co se vypráví o Abernethym?"

„Ne; ať jde Abernethy k čertu!"

„No jistě! Ať k němu jde, a s chutí. Ale jednou si jistý bohatý lakomec umínil, že z toho Abernethyho vyloudí lékařský posudek zadarmo. Za tím účelem zapředl ve společnosti obyčejný hovor a nenápadně lékaři vylíčil svůj případ, jako by šlo o nějakou smyšlenou osobu.

„‚Dejme tomu,' řekl lakomec, ‚že má ty a ty příznaky; co byste mu, pane doktore, doporučil, aby si vzal?'

„‚Vzal?' řekl Abernethy. ‚Inu, radu by si měl vzít, samozřejmě.'"

„Ale," řekl prefekt trochu vyvedený z míry, „já jsem si radu naprosto ochoten vzít, a také za ni zaplatit. Opravdu bych dal padesát tisíc franků každému, kdo by mi v té věci pomohl."

„V tom případě," odpověděl Dupin, otevřel zásuvku a vytáhl šekovou knížku, „mi rovnou můžete vyplnit šek na zmíněnou částku. Až ho podepíšete, předám vám ten dopis."

Byl jsem ohromen. Prefekt vypadal jako zasažený bleskem. Několik minut zůstal bez hnutí a beze slova a nevěřícně hleděl na mého přítele s otevřenými ústy a s očima, které jako by mu chtěly vylézt z důlků; pak se zřejmě do jisté míry vzpamatoval, popadl pero a po několika zaváháních a prázdných pohledech nakonec vyplnil a podepsal šek na

padesát tisíc franků a podal ho přes stůl Dupinovi. Ten si ho pozorně prohlédl a uložil do náprsní tašky; pak odemkl psací stolek, vyňal z něj dopis a dal ho prefektovi. Ten úředník se ho chopil v dokonalé agónii radosti, třesoucí se rukou ho otevřel, rychle pohlédl na jeho obsah a pak se klopýtavě a překotně prodral ke dveřím a nakonec bez jakýchkoli okolků vyběhl z pokoje i z domu, aniž ze sebe vypravil jedinou slabiku od chvíle, kdy ho Dupin požádal, aby vyplnil šek.

Když odešel, pustil se můj přítel do jistého vysvětlování.

„Pařížská policie," řekl, „je ve svém oboru nesmírně schopná. Její lidé jsou vytrvalí, vynalézaví, mazaní a důkladně se vyznají ve všem, co jejich povinnosti zřejmě především vyžadují. Když nám tedy G. podrobně líčil, jak prohledával palác D., měl jsem naprostou důvěru, že vyšetřování provedl uspokojivě – pokud jeho práce sahala."

„Pokud jeho práce sahala?" řekl jsem.

„Ano," řekl Dupin. „Opatření, jichž použili, byla nejen nejlepší svého druhu, ale i dovedená k naprosté dokonalosti. Kdyby byl dopis uložen v dosahu jejich pátrání, ti chlapíci by ho bez nejmenší pochyby našli."

Jen jsem se zasmál – ale zdálo se, že všechno, co říká, myslí zcela vážně.

„Ta opatření tedy byla svého druhu dobrá a dobře provedená," pokračoval, „jejich vada spočívala v tom, že se nehodila na tento případ a na tohoto člověka. Jistá sada vysoce důmyslných postupů je pro prefekta jakousi Prokrustovou postelí, do níž své záměry násilím vtěsnává. Ale neustále chybuje tím, že je na danou věc buď příliš hluboký, nebo příliš mělký; a leckterý školák uvažuje lépe než on. Znal jsem jednoho asi osmiletého, jehož úspěchy v hádání při hře ‚sudá, nebo lichá' budily všeobecný obdiv. Ta hra je jednoduchá a hraje se s kuličkami. Jeden hráč drží v ruce určitý počet kuliček a ptá se druhého, je-li ten počet sudý, nebo lichý. Uhodne-li hádající správně, vyhraje jednu kuličku; nesprávně-li, jednu prohraje. Chlapec, o kterém mluvím, vy-

hrál všechny kuličky ve škole. Samozřejmě měl nějakou zásadu, podle níž hádal; a ta spočívala v pouhém pozorování a odhadu toho, jak jsou jeho soupeři chytří. Dejme tomu, že jeho soupeřem je naprostý prosťáček, který zvedne sevřenou ruku a ptá se: ‚Sudá, nebo lichá?' Náš školák odpoví ‚lichá' a prohraje; ale při druhém pokusu vyhraje, protože si řekne: ‚Prosťáček je měl napoprvé sudé, a jeho chytrost stačí právě na to, aby je napodruhé měl liché; budu tedy hádat lichou' – hádá lichou a vyhraje. Kdyby však měl před sebou prosťáčka o stupeň chytřejšího než ten první, uvažoval by takto: ‚Ten chlapík zjistil, že jsem napoprvé hádal lichou, a napodruhé ho jako první nápad napadne prostá změna ze sudé na lichou, jako tomu prvnímu prosťáčkovi; ale pak ho druhá myšlenka upozorní, že je to příliš prostá změna, a nakonec se rozhodne nechat to sudé jako předtím. Budu tedy hádat sudou' – hádá sudou a vyhraje. Nuže, tento způsob uvažování školáka, kterému jeho kamarádi říkali ‚šťastlivec' – co to v posledním rozboru vlastně je?"

„Je to prostě jen ztotožnění rozumu toho, kdo uvažuje, s rozumem jeho soupeře," řekl jsem.

„Ano," řekl Dupin, „a když jsem se toho chlapce zeptal, jakým způsobem dosahuje dokonalého ztotožnění, v němž jeho úspěch spočíval, dostal jsem tuto odpověď: ‚Když chci zjistit, jak je někdo moudrý nebo hloupý, jak je dobrý nebo zlý, nebo na co právě myslí, upravím výraz své tváře co nejpřesněji podle výrazu té jeho, a pak čekám, jaké myšlenky nebo city se mi zrodí v hlavě nebo v srdci, jako by se k tomu výrazu hodily nebo mu odpovídaly.' Tato odpověď školáka leží na dně veškeré falešné hloubky, kterou lidé připisovali Rochefoucaultovi, La Bougivovi, Machiavellimu a Campanellovi."

„A to ztotožnění rozumu toho, kdo uvažuje, s rozumem jeho soupeře," řekl jsem, „závisí, jestli vám dobře rozumím, na tom, jak přesně se soupeřův rozum odhadne."

„Na tom závisí jeho praktická hodnota," odpověděl Dupin, „a prefekt a jeho družina selhávají tak často zaprvé proto, že takové ztotožnění chybí, a zadruhé proto, že rozum, s nímž mají co do činění, špatně odhadnou, nebo spíš neodhadnou vůbec. Berou v úvahu jen své vlastní představy o důmyslnosti; a když hledají něco skrytého, myslí jen na způsoby, jakými by to ukryli oni sami. V tom mají potud pravdu, že jejich vlastní důmysl věrně představuje důmysl davu; ale když je mazanost jednotlivého zločince jiného rázu než jejich, zločinec je samozřejmě přelstí. To se stává vždycky, když jeho mazanost tu jejich převyšuje, a velmi často, když za ní zaostává. Ve svých vyšetřováních nemění zásady; nanejvýš, když je k tomu dožene nějaká neobvyklá naléhavost – nějaká mimořádná odměna –, rozšíří nebo vystupňují své staré postupy, aniž by se dotkli zásad. Co se například v tomto případě s D. udělalo pro to, aby se zásada postupu změnila? Co je všechno to vrtání a propichování a poklepávání a zkoumání mikroskopem a dělení plochy budovy na očíslované čtvereční palce – co je to všechno jiného než vystupňované uplatňování jedné jediné zásady či souboru zásad hledání, které vycházejí z jediného souboru představ o lidském důmyslu, na nějž si prefekt za dlouhá léta služební rutiny zvykl? Copak nevidíte, že pokládá za samozřejmé, že všichni lidé ukrývají dopis – ne zrovna v díře vyvrtané nebozezem do nohy židle – ale přinejmenším v nějaké odlehlé díře nebo koutě, jaký by napadl člověka se stejným způsobem myšlení, který by někoho přiměl ukrýt dopis v díře vyvrtané nebozezem do nohy židle? A copak nevidíte také, že takové vyumělkované skrýše se hodí jen pro obyčejné příležitosti a uchýlily by se k nim jen obyčejné rozumy; neboť ve všech případech ukrývání se takové uložení ukrývané věci – uložení takto vyumělkovaným způsobem – dá především předpokládat a také se předpokládá; a její objevení tedy vůbec nezávisí na bystrosti, ale jen a jen na pouhé pečlivosti, trpělivosti a odhodlání hledajících; a když jde o důležitý případ – nebo, což v očích politiků vychází nastejno, když je odměna vysoká –,

tyto vlastnosti ještě nikdy neselhaly. Teď pochopíte, co jsem myslel, když jsem naznačil, že kdyby byl ukradený dopis ukryt kdekoli v hranicích prefektova pátrání – jinými slovy, kdyby se zásada jeho ukrytí vešla do prefektových zásad –, jeho objevení by bylo naprosto nade vši pochybnost. Tento úředník byl však dokonale oklamán; a vzdálený zdroj jeho porážky spočívá v předpokladu, že ministr je hlupák, protože se proslavil jako básník. Všichni hlupáci jsou básníci; to prefekt tuší; a dopouští se pouze chyby nerozloženého středního termínu, když z toho vyvozuje, že všichni básníci jsou hlupáci.“

„Ale je to skutečně ten básník?“ zeptal jsem se. „Vím, že jsou dva bratři; a oba si získali jméno v literatuře. Ministr, myslím, učeně psal o diferenciálním počtu. Je to matematik, a ne básník.“

„Mýlíte se; znám ho dobře; je obojí. Jako básník a matematik by uvažoval dobře; jako pouhý matematik by nedokázal uvažovat vůbec, a byl by tak vydán prefektovi na milost.“

„Překvapujete mě těmi názory,“ řekl jsem, „vždyť jim hlas světa odporuje. Snad nechcete zavrhnout dobře strávenou myšlenku celých staletí. Matematický rozum se odedávna pokládá za rozum v nejvlastnějším smyslu slova.“

„‚Lze se vsadit,‘“ odpověděl Dupin a citoval Chamforta, „‚že každá obecně rozšířená myšlenka, každá přijatá konvence je hloupost, neboť se zalíbila největšímu počtu lidí.‘ Matematici, to vám přiznávám, udělali, co mohli, aby rozšířili obecný omyl, o němž mluvíte, a který není o nic menším omylem proto, že se šíří jako pravda. S uměním hodným lepší věci například vpašovali výraz ‚analýza‘ do užívání pro algebru. Původci tohoto podvodu jsou Francouzi; ale má-li nějaký termín vůbec nějakou váhu – mají-li slova nějakou hodnotu podle toho, nač se hodí –, pak ‚analýza‘ znamená ‚algebru‘ zhruba tak, jako latinské ‚ambitus‘ znamená ‚ambici‘, ‚*religio*‘ ‚religii‘ nebo ‚*homines honesti*‘ skupinu *čestných* mužů.“

„Vidím, že máte nějaký spor s některými pařížskými algebraiky," řekl jsem, „ale pokračujte."

„Popírám použitelnost, a tím i hodnotu rozumu, který se pěstuje v jakékoli zvláštní formě jiné než abstraktně logické. Popírám zvlášť rozum vyvozený ze studia matematiky. Matematika je věda o tvaru a množství; matematické uvažování je pouhá logika použitá na pozorování tvaru a množství. Velký omyl spočívá v předpokladu, že i pravdy takzvané čisté algebry jsou pravdy abstraktní či obecné. A tento omyl je tak křiklavý, že žasnu nad tím, jak všeobecně byl přijat. Matematické axiomy nejsou axiomy obecné pravdy. Co platí o vztazích – o tvaru a množství –, je často hrubě nepravdivé například v oblasti mravů. V této druhé vědě velmi často neplatí, že sečtené části se rovnají celku. Také v chemii axiom selhává. Selhává při posuzování pohnutek; neboť dvě pohnutky, každá o dané hodnotě, nemají nutně, když se spojí, hodnotu rovnou součtu svých hodnot zvlášť. Je mnoho dalších matematických pravd, které jsou pravdami jen v mezích vztahů. Ale matematik ze zvyku argumentuje ze svých omezených pravd tak, jako by platily naprosto obecně – jak si to ostatně svět představuje. Bryant ve své velmi učené ‚Mytologii' zmiňuje obdobný zdroj omylů, když říká, že ‚ačkoli pohanským bájím nevěříme, ustavičně se zapomínáme a vyvozujeme z nich závěry, jako by to byla skutečnost'. U algebraiků, kteří jsou sami pohané, se však ‚pohanským bájím' věří a závěry se z nich vyvozují ani ne tak z chvilkové zapomnětlivosti, jako z nevysvětlitelného zmatení mozku. Zkrátka, ještě jsem nepotkal pouhého matematika, kterému by se dalo věřit mimo rovné kořeny, ani takového, který by tajně nevyznával jako článek víry, že x na druhou plus px se naprosto a bezpodmínečně rovná q. Řekněte některému z těch pánů, jestli chcete, na zkoušku, že podle vás mohou nastat případy, kdy se x na druhou plus px tak docela nerovná q, a až mu dáte pochopit, co tím myslíte, vzdalte se mu z dosahu, jak nejrychleji to půjde, protože se vás bez pochyby pokusí srazit k zemi.

„Chci tím říct," pokračoval Dupin, zatímco já jsem se jeho posledním poznámkám jen smál, „že kdyby byl ministr pouhým matematikem, prefekt by mi nemusel dávat tenhle šek. Já ho však znám jako matematika i básníka a svá opatření jsem přizpůsobil jeho schopnostem s ohledem na okolnosti, které ho obklopovaly. Znal jsem ho také jako dvořana a smělého intrikána. Usoudil jsem, že takový člověk nemůže nevědět o obvyklých policejních postupech. Nemohl nepředvídat – a události ukázaly, že je skutečně předvídal – přepadení, kterým byl vystaven. Musel také předvídat, uvažoval jsem, tajné prohlídky svého domu. Jeho častou noční nepřítomnost, kterou prefekt vítal jako jistou pomoc ke svému úspěchu, jsem já pokládal jen za lsti, které měly policii poskytnout příležitost k důkladnému pátrání, a tak ji co nejdřív přivést k přesvědčení, k němuž G. nakonec skutečně dospěl – k přesvědčení, že dopis v domě není. Cítil jsem také, že celý ten myšlenkový řetěz, který jsem vám teď s jistou námahou podrobně vykládal, o neměnné zásadě policejního postupu při hledání ukrytých věcí – cítil jsem, že celý ten myšlenkový řetěz nutně projde i ministrovou hlavou. Nevyhnutelně by ho to vedlo k tomu, aby pohrdl všemi obvyklými skrýšemi. Nemohl být přece, uvažoval jsem, tak slabomyslný, aby neviděl, že i ten nejspletitější a nejodlehlejší kout jeho paláce bude stejně otevřený jako jeho nejobyčejnější skříně očím, jehlám, nebozezům a mikroskopům prefektovým. Zkrátka jsem viděl, že ho to samozřejmě dožene k prostotě, pokud ji nezvolí rozvážně a z vlastní vůle. Snad si vzpomenete, jak zoufale se prefekt smál, když jsem při našem prvním rozhovoru naznačil, že ho ta záhada možná trápí tolik právě proto, že je tak úplně samozřejmá."

„Ano," řekl jsem, „na jeho veselí si dobře vzpomínám. Opravdu jsem myslel, že dostane křeče."

„Hmotný svět," pokračoval Dupin, „oplývá velmi přesnými obdobami světa nehmotného; a tím získalo jistý nádech pravdy řečnické dogma, že metafora či přirovnání může argument posílit stejně jako při-

krášlit popis. Zásada setrvačnosti se například zdá být totožná ve fyzice i v metafyzice. V první není o nic pravdivější, že velké těleso se uvádí do pohybu obtížněji než menší a že jeho následná hybnost je té obtížnosti úměrná, než je ve druhé pravdivé, že rozumy větší kapacity, ačkoli jsou ve svých pohybech mocnější, stálejší a bohatší na události než rozumy nižšího řádu, se přece jen pohnou méně snadno a při prvních několika krocích jsou rozpačitější a plné váhání. A dále: všiml jste si někdy, které z vývěsních štítů nad dveřmi obchodů nejvíc přitahují pozornost?“

„Nikdy jsem o tom nepřemýšlel,“ řekl jsem.

„Existuje jedna hádanková hra,“ pokračoval, „která se hraje na mapě. Jeden hráč žádá po druhém, aby našel dané slovo – jméno města, řeky, státu nebo říše –, zkrátka jakékoli slovo na pestrém a spletitém povrchu mapy. Začátečník se obvykle snaží soupeře zmást tím, že mu zadá jména psaná tím nejdrobnějším písmem; ale zkušený hráč volí slova, která se velkými písmeny táhnou od jednoho konce mapy k druhému. Ta, podobně jako přespříliš velkým písmem psané štíty a plakáty na ulici, unikají pozornosti právě tím, že jsou nadmíru nápadná; a tady je tělesné přehlédnutí přesně obdobou duševní nevšímavosti, s níž rozum nechá bez povšimnutí projít úvahy, které jsou až příliš dotěrně a příliš hmatatelně samozřejmé. Ale to je, jak se zdá, věc poněkud nad prefektovo chápání, nebo pod ně. Ani jednou ho nenapadlo, že by bylo pravděpodobné, nebo vůbec možné, že ministr uložil dopis přímo celému světu pod nos, aby tak co nejlépe zabránil, aby si ho kdokoli z toho světa všiml.

„Ale čím víc jsem přemýšlel o smělém, odvážném a prozíravém důmyslu ministra D.; o tom, že dokument musel mít stále po ruce, pokud ho chtěl účinně použít; a o rozhodujícím důkazu, který prefekt získal, že není ukryt v hranicích obvyklého pátrání toho hodnostáře – tím víc jsem se přesvědčoval, že ministr se při ukrývání toho dopisu

uchýlil k všestranně promyšlenému a bystrému úskoku, totiž že se ho vůbec nepokusil ukrýt.

„S hlavou plnou těchto myšlenek jsem se vybavil zelenými brýlemi a jednoho krásného rána jsem se jen tak náhodou zastavil v ministrově paláci. Zastihl jsem D. doma, jak jako obvykle zívá, válí se a lenoší a předstírá, že ho nuda přivádí na pokraj zoufalství. Je to snad nejenergičtější lidská bytost, jaká dnes žije – ale jen když ho nikdo nevidí.

„Abych mu to oplatil, stěžoval jsem si na slabé oči a naříkal, že musím nosit brýle, pod jejichž ochranou jsem opatrně a důkladně prohlédl celý pokoj, zatímco jsem se zdánlivě soustředil jen na rozhovor se svým hostitelem.

„Zvlášť jsem si všímal velkého psacího stolu, u něhož seděl a na kterém neuspořádaně ležely všelijaké dopisy a jiné papíry, jeden nebo dva hudební nástroje a několik knih. Tady jsem však po dlouhém a velmi rozvážném zkoumání nespatřil nic, co by vzbuzovalo zvláštní podezření.

„Nakonec mi oči při obhlídce pokoje padly na laciný filigránový stojánek na navštívenky z lepenky, který se houpal na špinavé modré stužce, zavěšený na malém mosazném knoflíku těsně pod středem krbové římsy. V tom stojánku, který měl tři nebo čtyři přihrádky, bylo pět nebo šest navštívenek a jediný dopis. Ten byl značně ušpiněný a zmačkaný. Byl skoro napůl roztržený přes prostředek – jako by se původní záměr roztrhat ho celý jako bezcenný hned nato změnil, nebo zarazil. Měl velkou černou pečeť s *velmi* nápadným monogramem D. a byl adresován drobným ženským písmem samotnému ministrovi D. Byl ledabyle, a jak se zdálo, dokonce pohrdavě zastrčený do jedné z nejhořejších přihrádek stojánku.

„Sotva jsem na ten dopis pohlédl, usoudil jsem, že je to ten, který hledám. Pravda, podle všeho zdání se od toho, jehož tak podrobný popis nám prefekt předčítal, naprosto lišil. Tady byla pečeť velká a černá, s monogramem D.; tam malá a červená, s vévodským erbem rodu S.

Tady byla adresa ministrovi drobná a ženská; tam byl nápis, adresovaný jisté královské osobě, výrazně smělý a rozhodný; shodovala se jen velikost. Ale pak – sama radikálnost těch rozdílů, která byla přehnaná; ta špína; ušpiněný a roztržený stav papíru, který se tak nesrovnával se skutečnými pořádkumilovnými zvyky ministra D. a který tak napovídal záměr přimět pozorovatele k domněnce, že dokument nemá cenu – tyto věci, spolu s až příliš nápadným umístěním dokumentu, na očích každému návštěvníkovi, a tedy přesně v souladu se závěry, k nimž jsem předtím dospěl; tyto věci, říkám, silně podporovaly podezření u někoho, kdo přišel s úmyslem podezírat.

„Protahoval jsem návštěvu, jak nejdéle to šlo, a zatímco jsem s ministrem vedl nanejvýš živou debatu o námětu, o kterém jsem dobře věděl, že ho vždycky zajímal a rozpaloval, pozornost jsem měl ve skutečnosti přikovanou k dopisu. Při tomto zkoumání jsem si vtiskl do paměti jeho vnější vzhled a to, jak byl ve stojánku umístěn; a nakonec jsem také učinil objev, který rozptýlil jakoukoli nepatrnou pochybnost, kterou jsem snad ještě měl. Když jsem si prohlížel okraje papíru, všiml jsem si, že jsou odřenější, než by se zdálo nutné. Vypadaly zlámaně, jak to bývá, když se tuhý papír, jednou přeložený a uhlazený falcovací kostí, přeloží znovu opačným směrem, v týchž přehybech či hranách, které tvořily původní sklad. Ten objev stačil. Bylo mi jasné, že dopis byl obrácen jako rukavice, naruby, znovu adresován a znovu zapečetěn. Popřál jsem ministrovi dobrého jitra a okamžitě jsem odešel, ale na stole jsem nechal zlatou tabatěrku.

„Druhý den ráno jsem si pro tabatěrku přišel a s velkou chutí jsme navázali na včerejší rozhovor. Zatímco jsme tak hovořili, ozvala se přímo pod okny paláce hlasitá rána, jako z pistole, a po ní řada strašlivých výkřiků a pokřik vyděšeného davu. D. se vrhl k oknu, otevřel ho dokořán a vyhlédl ven. Mezitím jsem přistoupil ke stojánku, vzal dopis, strčil ho do kapsy a nahradil ho napodobeninou – aspoň pokud jde o vnějšek –, kterou jsem si pečlivě připravil u sebe doma; mono-

gram D. jsem napodobil velmi snadno pomocí pečetidla z chlebové střídy.

„Ten rozruch na ulici způsobilo šílené počínání muže s mušketou. Vystřelil z ní do hloučku žen a dětí. Ukázalo se však, že nebyla nabita kulí, a chlapíka nechali jít svou cestou jako blázna nebo opilce. Když odešel, D. odstoupil od okna, kam jsem ho následoval, hned jak jsem si zajistil, oč mi šlo. Brzy nato jsem se s ním rozloučil. Ten domnělý blázen byl muž, kterého jsem si zaplatil."

„Ale k čemu vám bylo," zeptal jsem se, „nahradit dopis napodobeninou? Nebylo by lepší ho při první návštěvě prostě otevřeně sebrat a odejít?"

„D.," odpověděl Dupin, „je člověk odhodlaný ke všemu a má pevné nervy. A v jeho paláci nechybí služebníci oddaní jeho zájmům. Kdybych se pustil do toho divokého pokusu, který navrhujete, možná bych z ministrovy přítomnosti nikdy neodešel živý. Dobří Pařížané by už o mně možná nikdy neslyšeli. Ale kromě těchto úvah jsem sledoval ještě jiný cíl. Znáte mé politické sympatie. V téhle věci jednám jako stoupenec oné dámy. Osmnáct měsíců ji měl ministr ve své moci. Ted má ona v moci jeho – protože neví, že dopis už nemá, a bude ve svém vydírání pokračovat, jako by ho měl. Tím se nevyhnutelně a naráz vydá vlastní politické záhubě. A jeho pád bude stejně prudký jako trapný. Mluvit o tom, jak snadný je sestup do podsvětí, je pěkné; ale při každém šplhání, jak řekla Catalaniová o zpěvu, je mnohem snazší dostat se nahoru než slézt dolů. V tomto případě necítím s tím, kdo sestupuje, žádnou účast – přinejmenším žádný soucit. Je to ta hrůzná obluda, bezzásadový génius. Přiznávám však, že bych velmi rád věděl, jaké přesně budou jeho myšlenky, až se mu ta, kterou prefekt nazývá ‚jistou osobou', vzepře a on bude nucen otevřít dopis, který jsem mu nechal ve stojánku na navštívenky."

„Jak to? Dal jste do něj něco zvláštního?"

„Inu – nezdálo se mi úplně správné nechat vnitřek prázdný – to by bylo urážlivé. D. mi jednou ve Vídni udělal zlou službu a já jsem mu docela dobromyslně řekl, že na to nezapomenu. A protože jsem věděl, že bude trochu zvědavý, kdo ho přelstil, pokládal jsem za škodu nedat mu vodítko. Můj rukopis dobře zná, a tak jsem doprostřed prázdného listu prostě opsal tato slova –

„‚– – Tak zlověstná idea
je hodna Thyesta, není-li hodna Atrea.‘

Najdete je v Crébillonově hře ‚Atreus‘.“

Sud amontilladu

Tisíce křivd od Fortunata jsem snášel, jak nejlépe jsem uměl; ale když se odvážil urážky, přísahal jsem pomstu. Vy, kteří tak dobře znáte povahu mé duše, si však nebudete myslet, že jsem vyslovil nějakou hrozbu. *Jednou* se pomstím; o tom bylo s konečnou platností rozhodnuto – ale právě ta konečnost, s jakou jsem se rozhodl, vylučovala myšlenku na riziko. Musel jsem nejen potrestat, ale potrestat beztrestně. Křivda zůstává neodčiněná, když odplata dostihne toho, kdo ji odčiňuje. A stejně tak zůstává neodčiněná, když mstitel nedokáže dát tomu, kdo křivdu spáchal, pocítit, že je to on, kdo se mstí.

Je třeba pochopit, že jsem Fortunatovi ani slovem, ani činem nedal důvod pochybovat o mé dobré vůli. Dál jsem se mu, jak bylo mým zvykem, usmíval do tváře, a on nepostřehl, že *teď* se usmívám při pomyšlení na jeho obětování.

Měl jednu slabinu – ten Fortunato –, i když jinak to byl muž, jehož bylo třeba si vážit, ba se ho i obávat. Pyšnil se tím, jak dobře se vyzná ve víně. Málokterý Ital má opravdového ducha znalce. Jejich nadšení je většinou předstírané, aby se hodilo k době a příležitosti – aby mohli tahat za nos britské a rakouské *milionáře*. V malířství a drahokamech byl Fortunato, stejně jako jeho krajané, šarlatán – ale ve starých ví-

nech to myslel upřímně. V tom ohledu jsem se od něj nijak podstatně nelišil: sám jsem se dobře vyznal v italských ročnících a kupoval jsem ve velkém, kdykoli to šlo.

Bylo to jednoho večera za soumraku, v době nejbujnějšího masopustního šílenství, když jsem potkal svého přítele. Oslovil mě s přehnanou vřelostí, protože hodně pil. Byl oblečen jako šašek. Měl na sobě přiléhavý kostým s pruhy různých barev a na hlavě mu trůnila špičatá čepice s rolničkami. Měl jsem z něj takovou radost, že jsem si myslel, že mu snad nikdy nepřestanu tisknout ruku.

Řekl jsem mu: „Můj milý Fortunato, to je štěstí, že tě potkávám. Jak ty dnes výborně vypadáš! Ale dostal jsem sud něčeho, co se vydává za amontillado, a mám pochybnosti."

„Cože?" řekl. „Amontillado? Celý sud? Nemožné! A uprostřed masopustu!"

„Mám pochybnosti," odpověděl jsem, „a byl jsem tak hloupý, že jsem zaplatil plnou cenu jako za amontillado, aniž bych se s tebou poradil. Nemohl jsem tě nikde najít a bál jsem se, že mi ta koupě uteče."

„Amontillado!"

„Mám pochybnosti."

„Amontillado!"

„A musím je rozptýlit."

„Amontillado!"

„Když máš něco na práci, jdu za Luchesim. Jestli má někdo kritického ducha, je to on. On mi řekne –"

„Luchesi nerozezná amontillado od sherry."

„A přece se najdou hlupáci, kteří tvrdí, že se jeho chuť vyrovná té tvé."

„Pojď, jdeme."

„Kam?"

„Do tvých sklepení."

„Ne, příteli; nechci zneužívat tvé dobroty. Vidím, že máš nějakou schůzku. Luchesi –“

„Nemám žádnou schůzku – pojď.“

„Ne, příteli. Nejde o schůzku, ale o tu ošklivou rýmu, která tě, jak vidím, trápí. Sklepení jsou nesnesitelně vlhká. Jsou obalená ledkem.“

„Půjdeme přesto. Rýma nic není. Amontillado! Napálili tě. A co se týče Luchesiho, ten nerozezná sherry od amontillada.“

S těmi slovy se Fortunato zmocnil mé paže. Nasadil jsem si masku z černého hedvábí, pevně se zahalil do pláště a nechal se od něj spěšně odvést do svého paláce.

Doma nebyli žádní sluhové; utekli se veselit na počest svátků. Řekl jsem jim, že se vrátím až ráno, a výslovně jsem jim nařídil, aby se z domu ani nehnuli. Ten příkaz, to jsem dobře věděl, stačil, aby zajistil, že všichni do jednoho zmizí, jakmile se otočím zády.

Vzal jsem ze svícnů na zdi dvě pochodně, jednu jsem podal Fortunatovi a s úklonami jsem ho provedl několika řadami pokojů až k oblouku, který vedl do sklepení. Sestupoval jsem po dlouhém točitém schodišti a žádal ho, aby šel za mnou opatrně. Konečně jsme došli na úpatí schodů a stanuli spolu na vlhké zemi katakomb Montresorů.

Můj přítel šel nejistým krokem a rolničky na jeho čepici při každém kroku cinkaly.

„Ten sud,“ řekl.

„Je dál,“ řekl jsem, „ale podívej se na tu bílou síť, která se třpytí na stěnách těch jeskyní.“

Otočil se ke mně a pohlédl mi do očí dvěma zakalenými bulvami, z nichž kanuly slzy opilosti.

„Ledek?“ zeptal se konečně.

„Ledek,“ odpověděl jsem. „Jak dlouho už máš ten kašel?“

„Uch! uch! uch! – uch! uch! uch! – uch! uch! uch! – uch! uch! uch! – uch! uch! uch!“

Můj ubohý přítel nebyl dlouhé minuty schopen odpovědět.

„To nic není," řekl nakonec.

„Pojď," řekl jsem rozhodně, „vrátíme se; tvoje zdraví je drahocenné. Jsi bohatý, vážený, obdivovaný, milovaný; jsi šťastný, jako jsem kdysi býval já. Po tobě by se lidem stýskalo. Na mně nezáleží. Vrátíme se; onemocníš a já za to nemohu nést odpovědnost. Ostatně, je tu ještě Luchesi –"

„Dost," řekl, „kašel nic není; ten mě nezabije. Na kašel neumřu."

„Pravda – pravda," odpověděl jsem, „a opravdu jsem tě nechtěl zbytečně strašit – ale měl bys být patřičně opatrný. Doušek tohohle médocu nás ochrání před vlhkem."

Tu jsem uchopil láhev z dlouhé řady jejích sester, které ležely v plísni, a srazil jsem jí hrdlo.

„Pij," řekl jsem a podal mu víno.

Zvedl je k ústům se lstivým úšklebkem. Zarazil se a důvěrně mi pokývl hlavou, až mu rolničky zacinkaly.

„Piju," řekl, „na pohřbené, kteří tu kolem nás odpočívají."

„A já na tvůj dlouhý život."

Znovu se do mě zavěsil a šli jsme dál.

„Tahle sklepení," řekl, „jsou rozsáhlá."

„Montresorové," odpověděl jsem, „byli velký a početný rod."

„Zapomněl jsem, jaký máte erb."

„Obrovská zlatá lidská noha v modrém poli; noha drtí vzpínajícího se hada, jehož zuby se jí zarývají do paty."

„A heslo?"

„*Nemo me impune lacessit* – nikdo mě nebude beztrestně urážet."

„Výborně!" řekl.

Víno mu jiskřilo v očích a rolničky cinkaly. I moje fantazie se médocem rozehřála. Prošli jsme mezi stěnami z navršených kostí, mezi nimiž stály sudy a soudky, až do nejhlubších zákoutí katakomb. Znovu jsem se zastavil a tentokrát jsem se odvážil chytit Fortunata za paži nad loktem.

„Ten ledek!“ řekl jsem. „Podívej, přibývá ho. Visí na klenbách jako mech. Jsme pod řečištěm. Kapky vlhkosti stékají mezi kostmi. Pojď, vrátíme se, než bude pozdě. Tvůj kašel –“

„To nic není,“ řekl, „pojďme dál. Ale nejdřív ještě doušek médocu.“

Ulomil jsem hrdlo láhvi de Grave a podal mu ji. Vyprázdnil ji jedním dechem. Oči mu zaplály divokým světlem. Zasmál se a vyhodil láhev do výšky s gestem, kterému jsem nerozuměl.

Překvapeně jsem se na něj podíval. Ten pohyb – groteskní pohyb – zopakoval.

„Nerozumíš?“ zeptal se.

„Ne,“ odpověděl jsem.

„Pak nepatříš k bratrstvu.“

„Jak to?“

„Nejsi zednář.“

„Ale ano,“ řekl jsem, „ano, ano.“

„Ty? To není možné! Zednář?“

„Zednář,“ odpověděl jsem.

„Ukaž znamení,“ řekl.

„Tady je,“ odpověděl jsem a vytáhl zpod záhybů svého pláště zednickou lžíci.

„Děláš si legraci,“ zvolal a o pár kroků ucouvl. „Ale pojďme k tomu amontilladu.“

„Budiž,“ řekl jsem, schoval nástroj zpátky pod plášť a znovu mu nabídl rámě. Těžce se o ně opřel. Pokračovali jsme v cestě za amontilladem. Prošli jsme řadou nízkých oblouků, sestoupili, šli dál, a když jsme sestoupili znovu, došli jsme do hluboké krypty, v níž byl vzduch tak zkažený, že naše pochodně spíš doutnaly, než aby plály.

Na nejvzdálenějším konci krypty se objevila další, menší. Její stěny byly až ke klenbě obložené lidskými ostatky, navršenými tak, jak je to zvykem ve velkých pařížských katakombách. Tři stěny této vnitřní krypty byly takto zdobené dosud. Ze čtvrté byly kosti strženy a ležely

páté přes deváté na zemi, kde na jednom místě tvořily dost velkou hromadu. Ve stěně, kterou odstranění kostí obnažilo, jsme uviděli ještě další, vnitřní výklenek, asi čtyři stopy hluboký, tři široký a šest nebo sedm vysoký. Zdálo se, že nebyl zbudován k žádnému zvláštnímu účelu, ale tvořil jen mezeru mezi dvěma obrovskými pilíři, které nesly strop katakomb, a vzadu ho uzavírala jedna z jejich obvodových zdí z masivní žuly.

Fortunato zvedl svou kalnou pochodeň a marně se snažil proniknout pohledem do hloubi výklenku. Slabé světlo nám nedovolilo spatřit, kde končí.

„Jen pojď," řekl jsem, „tady uvnitř je to amontillado. A co se týče Luchesiho –"

„To je nevzdělanec," skočil mi do řeči můj přítel, zatímco vrávoravě vykročil kupředu a já šel těsně za ním. V mžiku dosáhl konce výklenku, a když zjistil, že mu skála brání jít dál, zůstal stát v tupém zmatku. Ještě okamžik a připoutal jsem ho k žule. Na jejím povrchu byly dvě železné skoby, vodorovně asi dvě stopy od sebe. Z jedné visel krátký řetěz, z druhé visací zámek. Obtočit mu články řetězu kolem pasu a zamknout je bylo dílem několika vteřin. Byl příliš ohromený, než aby se bránil. Vytáhl jsem klíč a vycouval z výklenku.

„Přejeď rukou po zdi," řekl jsem, „ten ledek nemůžeš necítit. Opravdu je tu *velmi* vlhko. Ještě jednou tě *snažně prosím*, aby ses vrátil. Ne? Pak tě tu opravdu musím nechat. Ale nejdřív ti musím prokázat všechny ty drobné pozornosti, které jsou v mých silách."

„To amontillado!" vykřikl můj přítel, který se ještě nevzpamatoval z úžasu.

„Pravda," odpověděl jsem, „to amontillado."

Zatímco jsem ta slova říkal, pustil jsem se do práce u hromady kostí, o níž jsem se už zmínil. Odházel jsem je stranou a brzy jsem odkryl zásobu stavebního kamene a malty. S tímto materiálem a s pomocí své zednické lžíce jsem začal horlivě zazdívat vchod do výklenku.

Sotva jsem položil první řadu zdiva, zjistil jsem, že Fortunatova opilost z velké části vyprchala. Prvním náznakem toho byl tichý, sténavý výkřik z hloubi výklenku. *Nebyl* to výkřik opilce. Pak nastalo dlouhé a umíněné ticho. Položil jsem druhou řadu, třetí a čtvrtou; a pak jsem uslyšel zuřivé chvění řetězu. Ten hluk trval několik minut, a abych mu mohl naslouchat s tím větším potěšením, přerušil jsem práci a posadil se na kosti. Když řinčení konečně utichlo, chopil jsem se znovu lžíce a bez přerušení jsem dokončil pátou, šestou a sedmou řadu. Zeď mi teď sahala skoro po prsa. Znovu jsem se zastavil, podržel pochodně nad zdivem a vrhl několik slabých paprsků na postavu uvnitř.

Řada hlasitých a pronikavých výkřiků, které náhle vytryskly z hrdla připoutané postavy, mnou jako by prudce odhodila zpátky. Na krátký okamžik jsem zaváhal – zachvěl jsem se. Vytasil jsem kord a začal jím šmátrat po výklenku; ale chvilka přemýšlení mě uklidnila. Položil jsem ruku na pevnou stavbu katakomb a byl jsem spokojen. Znovu jsem přistoupil ke zdi. Odpovídal jsem na řev toho, kdo křičel. Opakoval jsem ho jako ozvěna – pomáhal jsem mu – přehlušil jsem ho hlasitostí i silou. To jsem udělal, a křičící ztichl.

Byla už půlnoc a má práce se chýlila ke konci. Dokončil jsem osmou, devátou a desátou řadu. Dodělal jsem část poslední, jedenácté řady; zbýval jen jediný kámen, který bylo třeba usadit a zamazat. Zápasil jsem s jeho vahou; zčásti jsem ho umístil na místo, kam patřil. Ale tu se z výklenku ozval tichý smích, z něhož se mi zježily vlasy na hlavě. Následoval smutný hlas, v němž jsem jen s obtížemi poznával hlas vznešeného Fortunata. Ten hlas řekl:

„Cha! cha! cha! – che! che! – to je opravdu výborný žert – znamenitá legrace. To se tomu v paláci ještě nasmějeme – che! che! che! – u vína – che! che! che!“

„To amontillado!“ řekl jsem.

„Che! che! che! – che! che! che! – ano, to amontillado. Ale není už pozdě? Nebudou na nás v paláci čekat, paní Fortunatová a ostatní? Pojďme už.“

„Ano,“ řekl jsem, „pojďme už.“

„*Pro lásku boží, Montresore!*“

„Ano,“ řekl jsem, „pro lásku boží!“

Ale na tato slova jsem marně čekal odpověď. Ztrácel jsem trpělivost. Zavolal jsem nahlas:

„Fortunato!“

Žádná odpověď. Zavolal jsem znovu:

„Fortunato!“

Pořád žádná odpověď. Prostrčil jsem zbývajícím otvorem pochodeň a nechal ji spadnout dovnitř. Zevnitř se ozvalo jen zacinkání rolniček. Srdce se mi sevřelo – kvůli vlhku v katakombách. Pospíšil jsem si, abych práci dokončil. Vtlačil jsem poslední kámen na jeho místo; zamazal jsem ho. Proti nové zdi jsem znovu navršil starý val kostí. Už půl století se jich nedotkl žádný smrtelník. *Odpočívej v pokoji!*

Edgar Allan Poe: Povídky

Překlad: Audioknihy CZ. Nový český překlad z originálu, který vznikl pro tento projekt a prošel nezávislou korekturou.

Zdroj originálního textu: Project Gutenberg #2147, Project Gutenberg #2148.

Originální text je volné dílo. Překlad a vydání: Audioknihy CZ, licence CC BY 4.0. Můžete jej sdílet a dál používat, pokud uvedete zdroj (Audioknihy CZ, audioknihycz.cz/kniha/povidky-poe/).

Audioknihu připravujeme. Další knihy a audioknihy zdarma najdete na audioknihycz.cz/kniha/povidky-poe/.